

de Rechtspraak

Gerechtshof Amsterdam

Gerechtshof Amsterdam

Arresten Liquidatieproces

Passage 29 juni 2017

(korte samenvatting)

1. Inleiding

Moord en doodslag zijn van alle tijden. De samenleving wordt tegenwoordig regelmatig in beroering gebracht door moorden. Vaak op klaarlichte dag gepleegd volgens het stramien van excessief vuurwapengeweld, wegvluchtende lieden en een achtergelaten brandende vluchtauto. Dit patroon heeft zich ook in het verleden voltrokken. Voor zowel heden als verleden is in dit verband kenmerkend dat deze moorden zijn gelieerd aan het milieu van zware georganiseerde criminaliteit. Dit blijkt niet alleen uit de wijze waarop deze moorden worden gepleegd, maar ook uit de verbinding die naar dat milieu kan worden gelegd over de band van de personen van de slachtoffers en/of de kring van personen die volgens politie en justitie voor die moorden verantwoordelijk wordt gehouden. De misdrijven van deze buitencategorie – in de volksmond: liquidaties – hebben nog iets anders gemeen. De opsporing en strafvervolging worden sterk bemoeilijkt door het zeer geringe aantal personen dat in staat en bereid blijkt om hun wetenschap over het een en ander met politie en justitie te delen.

En als de officier van justitie er al in slaagt om een verdachte aan te wijzen en te vervolgen, dan is het zelden vertoond dat zo'n verdachte bereid is om opening van zaken te geven. In de regel volstaat die verdachte ofwel met een beroep op het zwijgrecht ofwel met een meer of minder onderbouwde ontkenning van iedere betrokkenheid. En ook dat aspect is van alle tijden.

En het zeer omvangrijke samenstel van, deels, relatief gedateerde strafzaken die zijn samengebracht onder de paraplu van het Liquidatieproces Passage, laat hetzelfde beeld zien.

In dat Liquidatieproces Passage gaat het om het onderzoek naar 7 moorden, pogingen tot moord, en de berechting van (aanvankelijk) 12 verdachten.

Tijdens de loop van het proces zijn twee van hen overleden. Raymond V. aan een natuurlijke dood. Ali A. is het slachtoffer geworden van een moordaanslag. En Sjaak B. heeft een op hem gepleegde moordaanslag ternauwernood overleefd en kan zijn berechting in hoger beroep ondergaan.

In de loop van het onderzoek zijn ook door de politie en het hof gehoorde getuigen met vuurwapengeweld geconfronteerd. Een enkeling heeft dat geweld overleefd, de meerderheid van hen heeft daarbij het leven gelaten. Gedacht kan worden aan Boom en Kok.

In die cluster van strafzaken ligt de betrokkenheid van de verdachten bij een aantal moorden van deze categorie ter berechting voor. En van elk van die moorden (inclusief poging en voorbereiding) kan zonder overdrijving worden gesteld dat de opsporing en vervolging uiterst moeizaam zijn verlopen. Alle verdachten die terechtstaan hebben zich aanvankelijk op hun zwijgrecht beroepen en/of hebben hun door het Openbaar Ministerie veronderstelde betrokkenheid bij moorden ontkend.

Aanvankelijk, want toen Peter la S. van het predicaat kroongetuige kon worden voorzien is het onderzoek naar een aantal van die moorden in een stroomversnelling geraakt. Hij

2.

Gerechtshof Amsterdam

Arresten Liquidatieproces Passage 29 juni 2017 (korte samenvatting)

Verdachten: N.P. de B., Sjaak B., Mohamed R., Jesse R., Fred R. Siegfried S., Peter la S., Dino S., Pinny S. en Freek S.

heeft bijna ontelbaar vaak en ook uitvoerig verklaard. Niet alleen over zijn eigen aandeel bij één van de moorden. Ook over wat hij gedurende een lange periode zegt waargenomen en ondervonden te hebben met betrekking tot verdachten die in dit proces terecht staan.

De stroomversnelling heeft in eerste aanleg - door alle aan Peter la S. te verbinden perikelen - het onderzoek soms ook trekken gegeven van een kolkende rivier. Dat is genoegzaam bekend, in elk geval bij de insider.

Het hoger beroep is vooral gekenmerkt door het opstaan van een tweede kroongetuige, de verdachte Fred R..

Dat gegeven heeft aan het hoger beroep een eigen dynamiek toegevoegd. Ook voor hem geldt dat hij heeft verklaard over eigen betrokkenheid bij een moord en ook over betrokkenheid van anderen.

De aanzienlijke duur van de behandeling van de zaken in hoger beroep wordt vooral verklaard door de bonte stoet van getuigen die, in het kader van verificatie c.q. falsificatie van de door Fred R. als tweede kroongetuige afgelegde verklaringen, aan het hof is voorbijgetrokken.

Een ander aan de fase van het hoger beroep verbonden aspect is de persoon van Willem H.. Zijn naam is ook in deze zaal nogal eens gevallen, ook al staat hij bij het hof niet terecht. Was hij aanvankelijk de man wiens naam niet genoemd mocht worden – denk aan de onthulling van de – wat is gaan heten - Willem H.-weglatingen uit processen-verbaal van verhoor van Peter la S. – daarna is de naam Willem H. ook in Passage vaak gevallen. In de zaak tegen Dino S. heeft de verdediging bij pleidooi het vizier met nadruk op Willem H. gericht.

En tijdens het hoger beroep is tegen Willem H. bij de rechtbank de vervolging gestart, voor misdrijven die ook en simultaan in hoger beroep aan het hof ter berechting voorliggen. Dit gegeven van parallelle berechting in twee instanties – Willem H. in eerste aanleg en andere Passage-verdachten in hoger beroep – is in de strafvorderlijke werkelijkheid niet uniek. Maar dit heeft de behandeling in hoger beroep op momenten wel eens gecompliceerd.

Het debat dat in de Passage-zaken is gevoerd is toegespitst geweest op de ontvankelijkheid van het Openbaar Ministerie in de vervolging, het bewijs en de straftoemeting.

2. De ontvankelijkheid van het Openbaar Ministerie

De kroongetuigen, en andere bijzonder getuigen, en de wijze waarop het OM daarmee is omgegaan

I.h.b. Jesse R., en daarbij aansluitend: Sjaak B., Mohamed R., N.P. de B., Freek S., Siegfried S., Dino S.

Door de verdediging van Jesse R. zijn ontvankelijkheidsverweren gevoerd. Een aantal raadslieden heeft zich namens hun cliënten daarbij aangesloten. Hun conclusie is dat het Openbaar Ministerie het recht op vervolging heeft verspeeld.

Ook de verdediging van Dino S. heeft zich bij dat namens Jesse R. gevoerde betoog aangesloten. Niet bij die conclusie, maar wel bij de onderbouwing daarvan. Dino S. ziet graag dat het hof het Openbaar Ministerie wél ontvankelijk verklaart. Want dan kan het hof inhoudelijk vaststellen dat er geen bewijs is tegen Dino S.. En wat door die andere raadslieden tegen die ontvankelijkheid van het OM is aangevoerd, dient volgens zijn raadslieden in de zaak van Dino S. bij te dragen aan vrijspraak.

Dat ontvankelijkheidsverweer valt in twee rubrieken uiteen.

De eerste rubriek gaat over de manier waarop het Openbaar Ministerie is omgegaan met getuigen. Het gaat daarbij om de kroongetuigen Peter la S. en Fred R., en de getuigen Getuige 1 en Getuige 3. Getuigenbescherming, beloning, verkapte beloning en transparantie zijn dan enkele trefwoorden.

De tweede rubriek gaat over de manier waarop het Openbaar Ministerie met de waarheidsvinding is omgegaan.

Bespreking eerste rubriek:

De proportionaliteit van de deal met Fred R.

Het hof heeft in het arrest aandacht besteed aan de positie van de zittingsrechter in relatie tot de beoordeling van deals met kroongetuigen. Daarbij heeft het hof vastgesteld dat de wettelijke regeling aan het hof als zittingsrechter geen specifieke toetsende taak heeft toebedeeld. Als het gaat om de vraag of de deal aan de maat is, dat oordeel komt exclusief aan de rechter-commissaris toe.

De zittingsrechter komt in een later stadium van de procedure in beweging, naar aanleiding van gevoerde verweren. In zoverre is er geen verschil met de beoordeling van andere tijdens het vooronderzoek toegepaste bevoegdheden. Artikel 359a Sv en artikel 6 EVRM zijn in dat verband de centrale bepalingen.

De verdediging heeft de proportionaliteit van de met de kroongetuige Fred R. gemaakte deal aan de orde gesteld. Hoe kan het zijn, dat degene die bij de rechtbank nog kon rekenen op een eis tot levenslange gevangenisstraf in hoger beroep ineens een deal kan sluiten, met een maximale strafvermindering voor hem in het verschiet? En daarbij komt, dat Fred R. al eens bij een ander levensdelict betrokken is geweest. Dit is een

onbegrijpelijke ommezwaai van het Openbaar Ministerie. En niet in de laatste plaats: in deze Passagezaak was al eerder een andere kroongetuige, Peter la S., ingezet.

De verdediging heeft dit onderdeel van het verweer opgehangen aan het begrip proportionaliteit. Dit woordgebruik suggereert de proportionaliteit van de deal aan de kaak te stellen: kan deze deal gesloten worden met het oog op de zaken waarin de verklaringen van de kroongetuige worden ingebracht? Kortom: de verhouding tussen de deal als zodanig en de zaken waarin die deal effect moet gaan hebben. In casu: de zaken tegen o.a. Jesse R., Dino S. en Willem H.. Maar dat is een "andere proportionaliteit" dan die door de verdediging aan de kaak is gesteld.

Immers, de rechtmatigheid van de deal (waarvan de weging proportionaliteit een onderdeel is) is iets anders dan de doelmatigheid van de toepassing van een bevoegdheid. En dat laatste is wat het verweer aan de orde stelt.

De wettelijke rolverdeling tussen de officier van justitie en de strafrechter is op dit punt helder. Het is bij uitstek de officier van justitie die de strategie en tactiek in de opsporing bepaalt. De strafrechter heeft op dat terrein in beginsel geen rol.

Dat geldt voor alle gevallen waarin een strafvorderlijke bevoegdheid wordt ingezet, ook als een machtiging door de rechter daaraan voorafgaat.

En dat is hier niet anders. Het Openbaar Ministerie heeft kennelijk inschattingen gemaakt over de bewijspositie in onder meer de strafzaken in Passage. Anders gezegd: de inschatting is kennelijk geweest dat met de inzet van één kroongetuige (Peter la S.) niet kon en moest worden volstaan. En het Openbaar Ministerie heeft een afweging gemaakt van een gerechtvaardigde strafeis, tegen die tweede kroongetuige (Fred R.). Die ruimte komt het Openbaar Ministerie toe.

Niet valt in te zien dat, en op welke grond, het hof als zittingsrechter hierin een taak heeft. Een vormverzuim in de zin van artikel 359a Sv levert dit handelen van de officier van justitie dan ook niet op. Zo heeft ook de verdediging van Jesse R. door de vormgeving van het verweer impliciet ingezien. Er is wel verontwaardiging over de gang van zaken, maar een nadeel voor de verdachte – anders dan wellicht een vrees voor versterking van de bewijspositie van het Openbaar Ministerie – is niet geconcretiseerd.

De raadsman heeft zijn standpunt onderbouwd aan de hand van handelingen van de officier van justitie, die primair verband houden met keuzes die deze heeft gemaakt. Keuzes op basis van een inschatting van de bewijspositie en de gerechtvaardigdheid van een strafeis in de zaak van de kroongetuige. Niet valt in te zien dat de zittingsrechter in de beoordeling hiervan in de strafzaak van de verdachte een taak heeft. Het gaat immers niet om vormverzuimen die binnen het toetsingskader van artikel 359a Sv aan de zittingsrechter kunnen worden voorgelegd. Dit moge ook blijken uit het gegeven dat het nadeel voor de verdachte door de raadsman niet is geconcretiseerd.

Dan resteert nog de andere centrale bepaling: het in artikel 6 EVRM gegarandeerde recht op een eerlijke procesvoering. In het licht van wat door de verdediging is aangevoerd

valt niet in te zien dat, en waarom de deal met Fred R. de verdachte heeft beknot in de eerlijkheid van die procesvoering. Kort en goed: dit onderdeel van het verweer kan niet slagen.

Beloning en bejegening van getuigen

Ten aanzien van een aantal getuigen zijn ernstige veiligheidsrisico's vastgesteld. Die risico's hangen direct samen met het afleggen van hun verklaringen. Daarom zijn beschermingsmaatregelen getroffen om hen voor onheil te behoeden.

Over de inhoud van die maatregelen is weinig tot niets bekend gemaakt. Het gezonde verstand zegt dat logisch is: onthulling van de maatregelen in plaats van die geheim te houden doet onmiddellijk afbreuk aan de effectiviteit daarvan.

Door de verdediging van Jesse R. is van dit onderdeel veel werk gemaakt. En daarvan hoopt ook de verdediging van andere verdachten de vruchten te plukken. In essentie komt het standpunt van de verdediging – dat is toegespitst op de kroongetuigen Peter la S. en Fred R. – op het volgende neer.

Iedereen is op grond van de wet verplicht om als hij daarvoor wordt opgeroepen als getuige bij de rechter een verklaring af te leggen. Daar staat – behalve een vergoeding voor gemaakte onkosten – niets tegenover. Dat is een burgerplicht. Het belonen van een getuige past daarom niet bij het vervullen van een burgerplicht. En belangrijker: zodra een getuige wordt beloond bestaat het risico dat het uitzicht op de beloning de inhoud van zijn verklaring kan beïnvloeden. Een soort van wiens brood men eet, wiens woord men spreekt.

Omdat – het is zojuist al aangestipt – bij onderzoeken die worden gerekend tot de zware georganiseerde criminaliteit er figuurlijk gesproken erg weinig getuigen opstaan, heeft de wetgever een speciale regeling getroffen. De wet staat bij hoge uitzondering toe dat een getuige voor het afleggen van zijn verklaringen mag worden beloond. Die beloning mag hoe dan ook niet bestaan uit betaling van geld aan die getuige: verklaringen mogen niet worden gekocht.

Als tegenprestatie voor het verklaren door een kroongetuige mag het Openbaar Ministerie hem alleen toezeggen dat de straf die tegen hem in zijn eigen zaak wordt geëist wordt verminderd, tot maximaal de helft. In het geval van Peter la S. is de eis van 16 jaar gehalveerd tot 8 jaar. Aan Fred R. is toegezegd dat de eis van 30 jaar wordt gehalveerd.

Wat heeft de verdediging aangevoerd? Sterk samengevat het volgende.

Voor de verdediging staat vast dat met Peter la S. ook is onderhandeld over de vorm en inhoud van de bescherming die aan hem moet worden gegeven vanwege het gevaar dat hij loopt. En er is geen reden om aan te nemen dat het bij de kroongetuige Fred R. anders is gegaan. Is dat onderhandelen over bescherming op zich al vreemd, het heeft bij Peter la S. ertoe geleid dat die bescherming de vorm heeft gekregen van een extreem riant financiële constructie. In die constructie voorziet Peter la S. ook zelf in zijn

bescherming. Veel wijst erop dat die bescherming zo royaal is dat het eigenlijk een financiële tegenprestatie is voor het afleggen van getuigenverklaringen. En dat is precies wat de wetgever uitdrukkelijk niet heeft gewild.

In die speciaal voor kroongetuigen gemaakte wettelijke regeling beoordeelt de rechter-commissaris de rechtmatigheid van de afspraak met de getuige (de deal) die de officier van justitie wil aangaan. In de deal is precies vermeld over welke zaken de getuige naar waarheid moet verklaren. Niet alleen over anderen, maar ook over zijn eigen aandeel daarbij. En in de deal is ook vastgelegd met hoeveel procent de officier van justitie zijn voorgenomen strafeis in de zaak van de criminele getuige – want dat is een kroongetuige – zal verminderen.

Pas na goedkeuring door de rechter-commissaris komt die deal juridisch totstand. Volgens de verdediging leert de wet en vooral bestudering van de geschiedenis van de totstandkoming van die wet, dat de rechter-commissaris bij die beoordeling ook op de hoogte gebracht hoort te worden van alles wat aan de kroongetuige in het vooruitzicht wordt gesteld. Dus ook wat hem onder de vlag van zijn bescherming wordt geboden. En juist dat heeft de officier van justitie bij Peter la S. en Fred R. nagelaten. Daardoor heeft de rechter op dit onderwerp het nakijken, ten onrechte. En het is daarbij niet gebleven. Het Openbaar Ministerie in deze zaak heeft de uiterste best gedaan om dit onderwerp zo vaag mogelijk te houden. Voor het hof en voor de verdediging van de verdachten in wier zaken de kroongetuige is ingezet.

En dat is ernstig, omdat er t.a.v. Peter la S. (en vermoedelijk ook bij Fred R.) sterke aanwijzingen zijn dat er door Peter la S. een extreem riante financiële constructie is uitonderhandeld. Een constructie die het niveau van bescherming ver te boven gaat. Volgens de verdediging.

En dat is een van de kernpunten die de verdediging en het Openbaar Ministerie sterk verdeeld houdt.

Het hof heeft – net als de raadsman heeft gedaan – de Wet toezeggingen aan getuigen in strafzaken onder de loep genomen. Niet alleen de tekst, maar ook de geschiedenis van de totstandkoming van die wet. Wat is hierover tijdens de behandeling van het wetsontwerp door de wetgever – leden van de beide kamers der Staten-Generaal en de ministers- besproken en bediscussieerd? In het verlengde van die wet heeft het hof daarbij ook nog andere regelingen betrokken: het Besluit getuigenbescherming, de Instructie getuigenbescherming. En ook de schriftelijke Aanwijzing toezeggingen aan getuigen in strafzaken van het College van procureurs-generaal. In die schriftelijke aanwijzing zijn voorschriften opgenomen voor de bij toepassing van die wet betrokken leden van het Openbaar Ministerie.

En wat heeft dat onderzoek door het hof opgeleverd?

De wettelijke regeling en de toepasselijke beleidsregels dragen aan de strafrechter geen toetsende rol op als het gaat om rechtmatigheid en doelmatigheid van getuigenbescherming. Dat is ook te begrijpen als wordt stilgestaan bij het doel van en de aanleiding voor het bieden van die bescherming. De Staat heeft een zorgplicht zodra een

7.

aan de opsporing en vervolging van strafbare feiten meewerkende Sjaak B. de noodzaak van zijn bescherming meebrengt. Dat die Sjaak B. zijn medewerking in een strafvorderlijke context verleent maakt niet dat er daarom voor de strafrechter wél een toetsende taak ligt. En als die Sjaak B. een criminele getuige is, ook dat maakt op dit punt geen verschil. Als dit in het achterhoofd wordt gehouden valt te begrijpen dat in die regelingen ook geen kader is opgenomen voor toetsing van beschermingsmaatregelen op hun rechtmatigheid en doelmatigheid.

Kort en goed: het hof volgt de verdediging dus niet op dit onderdeel.

De verdediging meent nog een aanknopingspunt voor de juistheid van haar standpunt gevonden in de tekst van artikel 226j, derde lid, Sv. Het hof volgt de raadsman ook daarin niet. In die bepaling kan niet worden gelezen dat met het oog op de toetsing van de met een kroongetuige gemaakte deal om als getuige te verklaren, ook de beschermingsafpraak aan de rechtmatigheidstoetsing door de rechter-commissaris is onderworpen. Daarvoor biedt de tekst van de wet, en ook niet de geschiedenis van die wet een toereikende grondslag.

Kortom, het uitgangspunt van de regeling is dat het Openbaar Ministerie de rechter niet hoeft te kennen in wat onder de noemer van bescherming voor de getuige op poten is of wordt gezet.

De volgende vraag is of het Openbaar Ministerie ondanks wat in de loop van de tijd wél is gebleken over de bescherming van Peter la S. toch kan volharden in de weigering om meer informatie te verstrekken over de contouren van de beschermingsmaatregelen. Volgens de verdediging zijn er in het geval van Peter la S. sterke aanwijzingen dat zijn bescherming zo ruimhartig is geregeld, dat het eigenlijk om een beloning gaat. En dat soort beloningen zijn – zoals gezegd – in de kroongetuigenregeling zonder meer verboden beloningen.

Het hof is van oordeel dat het Openbaar Ministerie daarin inderdaad kon blijven volharden. Niet alleen omdat de wettelijke regeling die verplichting tot informatieverstrekking niet met zoveel woorden inhoudt. Ook wat de wet beoogt te regelen maakt niet dat het Openbaar Ministerie tot onthulling van contouren van beschermingsmaatregelen kan worden verplicht.

En aan de belangen van de verdachten die zich willen verweren tegen de verklaringen van de kroongetuigen is naar het oordeel van het hof niet tekort gedaan. Alle personen ten aanzien van wie de noodzaak tot bescherming is aangenomen – en dat zijn niet alleen de twee kroongetuigen, maar ook Getuige 1 en Getuige 3 – zijn als getuigen ondervraagd, ook door het hof. Dat betekent dat de inhoud en daarmee ook de betrouwbaarheid van hun verklaringen getoetst is kunnen worden. Dat zij specifieke vragen over hun bescherming niet hebben hoeven beantwoorden doet daaraan niet af.

En wat in de loop van de tijd wél bekend is geworden over de beschermingsmaatregelen (Peter la S. die in eigen bescherming mocht voorzien, en de aannahme dat hetzelfde voor Fred R. geldt) rechtvaardigt niet de conclusie dat die beschermingsmaatregelen zo ondoelmatig en excessief zijn, dat het eigenlijk gaat om een verkapte beloning voor het

afleggen van getuigenverklaringen. Want dat heeft de wetgever inderdaad uitdrukkelijk niet gewild.

Die van de bescherming van Peter la S. opgevangen glimpen (vorm, geldbedragen, bestedingsdoelen, voorwaarden) zijn wat het hof betreft voor het kunnen krijgen van een samenhangend beeld onvoldoende. En het hebben van een samenhangend beeld van alle ins en outs is een randvoorwaarde voor het kunnen doen van een zinvolle constatering. Een gefragmenteerd beeld is voor het betekenisvol kunnen duiden van het geheel dus onvoldoende. Nog daargelaten het antwoord op de vraag langs welke normatieve lat de strafrechter de beschermingsmaatregelen zou moeten leggen.

En als het hof met de verdediging ervan uitgaat dat aan Peter la S. ruim inspraak is gegeven in vorm en inhoud van de bescherming – zoals het toestaan van zelfredzaamheid bij de vormgeving van bescherming –, dan valt niet in te zien dat daarmee tekort wordt gedaan aan belangen van de verdachten.

In het bijzondere geval van Peter la S. – waarin wel iets van contouren van bescherming is prijsgegeven – heeft de rechter-commissaris uiteindelijk wél enig onderzoek verricht, in opdracht van het hof. Uit haar rapport valt niet af te leiden dat het Openbaar Ministerie eerder misleidende informatie heeft verstrekt.

Kortom: het uitblijven van rechterlijke toetsing van (toegezegde) prestaties in het kader van getuigenbescherming levert geen strafvorderlijk verzuim op. En dat geldt ook voor het ontbreken en uitblijven van nadere verantwoording daarover door het Openbaar Ministerie. En ook geen schending van het recht op een eerlijk proces, zoals is gegarandeerd in artikel 6 van het EVRM.

En over wat wél bekend is geworden kan niet worden gezegd dat het Openbaar Ministerie aan het hof misleidende informatie heeft verstrekt.

Betekent dat getuigenbescherming wat het hof betreft altijd achter de gordijnen verborgen blijft?

Nee. Het is bij wijze van hypothese denkbaar dat in een strafproces wél blijkt van zodanige feiten of omstandigheden dat die een sterke aanwijzing opleveren voor onrechtmatig handelen door het Openbaar Ministerie: het kan niet anders zijn dan dat onder het mom van bescherming met de getuige afspraken zijn gemaakt of toezeggingen zijn gedaan die redelijkerwijs niet met passende bescherming van doen hebben, maar wél met het louter of overwegend (financieel) belonen van de bereidheid van de getuige om in een strafzaak tegen anderen te verklaren. Dat geval impliceert een onrechtmatige situatie, die ofwel het gevolg is van list en bedrog aan de zijde van de Staat althans van het volkomen falen van de in het Besluit getuigenbescherming geregelde bestuurlijke controle. Van aanknopingspunten voor het bestaan van dat denkbeeldige geval is niet gebleken, ook niet waar het gaat om hetgeen, naar is gebleken, in de sleutel van bescherming door het Openbaar Ministerie is ondernomen en verricht.

Het hof heeft nog stilgestaan bij de wenselijkheid van de door de verdediging van Jesse R. bepleite situatie, waarin de rechter ook de rechtmatigheid en doelmatigheid van voor getuigen getroffen beschermingsmaatregelen toetst. Die met nadruk bepleite toetsing

9.

door een rechter is kennelijk ingegeven door een gebrek aan vertrouwen in de effectiviteit en waarachtigheid van de bestuurlijke controle die in het Besluit is neergelegd.

Hoewel wellicht voor het introduceren van een dergelijke toetsing argumenten denkbaar zijn, merkt het hof in de eerste plaats op dat in het algemeen het fenomeen van (be)dreiging in de tijd bezien in aard, intensiteit en omvang kan variëren. Aangenomen moet worden dat hetzelfde zal gelden voor de aard, omvang en inhoud van het samenstel van de door de Staat ten aanzien van ieder van die personen, en mogelijk ook anderen, getroffen of nog te treffen beschermingsmaatregelen. Zo bezien is het soortelijk gewicht van de uitkomst van die voorgestane door de rechter-commissaris te verrichten toetsing relatief gering, omdat die statische toetsing in het concrete geval slechts in (zeer) beperkte mate effectief zal kunnen zijn. Dat geldt ook voor een toets ten aanzien van het pakket aan maatregelen dat bij aanvang van het beschermingstraject wordt genomen, zoals door de raadsman als subsidiaire oplossing is bepleit.

Andere vormen van verkapt belonen?

Een van de kernbevoegdheden van de officier van justitie is dat hij niet verplicht is om steeds strafvervolgning in te stellen. Hij mag op grond van de wet daarvan ook afzien, maar niet willekeurig. Hij kan daarvan afzien, bijv. omdat er te weinig bewijs voor een succesvolle vervolging is. Of omdat het vervolgen niet past in vastgelegd vervolgingsbeleid. Het gaat dan steeds om redenen die aan het algemeen belang zijn ontleend. Deze vrijheid voor de officier van justitie is terug te voeren tot het zgn. opportuniteitsbeginsel.

De verdediging meent dat de wettelijke regeling van de kroongetuige ook een beperking vormt op de toepassing van dat opportuniteitsbeginsel. Alleen de toezegging tot een verlaging van de strafeis is toegelaten. Andere toezeggingen zijn uitdrukkelijk verboden. Dat betekent voor de verdediging dat de beslissingen om Peter la S. niet ook te vervolgen voor:

- deelneming aan een *criminele organisatie*,
- de voorbereiding van de moorden op *Slachtoffer 11*, *Slachtoffer 8* en *Slachtoffer 10*,
- voor de moord op *Bethlehem* en
- voor een moordaanslag op *Getuige 18*,

moeten worden gelabeld als verkapte en verboden immunitets-toezeggingen.

En ook het afzien van het *ontnemen van de criminele beloning* die Peter la S. voor zijn moord op Houtman en Fred R. voor zijn betrokkenheid bij de moord op Van der Bijl heeft ontvangen is volgens de verdediging een verkapte beloning.

Het hof heeft onderzocht wat de wetgever (minister en de leden van de beide Kamers) daarover tijdens het proces van totstandkoming van de wet aan opvattingen over het omgaan met kroongetuigen heeft prijsgegeven.

Het hof heeft daaruit de volgende uitgangspunten afgeleid:

1. In geen geval mag volledige immuniteit worden toegezegd in ruil voor verklaringen
2. Er mogen geen afspraken worden gemaakt over de inhoud van de tenlastelegging
3. Er geldt een beloningsverbod. Verklaringen mogen niet van de getuige worden gekocht.

Het laatste uitgangspunt is al aan de orde gekomen bij het onderwerp getuigenbescherming.

De eerste twee uitgangspunten zijn van belang voor de beoordeling van het verwijt aan het Openbaar Ministerie dat het opportuniteitsbeginsel onrechtmatig in de strijd is geworpen.

Het hof stelt voorop dat het immuniteitsverbod alleen een normerende werking heeft voor vervolgingsbeslissingen die zijn genomen bij wijze van toezegging. In geen van de stadia van de behandeling van het wetsontwerp heeft de wetgever enige andere begrenzing van het opportuniteitsbeginsel als zodanig voor ogen gestaan.

De verdediging van Jesse R. heeft gewezen op die tegen Peter la S. gerezen verdenkingen die wel een strafvervolging of voordeelsontneming kunnen en moeten dragen, maar waarvan door de officier van justitie is afgezien. Het gaat daarbij om de zojuist opgesomde gevallen.

Het hof heeft die door de verdediging opgeworpen gevallen beoordeeld. De vraag is dus of het gaat om verkapte en verboden toezeggingen aan Peter la S., dat hij in de sleutel van de deal wordt gevrijwaard van strafvervolging?

Voor de daarbij gehanteerde maatstaf heeft het hof aangeknoopt bij rechtspraak van de Hoge Raad over de beoordeling van beslissingen van de officier van justitie waarbij de vervolging wél is ingesteld of voortgezet. Volgens vaste rechtspraak leent de beslissing van het Openbaar Ministerie om tot vervolging over te gaan zich slechts in zeer beperkte mate voor een inhoudelijke rechterlijke toetsing. In het zich hier voordoende spiegelbeeldige geval heeft het hof met die in het algemeen te betrachten terughoudendheid onderzocht, *of een redelijk handelend officier van justitie van vervolging heeft kunnen afzien*. Daarbij wordt die officier geacht de door strafrechtelijke handhaving te beschermen belangen in zijn afweging betrokken te hebben. Het enkele feit dat de vervolgingsbeslissing een criminele (deal)getuige betreft maakt niet dat daarom de beoordelingsmaatstaf verandert. En de geldende (beleids)kaders worden daardoor evenmin geraakt.

Aan de hand van die maatstaf heeft het hof het niet-vervolgen van Peter la S. voor *deelname aan een criminele organisatie*, de gevallen van de voorgenomen moord op *Slachtoffer 11, Slachtoffer 8, Slachtoffer 10*, de aanslag op *Getuige 18* en de gewelddadige dood van *Bethlehem* een voor een beoordeeld.

De conclusie van het hof is dat de officier van justitie door het afzien van vervolging in al die gevallen heeft gedaan wat van *een redelijk handelend officier van justitie* mag worden verwacht.

En waar het gaat om het *niet-ontnemen van de criminele beloning* voor het vermoorden van Houtman is het hof tot dezelfde slotsom gekomen. De inschatting van de financiële verhaalspositie van Peter la S., en de bij wél ontnemen verwachte interferentie met getuigenbeschermingsmaatregelen zijn daarbij door de officier van justitie betrokken. En ook die beslissing vindt het hof niet onbegrijpelijk.

En niet onbelangrijk is het volgende gegeven. Het Openbaar Ministerie heeft t.a.v. Peter la S. uitdrukkelijk het voorbehoud gemaakt dat als blijkt van gewijzigde of nieuwe feiten en omstandigheden de officier van justitie alsnog tot vervolging en ontneming zal kunnen overgaan.

De verdediging heeft ook aangevoerd dat de officier van justitie Peter la S. verkapt heeft beloofd door de *basis-strafeis te stellen op slechts 16 jaar*. Als daarop de maximaal toegestane vermindering van eis wordt losgelaten resteert voor Peter la S. slechts 8 jaar gevangenisstraf. Ook daarmee zou de officier van justitie Peter la S. verkapt hebben beloofd.

Eerder heeft rechtbank deze stelling verworpen. De rechtbank betrok daarbij dat het toen geldende tijdelijke strafmaximum 20 jaar bedroeg en het feit dat hij zichzelf heeft gemeld als verdachte van betrokkenheid bij de moord op Houtman. Het hof kan de rechtbank hierin goed volgen. Het is ook de conclusie van het hof dat de basis-strafeis van 16 jaren niet kan worden geduid als een verkapte en daarmee verboden beloning.

Het fenomeen van de wat is gaan heten *Willem H.-weglatingen*. Het gaat daarbij om het volgende. Op een zitting van de rechtbank in de maand oktober van 2011 heeft de kroongetuige Peter la S. onthuld dat hij de naam van Willem H. wél tijdens zijn eerdere, in het geheim gehouden verhoren (de kluisverklaringen) bij de politie heeft genoemd. Maar met instemming van de officier van justitie is er welbewust en zorgvuldig van afgezien daarvan in de verslaglegging van die verhoren mededeling te doen. Daarom kon de lezer daarvan geen weet hebben. Peter la S. had dit bij de CIE-officier van justitie bedongen, omdat hij geen vertrouwen had in een toereikende beveiliging voor hemzelf en zijn naasten als bekend zou worden dat hij ook over Willem H. had verklaard.

De verdediging heeft deze gang van zaken gelabeld als een in het licht van de kroongetuigenregeling onrechtmatige toezegging.

Dit onderwerp van de Willem H.-weglatingen heeft een aantal dimensies. Door deze gang van zaken is wel een context geschapen waarbinnen Peter la S. bereid was om met zijn verklaren voort te gaan. Maar dat weglaten uit de processen-verbaal is niet een tegenprestatie voor dat verklaren door Peter la S.. En daarom snijdt de stelling van de verdediging dat de gang van zaken rond dit weglaten een overtreding van het beloningsverbod oplevert, geen hout.

Wel is het evident dat door deze gang van zaken bepalingen in het Wetboek van Strafvordering zijn geschonden. Bepalingen die mede strekken tot het waarborgen van het recht op een eerlijk proces. Het is Peter la S. zelf geweest die dit geheim heeft onthuld. De verdachten, de rechtbank, maar ook de officieren van justitie die de zaak ter terechtzitting behandelden werden hierdoor verrast.

Dit verzuim is vervolgens hersteld. De uit de 15 kluisverklaringen weggelaten onderdelen (die over Willem H. gingen) zijn alsnog aan het dossier toegevoegd. En deze gang van zaken is bovendien onderzocht door het verhoor van de voor die weglatingen verantwoordelijke CIE-officier van justitie. En ook Peter la S. is daarover gehoord.

Waar het gaat om de door Peter la S. na zijn kluisverklaringen afgelegde verklaringen (vanaf 15 maart 2007 tot zijn onthulling op 3 oktober 2011) ligt de situatie anders. Peter la S. heeft voortgezet verklaard, in lijn met de toen niet-kenbare weglatingsafspraken.

Maar ook daarna – dus na die onthulling – is Peter la S. uitgebreid als getuige ondervraagd, ook aan de hand van verslagen van de met hem gevoerde oriënterende besprekingen die met hem zijn gevoerd, helemaal aan het begin van de weg naar het worden van kroongetuige. En ook in hoger beroep is het dossier nog aangevuld, onder meer met CIE-journaals en een hernieuwd woordelijk uitgewerkt verslag van een oriënterende bespreking. En o.a. die toenmalige CIE-officier van justitie is andermaal als getuige gehoord over dit fenomeen van weglatingen.

Het hof is tot de slotsom gekomen dat de *Willem H.-weglatingen* wel een –in strafvorderlijk jargon – onherstelbaar verzuim hebben opgeleverd. Maar door de zojuist weergegeven gang van zaken is dat verzuim toereikend gecompenseerd. En daarbij is betekenis toegekend aan het feit dat de weglatingsafspraken niet strategisch is ingezet. Noch de met het tactisch onderzoek belaste politieambtenaren noch de officieren van justitie die het Openbaar Ministerie ter zitting hebben vertegenwoordigd droegen kennis van deze geheime afspraak en de daarmee samenhangende onvolledigheid van kluisverklaringen. In die omstandigheid ligt enige relativering van het aan het Openbaar Ministerie te maken verwijt besloten.

Of Peter la S. ook onbetrouwbaar heeft verklaard, daaraan wordt op een later moment aandacht besteed.

Tussenconclusie n.a.v. eerste rubriek verweer

Wat toegespitst op (kroon)getuigen is aangevoerd onder de noemers getuigenbescherming, verkapt belonen en Willem H.-weglatingen kan niet tot de conclusie leiden dat Openbaar Ministerie het vervolgingsrecht heeft verspeeld. En voor bewijsuitsluiting op die gronden is ook geen aanleiding. Kortom, het hof verwerpt dit onderdeel van verweer.

Bespreking tweede rubriek

De tweede rubriek van het ontvankelijkheidsverweer gaat over de manier waarop het Openbaar Ministerie met (het bijdragen aan) de waarheidsvinding is omgegaan.

Toegespitst op een aantal voorbeelden heeft de verdediging - in de sleutel van het recht op een eerlijk proces - gesteld dat het Openbaar Ministerie onvoldoende afstand heeft genomen om de bewijsvoering rond te krijgen. Het Openbaar Ministerie – dat steeds en altijd wordt geacht magistraal te opereren – zou niet steeds een kritische benadering aan de dag hebben gelegd, terwijl het daartoe wel is verplicht. En het Openbaar Ministerie mag al helemaal niet het gedrag van getuigen (willen) beïnvloeden. Voor zover de raadsman heeft bedoeld te betogen dat het proces als geheel oneerlijk is geweest gaat het hof in die gedachtegang niet mee. De geïsoleerde verzuimen en klachten verwerpt hof en overigens heeft de verdediging elk standpunt van het Openbaar Ministerie kunnen betwisten.

In het bijzonder ten aanzien van Jesse R.

Detentie in Marokko

Namens Jesse R. zijn in de sleutel van de ontvankelijkheid de deplorabele detentie-omstandigheden aan de orde gesteld. Hij is na zijn aanhouding in Marokko in 2007 ongeveer 10 maanden in dat land gedetineerd geweest. Hij heeft toen in isolatie verbleven en was verstoken van de mogelijkheid van contact met familieleden. Daarnaast heeft hij zwaar geleden onder het voor hem geldende verzwaarde detentieregime.

Het onderzoek in hoger beroep heeft volgens de mening van de verdediging uitgewezen dat dit alles is gebeurd met wetenschap en onder verantwoordelijkheid van de Nederlandse staat.

Het hof heeft deze klachten feitelijk onderzocht en in het passende juridische kader geplaatst. De slotsom is dat het verweer wordt verworpen: het uitleveringsverzoek komt niet in strijd met artikel 3 EVRM. Jesse R. heeft met het oog op het ontlopen van strafvervolging de wijk naar Marokko genomen. Daarmee heeft hij het risico op vrijheidsbeneming in de vorm van langdurig verblijf in een Marokkaanse penitentiaire inrichting op de koop toe genomen. En voor een concrete toetsing van de detentieomstandigheden aan de maatstaf van artikel 3 EVRM bestaat geen grond. En de klacht van laakbaar stilzitten door de Nederlandse staat waar handelend optreden was geboden, mist feitelijke grondslag.

Geheimhoudergesprekken in zaaksdossier Cobra (moord op Slachtoffer 3 en Slachtoffer 4)

Namens Jesse R. is nog aandacht gevraagd voor een lang geleden begaan verzuim. Gebleken is dat door Jesse R. in 1994 met zijn raadsman gevoerde telefoongesprekken niet (zoals de regeling wel voorschrijft) onmiddellijk zijn vernietigd. Het hof is de gang van zaken nagegaan. Daaruit blijkt, dat ervan kan worden uitgegaan dat die vernietiging wél heeft plaatsgevonden en nog voordat het onderzoek in die zaak is heropend. Kortom: een verzuim dat is hersteld, zij het laat. Dat in die periode van wél beschikbaarheid van die gesprekken daarvan door politie en justitie misbruik is gemaakt, is door de verdediging weliswaar gesuggereerd, maar niet onderbouwd. En dat die situatie zich heeft zou hebben voorgedaan is ook niet aannemelijk geworden.

14.

Gerechtshof Amsterdam

Arresten Liquidatieproces Passage 29 juni 2017 (korte samenvatting)

Verdachten: N.P. de B., Sjaak B., Mohamed R., Jesse R., Fred R. Siegfried S., Peter la S., Dino S., Pinny S. en Freek S.

Eindconclusie ontvankelijkheidsverweer

T.a.v. Jesse R. en Dino S.

Wat toegespitst op (kroon)getuigen is aangevoerd onder de noemers getuigenbescherming, verkapt belonen en *Willem H.-weglatingen* kan niet tot de conclusie leiden dat het Openbaar Ministerie vervolgingsrecht heeft verspeeld. Waar het gaat om de *Willem H.-weglatingen* heeft het hof een onherstelbaar vormverzuim vastgesteld. Dit verzuim is echter toereikend gecompenseerd. Voor een verdergaande sanctionering dan de vaststelling dát het verzuim is begaan bestaat geen grond.

Het zal duidelijk zijn: bij het in dit kader ingestelde onderzoek is het hof ook niet gestuit op feiten of omstandigheden die maken dat de verklaringen voor het bewijs onbruikbaar zijn. Dit betekent dat het hof dit onderdeel van het ook namens Dino S. gevoerde verweer – in zijn geval geplaatst in de sleutel van bewijsuitsluiting – verwerpt.

Of die verklaringen wél terzijde moeten worden gelegd omdat deze om andere redenen onbetrouwbaar zijn, dat komt straks aan bod.

T.a.v. Sjaak B., Mohamed R., Siegfried S., Freek S., N.P. de B.

Ook de verdediging in deze zaken heeft zich bij het namens Jesse R. gevoerde ontvankelijkheidsverweer aangesloten. Ook in die zaken wordt het verweer verworpen. Het hof heeft in de zaken Mohamed R., Siegfried S., Freek S., en N.P. de B. nog stilgestaan bij het nadeel van de Willem H.-weglatingen voor die verdachten. Het gaat in die zaken immers om in 1993 gepleegde feiten. Het verband met Willem H. in die zaken is er niet en waar het nadeel voor de verdachten ligt is niet met enige mate van precisie aangegeven. Niettemin komt het hof ook in deze zaken tot dezelfde conclusie: de constatering dát de Willem H.-weglatingen een verzuim opleveren.

Nog andere ontvankelijkheidsverweren

I.h.b. Siegfried S.

Namens Siegfried S. is een eerder gevoerd verweer herhaald. Dat verweer komt er kort gezegd op neer dat de officier van justitie Siegfried S. in 2008 ten onrechte opnieuw als verdachte van de moord op Slachtoffer 3 en slachtoffer 4 heeft aangemerkt. Ten onrechte, omdat eerder op 30 november 2000 de officier van justitie hem heeft laten weten dat hij niet verder zou worden vervolgd. Het hof heeft de inhoud van het dossier – mede door de verklaringen van Peter la S. – beoordeeld. De conclusie van het hof is dat de officier van justitie op goede gronden heeft kunnen menen dat er, vergeleken met de situatie in 2000, tegen Siegfried S. nieuwe bezwaren waren die andermaal vervolgen konden rechtvaardigen.

I.h.b. Mohamed R.

Een gelijksoortig verweer is weer gevoerd door Mohamed R.. Ook aan hem is eerder – in 1999- door de officier van justitie gemeld dat hij voor een moord (op Slachtoffer 5) niet

verder zou worden vervolgd. Ook in zijn zaak hebben de verklaringen van Peter la S. het onderzoek nieuw leven ingeblazen. De conclusie van het hof is dat de officier van justitie op goede gronden heeft kunnen menen dat er, vergeleken met de situatie in 1999, in 2008 tegen Mohamed R. nieuwe bezwaren waren die andermaal vervolgen konden rechtvaardigen.

En dan is er een ontvankelijkheidsverweer herhaald. Daarbij is gewezen op manco's die zouden kleven aan zijn overlevering van Spanje naar Nederland. Het hof verwerpt ook dit verweer, op dezelfde gronden als het hof al deed op 27 september 2013.

I.h.b. Mohamed R., Freek S. en N.P. de B.

Telecomgegevens

In de bewijslevering van de in 1993 begane moorden kent het Openbaar Ministerie een belangrijk gewicht toe aan telecomgegevens. Het gaat daarbij om gebruiksgegevens waaruit mogelijk conclusies getrokken kunnen worden over met behulp van telefoons en semafoons gevoerd communicatieverkeer, over de locaties, en over de daarbij betrokken deelnemers.

Aan die gegevens kleven volgens de verdediging tal van gebreken. Deze zijn uit verschillende oude onderzoeken bij elkaar geraapt en bovendien onvolledig. En de verkrijging van die gegevens is ofwel niet op juridische rechtmatigheid te controleren, ofwel is eerder door de rechter onrechtmatig geoordeeld. Het Openbaar Ministerie heeft al met al onvoldoende maximale inzet en transparantie laten zien.

Het gevolg van dit alles is dat de mogelijkheid om die telecomgegevens te controleren, betwisten en waarden ontvankelijk is belemmerd. Tot zover de verdediging.

Het hof stelt met de verdediging vast dat de Telecomgegevens onvolledig zijn. Maar die vaststelling is én verklaarbaar (registratie van gegevens 1993 geschiedde anders dan nu) én niet aan het Openbaar Ministerie verwijtbaar. Wel betekent die onvolledigheid van gegevens dat bij de duiding ervan behoedzaamheid is aangewezen.

In het lichten en samenvoegen van die gegevens uit andere onderzoeksdossiers ziet het hof geen bezwaar. Hetzelfde oordeel geldt het niet steeds kunnen achterhalen van bescheiden waarin de machtiging/opdracht tot verstrekking van die gegevens zin neergelegd. Het door de verdediging aangehaalde geval waarin de rechter verkrijging van telecomgegevens onrechtmatig oordeelde (scannen) betekent nog niet dat daarmee is gegeven dat een verzuim tegen de verdachte in Passage is begaan en die gegevens daarom niet mogen worden gebruikt. En waar door de verdediging verzoeken zijn gedaan tot verstrekking van nadere stukken of informatie heeft de advocaat-generaal het nodige gedaan.

Kortom, naar het oordeel van het hof geen reden voor niet-ontvankelijkverklaring.

Eindconclusie ontvankelijkheid

De gevoerde verweren worden verworpen. Het Openbaar Ministerie is ontvankelijk in de strafvervolgning, in alle zaken

4. Het bewijs

Inleidend in alle zaken

In dit proces gaat het om het onderzoek naar zeven moorden en de berechting van (thans) tien verdachten.

Wat valt op als je maar even naar de zaken kijkt? Direct dat het gaat om zeer ernstige beschuldigingen. Daarnaast springt de proceshouding van de verdachten in het oog. De onderlinge verschillen zijn niet groot. Met uitzondering van Peter la S. en Fred R. die ook kroongetuigen zijn geworden, wijzen de andere acht verdachten met meer of minder woorden elke beschuldiging van betrokkenheid bij de aan ieder van hen verweten moorden (inclusief pogingen en voorbereidingen daartoe) met klem van de hand.

Dat standpunt van de verdachten impliceert, dat het niet anders kan zijn dan dat Peter la S. en Fred R. als kroongetuigen niet naar waarheid hebben verklaard. Of dat hun bronnen hen onjuist hebben geïnformeerd. Kortom, het is voor ieder van hen in feite zwart of wit. Van grijstinten lijkt geen sprake te zijn. De verklaringen van verdachten en kroongetuigen sluiten elkaar over en weer uit.

Dit betekent dat het voor het hof bij het nemen van bewijsbeslissingen werkelijk aankomt op het doorhakken van knopen. De opdracht aan het hof is om te onderzoeken of het aan de inhoud van de bewijsmiddelen – waaronder de verklaringen van die kroongetuigen – de overtuiging ontleent dat de verdachte het ten laste gelegde heeft begaan.

In zoverre bestaat er geen verschil met andere strafzaken, waarin tegenover de meer of minder gemotiveerde ontkenning van de verdachte de belastende verklaringen van getuigen staan. Maar gelet op de ernst van die tenlastegelegde feiten en de duur van de door de advocaat-generaal gevorderde gevangenisstraffen, zijn de belangen in dit proces wel bijzonder groot.

De context waarin de tenlastegelegde misdrijven zijn begaan compliceert de beantwoording van de voor het hof voorliggende bewijsvragen. Het gaat om moorden op bestelling, die zijn gelieerd aan het milieu van zware georganiseerde criminaliteit. Toegespitst op het bewijs betekent dit doorgaans voor het Openbaar Ministerie dat veel, zo niet alles, uit de strafvorderlijke en tactische kasten moet worden gehaald om een bewijsbare zaak op tafel te krijgen.

Immers, vooral als het gaat om de verdenking van het opdrachtgeven ontbreekt het in de regel aan direct bewijs. Opdrachten worden niet schriftelijk verstrekt en biologische sporen die leiden naar die opdrachtgevers of hun tussenpersonen zijn meestal niet voorhanden.

En ook in de regel ontbreekt het in het dossier aan verslagen van afgeluisterde en opgenomen (telefoon)gesprekken waarin met opdrachtgevers wordt gesproken of waarin die opdrachtgevers met naam en toenaam ondubbelzinnig worden genoemd. En dat het afleggen van verklaringen met ernstige risico's is omgeven blijkt uit het aantal getuigen ten aanzien van wie de noodzaak tot het treffen van beschermingsmaatregelen is aangenomen.

Dit betekent dat het bewijs vooral zal moeten worden ontleend – behalve toevalstreffers – aan verklaringen van personen die om hun moverende redenen ervoor kiezen om te verklaren. Over hun eigen gedragingen en die van (mede)verdachten. Maar ook dan is de bewijslevering nog niet zonder complicaties. In het algemeen is de veronderstelling niet gewaagd dat de verklaring (zowel het afleggen als de inhoud daarvan) kan zijn ingegeven door andere krachten en drijfveren dan alleen het verlangen om zonder aanzien des persoons frank en vrij te vertellen over wat is gezien en is meegemaakt.

Daarbij komt, dat misdrijven van dit kaliber gepaard gaan met speculaties in het criminele milieu over de daders en hun achtermannen, met het gevolg dat die speculaties een eigen leven gaan leiden.

Kortom, het bewijs van daderschap van personen die belang hebben bij het op bestelling vermoorden van personen is voor het Openbaar Ministerie geen gemakkelijke opgave, ook niet nadat het kroongetuigen in stelling heeft gebracht.

Het licht dat door de verklaringen van die kroongetuigen op de zaken wordt geworpen heeft niet tot gevolg dat daarmee alle vragen die zich opdringen afdoende kunnen worden beantwoord. De interactie in de lijn van opdrachtgevers, tussenpersonen en de feitelijke plegers van die moorden is niet steeds doorzichtig. Een gestructureerde, gedetailleerde en uitputtende uitwisseling van samenhangende informatie over de motieven, achtergronden en instructies, dat zicht is niet te krijgen.

Dat laat zich goed verklaren door een ver doorgevoerd onderscheid tussen *need to know* en *nice to know*. Daarmee wordt onmiskenbaar het door opdrachtgevers nagestreefde belang om ongrijpbaar te blijven voor politie en justitie gediend. Zo bezien is het even voorstelbaar als voorspelbaar dat de inhoud van de verklaringen van de naar justitie overgelopen tussenpersoon in de hiervoor bedoelde zin gemankeerd zal zijn. Daarmee is niet gezegd dat het hof in deze zaken de bewijsdrempel verlaagt. Wel markeert het hof hiermee dat met betrekking tot de gepleegde moorden niet alle vragen naar context, achtergrond en motieven steeds voor bevredigende en ondubbelzinnige beantwoording gereed zullen liggen. En als die antwoorden uitblijven is daarmee de onbetrouwbaarheid van hetgeen is verklaard nog niet gegeven. Wel kan in die omstandigheid een relevante bevestiging worden gevonden van de juistheid van het hiervoor geschetste beeld.

Zijn kroongetuigen bijzondere getuigen, vooral het gegeven dat zij in de kern ook normale getuigen zijn mag niet uit het oog worden verloren. Het zijn personen die mededeling doen over feiten en omstandigheden, die zij volgens hun verklaring hebben waargenomen of ondervonden (art. 342 Sv). Niet meer, maar ook niet minder.

Met het door de verdediging van Dino S. verwoorde uitgangspunt dat een “kroongetuige van een onbesproken en onberispelijk verklaringsgedrag dient te zijn” wordt een maatstaf geformuleerd die de wet niet kent. Voor zover die verdediging daarmee de rechter attendeert op de door hem te betrachten behoedzaamheid bij bewijsgebruik heeft de verdediging wél een punt. De opdracht van de wetgever aan de rechter om bij bewijsgebruik van de verklaring van de kroongetuige daarvoor “de bijzondere reden” te geven is ingegeven door het aan de figuur van kroongetuigen verbonden risico. Immers, de voordelen die hen uit hoofde van de met hen gemaakte afspraken (kunnen) toevallen, bergen het risico in zich dat die getuigen in meer of mindere mate een loopje nemen met hun verplichting om naar waarheid te verklaren.

In dat verband is ook nog deze notie van belang.

Kroongetuigen zijn dus zowel bijzondere als gewone getuigen.

Maar zij zijn hoe dan ook en vooral criminele getuigen: getuigen die ook zelf verdachte zijn en die, door hun verklaren, bijdragen aan het (opsporings)onderzoek naar zeer ernstige misdrijven.

De wetgever staat het bewijsgebruik van verklaringen van kroongetuigen dan ook in beperkte mate toe: alleen bij zeer ernstige misdrijven.

Deze wettelijke begrenzing werpt ook een andere schaduw vooruit van wat de rechter te wachten staat. Aangenomen mag worden dat de “verdachte getuige” - die kan verklaren over die zeer ernstige misdrijven - zich heeft opgehouden in een onderwereld. Daar gelden andere codes en gedragsregels dan in de bovenwereld. Praten met politie en justitie is om meer redenen een doodzonde. En als er wél een verklaring wordt afgelegd ligt het risico op de loer dat de getuige daarbij ook wordt gedreven door tot (drie)dubbele criminele agenda's te herleiden belangen en motieven. Die belangen en motieven betekenen nog niet dat daardoor onwaarheid wordt verklaard. Wel is daarmee naast het risico van de beloning voor de waarheidsvinding ook nog een ander risico verwoord.

Anders gezegd: deze getuigen zijn allesbehalve koorknappen en de rechter zal daarom extra alert dienen te zijn op het risico dat onware verklaringen worden afgelegd. Zo ligt het voor de hand dat verklaren over de criminele kompaan ook betekent dat over het eigen criminele gedrag moet worden verklaard. En het ligt ook voor de hand dat de criminele getuige (mede) wordt gedreven door tot onderlinge criminele verhoudingen te herleiden motieven. Die motieven zijn voor de rechter niet-kenbaar. En als dat verklaren aanwijzingen oplevert dat door de criminele getuige de waarheid geweld wordt aangedaan, dan zal de rechter hebben na te gaan of al daarom alle door die criminele getuige afgelegde verklaringen in de prullenbak kunnen worden gegooid.

Of is er een reden om de betekenis van (de aanwijzing voor) die verklaarde onwaarheid voor de in de strafzaak te beantwoorden bewijsvragen te relativiseren? In dat geval kan de uitkomst zijn dat een aanwijzing voor onwaarheid spreken toch geen betekenis heeft voor de te nemen bewijsbeslissingen.

De wettelijke definitie van de getuigenverklaring (in artikel 342 Sv) is eenvoudig. De ervaring leert dat aan de rechterlijke waardering van getuigenverklaringen een wat

voorspelbare gang van zaken voorafgaat. De onderhavige zaak vormt op die ervaringsregel zeker geen uitzondering. Integendeel, gelet op het gewicht van de op het spel staande belangen heeft het voor de rechter herkenbare patroon in het Passageproces soms karikaturale trekken gekregen.

Zo is ten overstaan van het hof door de ene getuige in antwoord op vragen in ernst verklaard dat hij zich zelfs niet kan herinneren wat hij de voorgaande avond heeft gegeten. De andere getuige daarentegen heeft het haast bovenmenselijke vermogen getoond om een mededeling die de kroongetuige hem vele jaren tevoren heeft gedaan met indrukwekkende precisie stellig, samenhangend en in detail te reproduceren.

Het hof is ook geconfronteerd met een breed scala aan (medische) redenen om opmerkelijk geheugenverlies van getuigen te verklaren. Daarbij heeft het hof ook een aantal malen ondervonden dat het geheugen van de getuige weer snel kon terugkeren na één of meer onderbrekingen van het verhoor (al dan niet na confrontatie van de getuige met mogelijke of zich realiserende strafvorderlijke consequenties). Meer dan eens hebben getuigen de vrijheid genomen om ongevraagd, onverhopen en ongeremd hun ongepolijste, en zelden relevante, mening met het hof te delen. Over de kroongetuige in het algemeen, en over de personen Peter la S. en Fred R. in het bijzonder.

Veel getuigen zijn door het hof gehoord in de sleutel van het verifiëren en falsifiëren van de pas tijdens het geding in hoger beroep ingebrachte verklaringen van de kroongetuige Fred R.. Het zijn vooral die getuigen geweest die – hoewel daartoe door het hof bepaald niet uitgenodigd – hun min of meer principieel getoonzette weerzin tegen de persoon van de “koopgetuige” Fred R. niet onder stoelen of banken hebben gestoken. Naast wat door die groep van getuigen min of meer inhoudelijk is verklaard, kleeft ook dat aspect van hun minachting aan de indruk die het hof van hun verklaringen heeft gekregen. Meer dan eens hebben de getuigen bij hun verhoren, door de inhoud van hun verklaringen en/of door de wijze waarop zij verklaarden, motieven laten doorschemeren. En die motieven leken dan aanzienlijk dominanter aanwezig dan hun drijfveer om op aan hen als getuigen gestelde vragen gortdroog antwoord te geven.

Anders gezegd: het heeft soms erop geleken dat ten overstaan van het hof getuigen in stelling zijn gebracht althans dat door de getuigen stelling is genomen, letterlijk en figuurlijk.

De getuigen zijn soms ook indringend verhoord. In dat verband is het verhoor van een getuige wel gekwalificeerd als grillen. Op deze plaats roept het hof de door een van de figurerende raadslieden ter terechtzitting gebezigde typering van “het uit de rails trekken” van een getuige in herinnering. Deze, kennelijk bij sommige verhoren nagestreefde dynamiek hing onmiskenbaar ook samen met de op het spel staande partijbelangen.

Van de twee kroongetuigen is in het bijzonder Peter la S. door de jaren heen vele tientallen malen uitgebreid gehoord. Wanneer rekenschap wordt gegeven van het potentiële soortelijk gewicht van zijn verklaringen is dat niet vreemd. Maar het gegeven

dat ook deze getuige na verloop van jaren een minder scherp reproduceerbaar zicht heeft gekregen op zijn redenen van wetenschap, of dat hij op inconsistenties kon worden betrapt hoeft ook geen verbazing te wekken, niet bij de vriend noch bij de vijand. De daarop gegronde diskwalificatie van deze getuige als een volstrekt onbetrouwbaar persoon althans als iemand die diep onbetrouwbaar verklaart lijkt dan een gevolgtrekking die – voorzichtig gezegd – daaruit niet dwingend volgt.

In vergelijking met Peter la S. is de kroongetuige Fred R. tot dusver aanzienlijk minder vaak gehoord. Dat hangt samen met het moment waarop zijn (kluis)verklaringen door de advocaat-generaal zijn overgelegd, pas in hoger beroep. Dit verschil in aantallen van verhoren heeft voor een aantal verdachten – zoals eerder al opgemerkt – niet in de weg hoeven staan aan het op grond daarvan krachtig diskwalificeren van ook zijn persoon en zijn verklaringen. In een enkel geval heeft zelfs de rechtsgeleerde verdediging ervoor gekozen het onderscheid tussen scherp diskwalificeren van de persoon van de getuige en de door hem afgelegde verklaringen geheel uit het oog te verliezen.

En dan is er nog het volgende.

Illustreert volgens de ene procesdeelnemer een gedetailleerde verklaring over een in een ver verleden gedane waarneming onmiskenbaar het vermogen tot oplichting door de getuige, de andere procesdeelnemer verwijt de getuige die tot detaillering niet of minder in staat is dat hij slechts onware, ingestudeerde oneliners ten beste geeft...

Wordt door de een de getuige om zijn geloofwaardigheid geprezen omdat hij ook na herhaald verhoren en verklaren door de jaren heen inhoudelijk consistent blijft, de ander diskwalificeert diezelfde getuige omdat in die consistentie een belangrijke aanwijzing is voor een ingestudeerde inhoud. En daarmee een aanwijzing voor zijn leugenachtigheid... Waar verschillende getuigen over één en dezelfde gebeurtenis eensluidend verklaren, is dat voor dezelfde procesdeelnemer de ene keer een aanwijzing dat zij hun verklaringen op elkaar hebben afgestemd, terwijl de andere keer juist verschillen tussen de verklaringen leiden tot het standpunt dat die verklaringen onbruikbaar zijn...

En als de feiten of omstandigheden waarover de getuige verklaart al eerder voor het publiek kenbaar waren omdat die al in een straf dossier, een zogenaamd mannenblad of een true crime boek waren beschreven, dan kan het daarom niet anders zijn dan dat de getuige zijn kennis niet aan eigen waarneming of ervaring ontleent, maar dat door hem slechts is nagepraat wat hij eerder moet hebben gelezen....

Vindt de inhoud van de verklaringen van een getuige verankering in het dossier, dan is dit vervolgens een aanwijzing dat hij zijn verklaringen daarop heeft afgestemd; tegelijkertijd leidt het ontbreken van een dergelijke verankering tot de conclusie dat de getuige maar wat verzint...

Deze thematiek bij de waardering van getuigenverklaringen in strafzaken is niet nieuw, maar het heeft in het Passageproces grote proporties gekregen. Bovendien heeft het geleid tot sterk gepolariseerde standpunten.

Dit alles illustreert ook de lastige taak waarvoor het hof zich na de vele terechtzittingen gesteld heeft gezien. Tegelijkertijd dient niet uit het oog te worden verloren dat, anders

dan voor de procespartijen, er vanzelfsprekend voor het hof geen belang op het spel staat. Het hof heeft zoals in elke strafzaak het door het Openbaar Ministerie gepresenteerde bewijs op zijn bruikbaarheid beoordeeld, niet meer en ook niet minder.

In deze zaak is de waardering van de betrouwbaarheid van de door de kroongetuigen afgelegde verklaringen een kernpunt. De pijlen van de verdediging zijn stelselmatig en bij voortduring gericht geweest op die betrouwbaarheid. In dat verband zijn soms ook grote woorden gebruikt. Maar het is niet alleen daarom dat de betrouwbaarheid en daarmee de bruikbaarheid voor het bewijs van die verklaringen centraal staat. Zoals gezegd: kroongetuigen zijn ook bijzondere getuigen. Op grond van de inhoud van de met hen gemaakte afspraken vallen aan hen voordelen toe.

Daarom heeft het hof ook ambtshalve de plicht zich ervan te vergewissen of hun verklaringen voor bewijsgebruik in aanmerking komen. De wet schrijft de rechter voor in het bijzonder te verantwoorden op welke gronden tot bewijsgebruik van door hen afgelegde verklaringen is overgegaan.

Als het om Fred R. gaat is nog vermeldenswaard dat het hof als eerste en laatste feitelijke instantie over de bruikbaarheid van zijn verklaren zal hebben te oordelen.

Het hof heeft onderzocht of de voor het bewijs relevante (onderdelen van) verklaringen van de kroongetuigen de betrouwbaarheidsdrempel halen. Dit onderzoek is primair ambtshalve verricht, maar ook naar aanleiding van de gevoerde verweren.

Meer in het bijzonder: de moorden op Houtman en Van der Bijl

De ervaring leert, dat het nemen van afstand het oog voor detail doet verminderen. Tegelijkertijd wordt het voor die toeschouwer wel gemakkelijker om een samenhangend zicht op het geheel te krijgen. En voor het verkrijgen van het juiste totaalbeeld is het van belang om zowel het een als het ander te doen. Wanneer van de inhoud van het omvangrijke dossier in enige mate afstand wordt genomen, welk beeld rijst er dan?

De slachtoffers Houtman en Van der Bijl hebben bij leven min of meer deel uitgemaakt van het Amsterdamse criminele milieu. In dat milieu hebben ook Willem H., Dino S., Ali A., Jesse R., Peter la S., Fred R. en Sjaak B. zich bewogen. Zowel Houtman als Van der Bijl zijn – naast ook nog anderen uit dat milieu – in een tijdsbestek van ongeveer zes maanden vermoord op een wijze die het predicaat liquidatie rechtvaardigt. Ten aanzien van beide slachtoffers kan worden aangenomen dat zij in een, zuinig gezegd, problematische verhouding stonden tot Willem H.. Vanuit de kringen van familie en bekenden van deze twee slachtoffers is direct met de beschuldigende vinger gewezen naar Willem H..

Door degenen van wie kan worden aangenomen dat zij in feitelijke zin bij deze twee moorden betrokken zijn geweest zijn verklaringen afgelegd. Peter la S. over de moord op Houtman. Fred R. over de moord op Van der Bijl.

Door de kroongetuige Peter la S. is verklaard over degenen die hij als opdrachtgevers aanmerkt: Willem H., Dino S. en Ali A.. Hij wijst Jesse R. aan als zijn mededader bij de

moord op Houtman en als betrokkene bij de aan de moord op Van der Bijl voorafgegane poging en voorbereiding. Hij wijst Fred R. aan als degene die bij de moord op Van der Bijl heeft gefungeerd als schakel tussen de twee feitelijke uitvoerders en de opdrachtgevers, onder wie Dino S..

De twee feitelijke uitvoerders van de moord op Van der Bijl hebben verklaard dat Fred R. het is geweest die hen heeft benaderd en geïnstrueerd om die moord te begaan. Zij verklaren bovendien over Jesse R. als iemand die naast Fred R. daarbij betrokken is geweest.

Daarnaast is er verklaard door Betrokkene 4, een man die enige tijd in de directe omgeving van Fred R. heeft geleefd. Volgens Betrokkene 4 heeft Fred R. hem benaderd om de moord op Van der Bijl te begaan. Daarop is Betrokkene 4 activiteiten gaan ondernemen. Naast Fred R. wijst deze Betrokkene 4 ook nog Jesse R. aan, als iemand die bij de moord op Van der Bijl is betrokken. Voorts stelt Betrokkene 4 in de betreffende periode uit de mond van Fred R. te hebben gehoord dat een ander, bijgenaamd "de Commissaris" de grote man op de achtergrond is. Het hof volstaat op deze plaats met de vaststelling dat het de verdachte Dino S. is, die achter deze bijnaam schuilgaat.

Door de kroongetuige Fred R. is verklaard dat hij met Jesse R. en Peter la S. betrokken is geweest bij de (voorbereiding van de) moord op Van der Bijl. Fred R. heeft uiteengezet dat hij Betrokkene 4, Dwight S. en Remy H. bij de voorbereiding en uitvoering van de moord op Van der Bijl heeft ingeschakeld. Door Fred R. is voorts verklaard dat hij op zijn beurt is ingeschakeld door Dino S., dat ook Ali A. daarin zijdelings een rol heeft gespeeld. En dat naast Dino S. ook Willem H. als opdrachtgever van deze moord moet worden aangemerkt.

Dan is er de anonieme bedreigde getuige Q5.

Deze persoon heeft als getuige verklaard zelf uit de mond van een persoon uit de directe omgeving van Dino S. te hebben gehoord dat hij, Dino S., in verband met problemen met zowel Houtman als Van der Bijl, wilde dat zij zouden worden vermoord. Deze Q5 heeft op een ander moment Dino S., Willem H. en Ali A. in elkaars gezelschap in een club in het Rotterdamse nachtleven horen roepen dat zij personen gingen vermoorden.

Het dossier bevat voorts verklaringen van getuigen die melding maken van door Willem H. en Dino S. onderhouden contacten, terwijl het dossier ook overigens daarvoor aanknopingspunten bevat.

Tot slot kan op grond van de inhoud van het dossier worden vastgesteld dat er onderlinge contacten hebben bestaan tussen Fred R., Jesse R. en Peter la S., tussen Fred R. en Dino S., tussen Jesse R. en Ali A., tussen Dino S. en Ali A. en tussen Willem H. en Dino S..

Ten aanzien van Jesse R. valt in het bijzonder nog het volgende op. Op grond van het dossier kan worden vastgesteld dat Jesse R. met tal van in het dossier figurerende personen contacten heeft onderhouden die ook met Dino S. in verband kunnen worden gebracht. In dat licht valt zijn uitdrukkelijke ontkenning van met Dino S. onderhouden

contacten onmiddellijk op. Of die ontkenning op gespannen voet staat met de inhoud van dat dossier zal later blijken. Voor nu wijst het hof erop, dat niet alleen door de kroongetuigen Peter la S. en Fred R. gewag wordt gemaakt van zijn contact met Dino S., maar dat daarvoor ook uit andere hoek bevestiging kan worden gevonden.

Dit alles leidt het hof tot de slotsom dat het op hoofdlijnen van de inhoud van het dossier verkregen beeld van het gepresenteerde bewijs tegen opdrachtgevers en tussenpersonen op het eerste gezicht meer belastende onderdelen bevat, dan op grond van het eerder inleidend als algemene verwachting voor dit type zaken omschreven beeld.

De verdachten Mohamed R., Jesse R., Siegfried S., Pinny S., Freek S. en N.P. de B.

Het bewijs in de 1993 zaken en de poging tot moord in 2000

Inleidend

Het is bijna een kwart eeuw geleden dat Slachtoffer 1 en Slachtoffer 2 (1 april 1993) Slachtoffer 5 (19 april 1993), Slachtoffer 3 en Slachtoffer 4 (8/9 mei 1993) door vuurwapengeweld om het leven zijn gebracht.

In oktober 2000 is een aanslag gepleegd op Slachtoffer 6. Hij heeft die aanslag ternauwernood overleefd.

Naar de toedracht en achtergronden van deze moorden is uiteraard onderzoek verricht. Dat onderzoek is een aantal keren op een laag pitje gezet, bij gebrek aan voortgang en aanknopingspunten.

Het zijn de verklaringen van de kroongetuige Peter la S. die aan het onderzoek naar deze zaken een nieuwe impuls hebben gegeven. De uitkomst daarvan heeft Jesse R., Mohamed R., Pinny S., Freek S., N.P. de B. (en ook wijlen Raymond V.) als verdachten in beeld gebracht.

De verschillende dossiers over de moorden in 1993 hebben een aantal aspecten gemeenschappelijk.

In al deze dossiers zijn zowel Mohamed R. als Jesse R. steeds verdachten. Over al deze zaken hebben de getuigen Peter la S. en Getuige 1 verklaringen afgelegd. En telecomgegevens (aan personen, tijdstippen en locaties te relateren gebruik van autotelefoons) kunnen aan het bewijs bijdragen.

Het hof heeft de vraag naar het bewijs op trechtervormige wijze benaderd. In het arrest is uiteengezet dat en welke conclusies voor al die drie zaken samenhangend kunnen worden ontleend aan de wél beschikbare telecomgegevens. Het woord wél, in het licht van wat eerder is gezegd over de betekenis van de onvolkomenheden die kleven aan die telecomgegevens. Die telecomgegevens hebben niettemin betekenis omdat het hof die in een betekenisvol verband heeft gebracht met de door getuigen en soms ook door verdachten afgelegde verklaringen. In zoverre zijn de verweren die strekken tot bewijsuitsluiting van telecomgegevens door het hof verworpen.

Daarnaast zijn er de verbanden, die in deze zaken kunnen worden gelegd tussen de personen van de verdachten en die van de slachtoffers. En er zijn verklaringen van

24.

getuigen. Een aantal van die getuigenverklaringen dateert van 1993 of relatief kort daarna. Anderen zijn van vele jaren later.

De bewijsverweren

In al die zaken zijn tal van bewijsverweren gevoerd. Niet alleen omdat door iedere verdachte de betrokkenheid is ontkend, maar omdat namens ieder van hen is betoogd dat het bewijs niet toereikend is. De verweren zijn toegespitst op de onvolkomenheden van de telecomgegevens, en ook op de onbetrouwbaarheid van verklaringen die door een aantal getuigen zijn afgelegd. Het hof heeft die verweren in de arresten besproken.

Voor zover het gaat om verweren die betrekking hebben op de kroongetuige Peter la S., dat onderwerp komt later aan bod.

Het hof heeft in de zaken uit 1993 en de poging moord uit 2000 de volgende vaststellingen gedaan.

De moorden op Slachtoffer 1 en Slachtoffer 2

De inmiddels overleden Raymond V., Mohamed R. en Jesse R. hebben het plan gemaakt om Slachtoffer 1 en Slachtoffer 2 om het leven te brengen.

Tevoren is met één van de te gebruiken vuurwapens "proefgeschoten". Voorts is een auto gestolen, waarin Raymond V. en Mohamed R. met de slachtoffers naar een afgelegen en verlaten parkeerplaats zijn gereden.

Op die parkeerplaats was ook Jesse R. aanwezig. Daar zijn beide slachtoffers doodgeschoten, terwijl één van hen – op zijn knieën – tevergeefs om zijn leven heeft gesmeekt. Vervolgens zijn de auto en de slachtoffers in brand gestoken.

Gebleken is dat er met twee verschillende vuurwapens is geschoten, terwijl uit de verklaring van Peter la S. volgt dat in ieder geval Jesse R. op één van de slachtoffers heeft geschoten. Van Mohamed R. kan niet worden vastgesteld of ook hij heeft geschoten.

Wel staat vast dat Mohamed R. na de moorden met Raymond V. weer naar diens woning in Den Haag is gereden, en daar aan anderen lacherig verslag heeft gedaan van het gebeurde.

Het hof stelt aldus vast dat Mohamed R. zowel vóór, als tijdens als ná het delict een rol heeft gehad en ten tijde van het delict daarbij aanwezig is geweest. Dat die rol slechts zou hebben bestaan uit gedragingen die met medeplichtigheid in verband worden gebracht, is niet aannemelijk geworden. Daarvoor zijn in de verklaringen van Mohamed R., zijn medeverdachten of getuigen geen aanknopingspunten gevonden.

Van een verondersteld distantiëren van de gang van zaken door Mohamed R. is ook niet gebleken; in het naderhand lacherig verslag uitbrengen van het gebeurde vindt het hof een indicatie voor het tegendeel.

Het hof betreft tenslotte hierbij wat al zojuist is benoemd, namelijk dat Mohamed R. in de periode april/mei 1993 samen met Jesse R. met meer moorden in verband kan worden gebracht.

Het hof is daarom van oordeel dat, ook als Mohamed R. niet zou hebben geschoten, sprake is geweest van de voor medeplegen vereiste nauwe en bewuste samenwerking.

Concluderend

Jesse R. en Mohamed R. hebben deze dubbele moord gepleegd, tezamen en in vereniging met Raymond V..

De moord/doodslag op Slachtoffer 3 en Slachtoffer 4

Uit de bewijsmiddelen leidt het hof het volgende af. De achtergrond van het delict was gelegen in een geldbedrag dat Henk R. schuldig was aan Slachtoffer 3. Uit de verklaringen van de getuigen Peter la S. en Getuige 1 volgt, dat Jesse R. en Mohamed R. destijds voor Henk R. werkten, in de zin dat zij liquidaties/gewelddelicten voor hem uitvoerden. Uit de bewijsmiddelen (Peter la S. spreekt over de "twee negers" als schutters) leidt het hof af dat Siegfried S. en Betrokkene 5 degenen zijn geweest die Slachtoffer 3 en Slachtoffer 4 in Antwerpen hebben doodgeschoten. Jesse R. heeft daarbij betrokkenheid gehad in die zin dat hij mee is geweest naar Antwerpen. Bovendien heeft Jesse R., zo blijkt uit de verklaringen van Betrokkene 3, enige weken voordat de rit naar Antwerpen plaatshad verkend of Betrokkene 3 daar goed de weg wist. Telecomgegevens vormen een bevestiging voor zijn ondersteunende rol. Uit afgeluisterde telefoongesprekken leidt het hof af dat Mohamed R. aan Siegfried S. geld heeft gegeven om een vuurwapen of vuurwapens te kopen. En ook bij Mohamed R. vormen telecomgegevens een bevestiging voor zijn ondersteunende rol.

Uit deze bewijsredenering volgt dat de tenlastegelegde moord op Slachtoffer 3 zal worden bewezenverklaard. Dat geldt echter niet in het geval van de eveneens bij die aanslag overleden Slachtoffer 4, de partner van Slachtoffer 3.

Uit de bewijsmiddelen volgt niet, dat ook het doodschieten van Slachtoffer 4 onderdeel van het plan was. Niet kan worden uitgesloten dat de beslissing om Slachtoffer 4 te doden pas is genomen op het moment dat Siegfried S. en/of Betrokkene 5 constateerde(n) dat behalve Slachtoffer 3 ook nog Slachtoffer 4 in de auto zat. Een aanwijzing voor dat scenario kan worden gevonden in de verklaring van Peter la S.. Van concrete aanwijzingen dat op voorhand was afgesproken om ook eventuele getuigen of andere inzittenden te doden, is niet gebleken. Dit betekent dat het doden van Slachtoffer 4 voor Siegfried S. geen moord, maar wel doodslag oplevert. Ook kan niet worden bewezen dat de opzet van Jesse R. en Mohamed R. mede gericht was op het doodschieten van Slachtoffer 4, zodat zij van de medepllichtigheid daarbij moeten worden vrijgesproken.

Concluderend

Het is Siegfried S. geweest die (met Betrokkene 5) Slachtoffer 3 en Slachtoffer 4 heeft doodgeschoten. De dood van Slachtoffer 3 is de uitkomst van een beraamd plan. Dat kan van de dood van Slachtoffer 4 niet worden vastgesteld. De bijdragen van Jesse R. en Mohamed R. zijn ondersteunend geweest. Daarom zijn zij geen mededader, maar wel medeplichtigen.

De moord op Slachtoffer 5

Uit de bewijsmiddelen leidt het hof het volgende af.

De verdachte Pinny S. heeft Mohamed R. benaderd om Slachtoffer 5 te vermoorden. Daarvoor heeft zij hem een geldbedrag gegeven. Mohamed R. heeft Slachtoffer 5 gedurende enige weken gevolgd en heeft Pinny S. over zijn bevindingen ingelicht. Pinny S. heeft vervolgens een afspraak met Slachtoffer 5 gemaakt en het tijdstip en de locatie van die afspraak aan Mohamed R. doorgegeven. Zelf is zij niet naar de afgesproken locatie gegaan. Slachtoffer 5 is wel toen en daar verschenen. Hij is vervolgens ter plekke in zijn auto doodgeschoten, door Jesse R. en N.P. de B..

Pinny S. heeft die afspraak met Slachtoffer 5 aan Mohamed R. doorgegeven, en de aan Mohamed R. bekende Jesse R. en N.P. de B. zijn op de afgesproken plaats en het afgesproken tijdstip verschenen. Daarmee acht het hof genoegzaam komen vast te staan dat Mohamed R. dit aan Jesse R. en/of N.P. de B. heeft doorgegeven. Nu bovendien Mohamed R. Slachtoffer 5 kende (terwijl dat van Jesse R. en N.P. de B. niet is gebleken) kan het niet anders dan dat Mohamed R. aan Jesse R. en/of N.P. de B. bovendien het slachtoffer heeft aangewezen of gegevens heeft verstrekt waarmee zij hem konden herkennen.

Dat Jesse R. en N.P. de B. de schutters waren volgt uit de verklaringen van Peter la S., uit DNA op een peuk die op de plaats delict werd gevonden en dat overeen bleek te komen met het DNA-profiel van N.P. de B., uit door N.P. de B. gemaakte aantekeningen en uit de signalen die een ooggetuige van de vermoedelijke schutters gaf.

Uit de hiervoor weergegeven feitelijke gang van zaken volgt, dat niet kan worden vastgesteld dat Mohamed R. aanwezig is geweest bij de uitvoering van het delict. Zijn rol als aannemer van de opdracht en zijn rol in de voorbereiding en als cruciale tussenschakel bij het doorgeven van de afspraak en het identificeren van het slachtoffer, maken zijn bijdrage van meer dan voldoende gewicht om te kunnen oordelen dat sprake is geweest van een nauwe en bewuste samenwerking van hem met Jesse R. en N.P. de B..

Het hof betreft hierbij wat al hiervoor is aangestipt, namelijk dat Mohamed R. in de periode april/mei 1993 samen met Jesse R. met meer moorden in verband kan worden gebracht.

Waar het gaat om de rol van Freek S. bij deze moord heeft het hof het volgende vastgesteld.

Peter la S. heeft verklaard over betrokkenheid van Freek S.. Hij had een autotelefoon waarvan het gebruik in verband kan worden gebracht met een andere autotelefoon, die in gebruik was bij Mohamed R. en/of Jesse R.. Beiden zijn gerelateerd aan de zojuist besproken moorden, gepleegd in dezelfde periode. Freek S. kende de verdachten in deze zaak, en met Jesse R. ging hij intensief om. Op vragen, vooral over zijn autotelefoon en het uitlenen daarvan, heeft hij vrijwel geen antwoord willen geven.

De advocaat-generaal heeft tot bewezenverklaring van medeplichtigheid van Freek S. bij de moord op Slachtoffer 5 gerekwireerd en daarbij een redenering ontvouwd. Deze hield in dat Freek S. N.P. de B. naar de plaats delict heeft gebracht, daar is blijven wachten en zijn telefoon aan Mohamed R. ter beschikking heeft gesteld zodat Mohamed R. kon seinen naar de schutters Jesse R. en N.P. de B.. Deze redenering is gestoeld op enkele aannames en op invulling van telecomgegevens die niet kan worden gebaseerd op de inhoud van de processtukken. Het hof wijst er ook op dat die invulling, hoewel zeker niet vergezocht, ook niet zonder meer in overeenstemming kan worden gebracht met de verklaring van Peter la S.. Die verklaring komt er immers op neer dat Freek S. juist Jesse R. naar de plaats delict zou hebben gebracht.

Het hof overweegt dat de verklaringen van Peter la S. en de telecomgegevens inderdaad sterke aanwijzingen inhouden voor een betrokkenheid van Freek S. bij de moord op Slachtoffer 5. In het geval van Freek S. blijft het echter bij die vaststelling. Waaruit zijn betrokkenheid precies heeft bestaan, is niet komen vast te staan. Freek S. kan niet één van de twee mannen zijn geweest die door de getuige De Wit op de plaats van het delict zijn gezien, gelet op de door De Wit gegeven signalementen van die mannen.

De getuige Peter la S. heeft verklaard van Jesse R. gehoord te hebben dat Freek S. de chauffeur zou zijn geweest bij de moord op Slachtoffer 5. Peter la S. heeft die rol echter niet met iets meer concreetheid kunnen beschrijven. Wel komen Jesse R. en het gezamenlijk rijden in een auto daarin voor. De wijze waarop hij die rol beschrijft, komt niet zonder meer overeen met wat een ooggetuige heeft waargenomen.

Peter la S. heeft als getuige ter terechtzitting in hoger beroep voorts uiteengezet dat en waarom hij als getuige t.a.v. Freek S. minder zeker van zijn zaak is. Er is daarom aanleiding de verklaringen van Peter la S. over de rol van Freek S. met voorzichtigheid te beschouwen. Dit temeer, omdat er in 1993 nog een ander incident is geweest waarbij Jesse R. en Freek S. samen een overval hebben gepleegd, en waarbij zij samen in een auto hebben gereden en waarbij is geschoten. Niet kan worden uitgesloten dat deze twee zaken in het geheugen van Peter la S. zich in enige mate hebben vermengd.

Het hof acht al met al onvoldoende wettig en overtuigend bewezen dat de betrokkenheid van Freek S. medeplegen van of medeplichtigheid bij de moord op Slachtoffer 5 oplevert. Freek S. zal daarom van beide aan hem tenlastegelegde varianten worden vrijgesproken.

Concluderend

Pinny S. heeft de moord op Slachtoffer 5 uitgelokt.

Jesse R. en N.P. de B. hebben de moord feitelijk gepleegd.

Mohamed R. is hun mededader. Voor betrokkenheid van Freek S. bestaan zonder meer aanwijzingen, voor bewijs in zijn zaak is dat onvoldoende. Daarom zal Freek S. van de aan hem verweten betrokkenheid worden vrijgesproken.

De poging tot moord op Slachtoffer 6

Uit de bewijsmiddelen leidt het hof het volgende af.

Jesse R., Mohamed R. en de bestuurder van de motorfiets hebben op 26 oktober 2000 tezamen en in vereniging geprobeerd om Slachtoffer 6 te vermoorden. Daarbij heeft Jesse R. in opdracht van Mohamed R. als schutter opgetreden. Het is Mohamed R. geweest die Slachtoffer 6 telefonisch naar de plaats delict heeft gelokt.

Uit de verklaringen van getuigen – onder wie het slachtoffer Slachtoffer 6 – blijkt dat Mohamed R. het slachtoffer en diens zoon kende. Beiden woonden althans verbleven regelmatig op Ibiza. Gebleken is dat Mohamed R. en Slachtoffer 6 zich beiden in het verleden bezig hebben gehouden met de handel in verdovende middelen.

Uit de verklaring van Peter la S. blijkt dat Mohamed R. aan Jesse R. de opdracht heeft gegeven om Slachtoffer 6 te vermoorden. Daartoe heeft Mohamed R. een aanbetaling verricht en een verdere geldelijke beloning in het vooruitzicht heeft gesteld.

Nadat Jesse R. en Mohamed R. een paar dagen vóór de aanslag uit Spanje in Nederland waren aangekomen heeft Mohamed R. met Slachtoffer 6 contact onderhouden. Hij heeft hem ook meermalen in de binnenstad van Amsterdam ontmoet. Jesse R. en Mohamed R. hebben gedurende deze dagen telefooncontact onderhouden met gebruikmaking van telefoonnummers die uitsluitend met elkaar én uitsluitend in de aanloop naar het delict contact hadden, een zogeheten gesloten netwerk. Op de dag van de poging om Slachtoffer 6 te vermoorden is in de door Mohamed R. gebruikte telefoon een andere simkaart geplaatst, waarmee slechts één gesprek is gevoerd, te weten met het slachtoffer. Uit de verklaring van Slachtoffer 6, in samenhang met hetgeen het hof ten aanzien van de telecomgegevens heeft vastgesteld, leidt het hof af dat Mohamed R. op de avond van 26 oktober 2000 Slachtoffer 6 telefonisch heeft gezegd dat Slachtoffer 6 naar het Olympisch Stadion moest komen.

Aan die instructie heeft Slachtoffer 6 gevolg gegeven. Op het nabij dat stadion gelegen IJsbaanpad heeft hij korte tijd op Mohamed R. gewacht. Dat ook Mohamed R. zich daar heeft bevonden is uit niets gebleken.

Op dat IJsbaanpad heeft een gerichte poging plaatsgevonden om Slachtoffer 6 te vermoorden. Een motorfiets is op hem toegereden. Jesse R. is als rijder van die motorfiets gestapt en heeft het vuur op Slachtoffer 6 geopend. Uit de verklaringen van Slachtoffer 6 en Peter la S. blijkt dat Jesse R. doelgericht te werk is gegaan in zijn poging om Slachtoffer 6 te doden. Jesse R. heeft Slachtoffer 6 beschoten, waarbij Slachtoffer 6 in de buikstreek is getroffen door een kogel. Slachtoffer 6 is op de vlucht geslagen en heeft zich in een sloot schuil gehouden. Jesse R. heeft Slachtoffer 6 nog enige tijd zonder verder resultaat achtervolgd, zo blijkt uit de verklaringen van getuigen. Uiteindelijk heeft Jesse R. zich met zijn onbekend gebleven mededader op die motorfiets uit de voeten gemaakt.

Concluderend

Mohamed R. en Jesse R. hebben samen geprobeerd om Slachtoffer 6 te vermoorden.

De anonieme bedreigde getuige Q5

Er is een persoon die zich bij de politie heeft gemeld. Deze man (voor het gemak de hij-vorm maar zij-vorm kan even goed) wilde een verklaring afleggen. Hij stelde daarbij als voorwaarde dat hij anoniem wilde blijven, uit vrees voor represailles. Het wetboek voorziet in een speciale, op dit soort gevallen toegesneden procedure. Die procedure is opgestart en gevolgd. In december 2009 heeft de rechter-commissaris aan deze getuige de wettelijke status van anonieme bedreigde getuige verleend.

Deze statusverlening heeft verstrekken gevolgen. Zijn identiteit wordt niet onthuld, ook niet aan het hof als zittingsrechter. Het hof kan hem ook niet als getuige horen, omdat de wet i.v.m. de precaire positie van de getuige alleen aan de rechter-commissaris die verhoren opdraagt.

Deze getuige heeft bij de rechter-commissaris verklaringen afgelegd. Hij heeft antwoord gegeven op vragen van de rechter-commissaris. En ook op voorafgaand aan die verhoren op schrift gestelde vragen van de officier van justitie en van de raadslieden van de verdachten. Die vragen zijn vervolgens tijdens de verhoren door de rechter-commissaris aan de getuige Q5 gesteld.

In de processen-verbaal die de rechter-commissaris van zijn verhoren opmaakt is slechts een beperkt deel van de op vragen gegeven antwoorden opgenomen. Zodra een door de getuige gegeven antwoord direct of indirect kan leiden tot of bijdragen aan onthulling van zijn identiteit wordt dat buiten het proces-verbaal gehouden. Er is dus een bruto-verklaring, waarin alles, zonder enige beperking kan worden teruggelezen. De inhoud van die verklaring is echter alleen bekend bij Q5 en de rechter-commissaris. Er is ook een netto-verklaring. Dat is wat overblijft, nadat alles wat (in)direct tot onthulling van zijn identiteit kan leiden daaruit is weggelaten.

Dat betekent concreet dat er tal van vragen aan Q5 zijn gesteld – ook door de verdediging – waarop hij steeds en mogelijk uitgebreide antwoorden aan de rechter-commissaris heeft gegeven. Maar die antwoorden zijn door de rechter-commissaris niet of slechts in zeer beperkte mate vrijgegeven. En met die papieren netto-verklaring moeten wij het doen. Wij: de zittingsrechter, de officier van justitie/advocaat-generaal, de verdachte en zijn verdediging.

En wij moeten het ook nog met iets anders doen: het oordeel van de rechter-commissaris over de betrouwbaarheid van de verklaring.

Dat oordeel geeft de rechter-commissaris o.g.v. de bruto-verklaring. En dat is de verklaring die wij dus niet hebben kunnen lezen en waarin alles wat de getuige heeft verklaard is neergelegd. Maar wij – rechter, AG en verdediging - kunnen dat oordeel van de rechter-commissaris niet zelf toetsen aan de hand van die bruto-verklaring. Waarover wij wel beschikken is de 'geschoonde' netto-verklaring. En die is vanwege dat netto-karakter slechts zeer beperkt geschikt om dat betrouwbaarheidsoordeel van de rechter-commissaris wél te kunnen navolgen.

Vanwege deze beperkingen is voor het hof – als de rechter die over het bewijs oordeelt – voorzichtigheid geboden. De wetgever draagt het hof op om bij bewijsgebruik behoedzaamheid aan de dag te leggen.

Terug naar Q5.

Hij is in de periode vanaf februari 2010 tot en met maart 2016 een aantal keren als getuige gehoord. Bij die verhoren zijn opeenvolgend 3 rechters-commissarissen betrokken geweest. En dat waren – voor zover van belang – op het niveau van personen ook nog eens drie verschillende functionarissen. Ieder van hen heeft een eigen en beredeneerd oordeel over de betrouwbaarheid van de verklaringen van Q5 gegeven. Onveranderd was het oordeel steeds: betrouwbaar.

Door de verdediging van Dino S. is bepleit dat het hof de verklaringen van Q5 niet voor het bewijs zal gebruiken. De verklaringen zouden inhoudelijk onbetrouwbaar zijn, en overigens onvoldoende toetsbaar. Het hof heeft die bezwaren gewogen en voor het dragen van de bepleite conclusie – het terzijde schuiven van de verklaringen – te licht bevonden. Daarbij heeft het hof – ondanks de eerder benoemde beperking – de consistentie van de (netto)verklaringen beoordeeld.

En ook heeft het hof vastgesteld dat onderdelen van de verklaringen van Q5 bevestiging vinden in andere onderzoeksbevindingen. En daarnaast heeft het hof gewicht toegekend aan het betrouwbaarheidsoordeel dat in de loop van de tijd door 3 rechters-commissarissen is gegeven. Dit is in het arrest uitgebreid nader uiteengezet.

Kortom, het hof is van oordeel dat in beginsel de verklaringen van de getuige Q5 voor het bewijs kunnen worden gebruikt. Uiteraard binnen de wettelijke kaders.

De kroongetuigen en de zittingsrechter

Het inzetten van de twee kroongetuigen heeft de feitelijke en juridische gemoederen bezig gehouden.

In eerste aanleg is het Peter la S. geweest, die op verscheidene momenten de aandacht sterk op zichzelf gericht heeft geweten. Als verdachte en als getuige.

Niet uitputtend: zijn conflict met het Openbaar Ministerie, belast met getuigenbescherming, en zijn openbaring dat hij bij de politie ook over Willem H. heeft verklaard, terwijl de procesdeelnemers en de rechtbank van niets wisten.

Tijdens de behandeling van het hoger beroep is, het is al gezegd, een tweede kroongetuige “opgestaan”, namelijk Fred R.. Dat had vooral gevolgen voor de strafzaken tegen Jesse R. en Dino S.. Naar aanleiding van zijn bij de politie afgelegde (kluis)verklaringen heeft omvangrijk verificatie- en falsificatie-onderzoek door het hof plaatsgehad.

Aan de inzet van deze twee kroongetuigen heeft de verdediging van vrijwel alle verdachten een breed scala van verweren verbonden. Van niet-ontvankelijkverklaring van het Openbaar Ministerie en bewijsuitsluiting tot strafmatiging.

De verdediging in enkele zaken heeft de eigen appreciatie van de figuur van de kroongetuige in strafzaken niet onder stoelen of banken gestoken. Het hoeft geen nader betoog dat die appreciatie voor het hof alleen betekenis heeft wanneer daaraan in strafvorderlijke zin handen en voeten aan is gegeven.

Op diverse plaatsen en momenten is gehint op de rol van de zittingsrechter bij de beoordeling van de kroongetuigen: de rechtmatigheid van de deal. Dat blijkt als de wetsgeschiedenis erop wordt nageslagen. En tijdens het ook in deze zaal door partijen gevoerde debat.

Het is daarom goed om bij de rol van het hof als zittingsrechter kort stil te staan. In de wettelijke regeling van de kroongetuige is aan de rechter-commissaris een centrale rol toebedeeld. De officier van justitie die een deal met een criminele getuige wil sluiten zal eerst het station van de rechter-commissaris moeten passeren. Het is de rechter-commissaris de voorgenomen deal beoordeelt op de rechtmatigheid daarvan. En als die rechter de deal goedkeurt, dan is daarmee de deal een feit. In de wet is niet ook voorgeschreven dat de zittingsrechter ambtshalve de deal op de rechtmatigheid daarvan beoordeelt. Voor het hof als zittingsrechter staat de inhoudelijke beoordeling van de betrouwbaarheid van de door de kroongetuige afgelegde verklaringen centraal. Die beoordeling vindt plaats, ambtshalve door het hof en ook naar aanleiding van verweren. En die verweren zijn in deze zaak gevoerd.

Die verweren kunnen betrekking hebben op de inhoud van die verklaringen: gelogen of anderszins onwaar. Of verweren die niet rechtstreeks op die inhoud betrekking hebben, maar die inhoud wel indirect raken. Zoals namens Dino S. aangevoerd: perikelen rondom bescherming, beloning en toezeggingen. Dergelijke verweren zijn gevoerd en zojuist besproken.

De kroongetuige Peter la S.: de betrouwbaarheid van de door hem afgelegde verklaringen

"Ik was een crimineel die een deal wilde". En: "Ik heb ingezet op 3 miljoen". Dit zijn zomaar twee quotes van Peter la S., als getuige op de zitting van de rechtbank op 12 maart 2009. Deze wens van Peter la S. en de wijze waarop deze wens in de loop van het proces heeft vorm gekregen vormen een rode draad door het Passageproces. Het hof voegt daaraan toe: met Peter la S. *never a dull moment*.

Peter la S. is er meer dan eens in geslaagd de procesdeelnemers en leden van het geïnteresseerde publiek naar het puntje van de stoel te krijgen. Of in die stoel onderuit te laten zakken. Want incidenten zijn er geweest. En daarmee gepaard gaande dynamiek.

Het fenomeen van de *Willem H.-weglatingen*, het inbouwen in verklaringen van zijn 'zekerheidjes'. Dit begrip vraagt om uitleg: door Peter la S. in het stadium van het afleggen van kluisverklaringen bewust ingebouwde feitelijke foutjes, die hem van pas hadden kunnen komen als die verklaringen bij afketsen van de deal onverhoopt tegen hem zouden worden gebruikt. Dan zou hij bij die foutjes in de verklaringen als verdachte

garen kunnen spinnen. En die ingebouwde foutjes heeft Peter la S. benoemd als zijn "zekerheidjes".

En zo zijn er nog meer incidenten geweest.

De vraag naar het mogelijk níét gepleegd hebben van de wél door Peter la S. bekende moord (die op Houtman), en het wél gepleegd hebben van een moord die in het Passageproces op geen enkele dagvaarding voorkomt en die door Peter la S. wordt ontkend (die op Bethlehem)...

Het als verdachte gebruiken van zijn strafzaak en de zittingszaal als podium voor zijn als getuige gevoerde strijd met of tegen het Team Getuigenbescherming.

En wat te denken van een onder Peter la S. inbeslaggenomen laptop. In die laptop zijn documenten aangetroffen waarin hij een andere gang van zaken heeft beschreven dan die door hem eerder spontaan is toegegeven en beschreven: zijn aandeel in de moord op Houtman. En zijn al vóór 2007 mislukte pogingen om bij justitie tegen zijn eigen voorwaarden informatie te verstrekken.

Na deze opsomming zou de impuls kunnen zijn: van tafel vegen, die verklaringen van Peter la S.. Met zo'n type is toch geen land te bezeilen?

Voor de rechter is het onderkennen van impulsen van belang, het is vervolgens ook en vooral des rechters om de grondslag daarvan op betekenis te onderzoeken. Te onderzoeken op aanleiding, inhoud en relevantie.

Daarnaast is voor de inhoud van zijn verklaringen ook het volgende van belang. Peter la S. heeft gedurende een periode van 10 jaren verklaringen afgelegd. In alle denkbare modaliteiten. Eerst in het geheim, bij de politie (de 15 kluisverklaringen). Daarna tientallen keren bij de rechter-commissaris, en ook weer intensief door de politie. En daarna vele, vele malen ter zitting, vooral van de rechtbank. Als verdachte, als getuige, en ook regelmatig als getuige en verdachte ineen... En tot slot tijdens het hoger beroep, toch ook nog zo'n 8 zittingsdagen.

Stilstaand bij deze optelsom van verhoren, dan kan het geen verbazing wekken dat er door hem op punten ook verschillend is verklaard. En al helemaal niet als daarbij de regelmatig betrachte mate van detaillering wordt betrokken. Als lijn in de tijd kan in elk geval die van grof naar fijn worden onderkend. Tijdens het afleggen van zijn kluisverklaringen heeft hij – vaak voor zijn verhoorders: nieuwe – informatie verstrekt over wat hij wist over diverse levensdelicten.

De daarop gevolgde fase is die van verdieping en verduidelijking geweest. Ook n.a.v. onderzoek dat is gevolgd op de eerder door hem verstrekte informatie. Peter la S. heeft zeer veel informatie verstrekt. Van namen van bij levensdelicten betrokken personen tot details van uitvoering. En van chronologie van gebeurtenissen, al dan niet in relatie tot locaties, meestal van vele jaren geleden. Van door personen gedane uitlatingen en hun gedragingen. De vervolgens geconstateerde verschillen tussen zijn in de loop van de tijd gegeven antwoorden zijn vervolgens min of meer zelfstandig onderwerp van ondervraging geworden.

Bij wijze van voorbeeld. Wanneer heeft Peter la S. Ali A. voor het eerst ontmoet c.q. hem leren kennen?

Hij heeft daarbij zowel de ontmoeting in een café in Alkmaar bij het station genoemd als het pannenkoekenhuis in Leiderdorp. Tijdens een verhoor bij de rechter-commissaris op 10 mei 2007 herstelt Peter la S. zijn antwoord na de pauze met de mededeling dat bij het pannenkoekenhuis de eerste ontmoeting plaatsvond maar even daarna vergeet hij in een opsomming toch weer het pannenkoekenhuis. Anders dan de stellige overtuiging van de verdediging kan het hof hierin geen aanwijzingen lezen voor iets anders dan een vergissing. Zo heeft Peter la S. het zelf ook aangemerkt.

Een ander aspect is de verslaglegging van zijn verhoren. Veel verhoren zijn woordelijk uitgewerkt. Daarmee is voorkomen dat slechts de selectie van de verhoerende politieambtenaar of rechter ter kennis van de zittingsrechter komt. Dat is een voordeel. Maar ook de nadelen zijn evident. Die nadelen komen bijv. voort uit de veelheid aan irrelevante opmerkingen. Een valkuil is dat aan een enkele zinswending betekenis wordt toegekend. Een hapering of aarzeling is zo al snel geëtiketteerd als de opmaat voor een geconstrueerde leugen, of voor een onvolledig antwoord. Het hof heeft vastgesteld dat een zinvolle beoordeling van vermeende gebreken alleen maar kan in een zeer ruime context van het verhoor als geheel.

De conclusie moet zijn dat enige relativisering van inconsistenties of tegenstrijdigheden aangewezen is. Het hoeft in het licht van het voorgaande geen enkele verbazing te wekken dát deze er zijn. En de inhoud ervan, hoe onbegrijpelijk of onnavolgbaar ook, kan zonder betekenis zijn.

Daarmee zijn vanzelfsprekend niet alle merkwaardige en in het oog springende punten in de verklaringen van Peter la S. die vragen oproepen ontdaan van hun kwetsieuze karakter. Wel is hiermee gezegd dat niet elk verschil, hoe relevant of zelfs cruciaal voor de beantwoording van de bewijsvraag ook, berust op een leugen of een bewust uitgezet dwaalspoor.

Daarom heeft het hof in het arrest deze punten betrokken bij de vraag of de totstandkoming van verschillen kan worden gereconstrueerd en begrepen. Daarbij speelt het geheel van de door Peter la S. zelf afgelegde verklaringen een rol. En ook de overige inhoud van het procesdossier.

Het hof heeft in het arrest ook stilgestaan bij de belangrijkste bron van de kennis van Peter la S., namelijk Jesse R..

Jesse R. heeft volgens Peter la S. tijdens hun detentie in de jaren 1994 en 1995 verteld over door hem in 1993 gepleegde moorden. En in de periode waarin de moorden op Houtman en Van der Bijl zijn voorbereid en gepleegd trok Peter la S. voortdurend met Jesse R. op en hoorde hij van hem waar en met wie hij contact had. Peter la S. zat er weliswaar dicht op maar heeft zelf weinig tot geen directe ervaringen met die contactpersonen van Jesse R.. Daar komt bij, dat Peter la S. zelf over Jesse R. heeft gezegd dat hij met "desinformatie" kon "strooien".

In een proces-verbaal van een officier van justitie wordt het verloop en de inhoud van de contacten van Jesse R. met de CIE beschreven. Daaruit blijkt van het "schaakspel" met

de CIE waarover Peter la S. meermalen heeft verklaard. Jesse R. en Peter la S. waren verwickeld in een complexe strijd die door hen in zeer uiteenlopende arena's werd uitgevochten. Zij hadden kennelijk minachting voor elkaars intelligentie en probeerden elkaar af te troeven over het juiste begrip van de leer van "Scientology". Van geheel andere orde is dat zij er daarnaast beiden vanuit gingen dat zij contacten onderhielden met de CIE. En dat zij elkaar hierin over en weer beschouwden als een groot risico. In dat schaakspel manipuleerden zij onafhankelijk van elkaar met informatie in de richting van de politie. Dat relativeert vooral de waarde van de informatie die zij elk aan de CIE aanboden.

Tegen deze achtergrond dient de conclusie dezelfde te zijn. Ook waar het informatie van Peter la S. betreft die afkomstig is van Jesse R. moet toereikende bevestiging worden geboden door de overige onderzoeksbevindingen.

Na deze sterk samengevatte inleidende beschouwing moeten de al eerder verwoorde kernvragen nog worden beantwoord: wat betekenen de *Willem H.-weglatingen*, de zekerheidjes (i.h.b. ook voor Dino S.), de moorden op Van Hout en Bethlehem en de documenten op de laptop van Peter la S. voor de bewijswaarde van zijn verklaringen?

Het hof heeft al deze onderwerpen onderzocht en daarvan verslag gedaan in de arresten. Met verwijzing naar dat verslag luidt de conclusie van het hof: er is geen grond voor het oordeel dat de verklaringen van Peter la S. vanwege de onbetrouwbaarheid niet voor het bewijs kunnen worden gebruikt.

Bewijsoverwegingen Dino S. - Jesse R.

Door en namens Dino S. is geconcludeerd dat de verklaringen van de kroongetuige Fred R. voor het bewijs onbruikbaar zijn. De verdediging van Jesse R. heeft zich daarbij aangesloten.

Wat is er door de verdediging aangevoerd?

De kroongetuige Fred R. heeft de aanzienlijke tijd die gemoeid is geweest met de behandeling van de strafzaak in eerste aanleg kennelijk benut voor het lezen van het dossier, het volgen van het zittingsverloop en kennisneming van de afloop van die aanleg. Hij heeft daarbij een scherp oog gekregen voor de bewijsnood bij het Openbaar Ministerie in de strafzaak tegen Dino S..

Het kan niet anders zijn dan dat de langs die wegen door hem opgedane (dossier)kennis door Fred R. vervolgens is misbruikt door, als ware het een kapstok, daaraan zijn leugens op te hangen en daarbij tijdens het hoger beroep als kroongetuige het garen van de deal te spinnen.

Vooraf wat door deze kroongetuige is verklaard over wat hij van en over Dino S. heeft gehoord en gezien is volgens zijn verdediging apert onwaar. Die onwaarheid en zelfs de leugenachtigheid van die verklaringen volgen uit de intrinsieke ongeloofwaardigheid en de inconsistentie daarvan.

En het dossier bevat geen toereikende verankering voor die verklaringen en bevat zelfs – in het jargon van die verdediging – tegenbewijs. Ter onderbouwing van deze conclusie heeft de verdediging de inhoud van de door de kroongetuige Fred R. afgelegde verklaringen in vergaande mate gefileerd. Daarbij heeft de verdediging het geven van krachtige diskwalificaties van de persoon van de kroongetuige bepaald niet geschuwd.

Anders dan deze kroongetuige wil doen geloven hebben de zeer spaarzame contacten van Dino S. met Fred R. slechts in een niet-criminele en louter sociale context plaatsgevonden. Er heeft tussen hen letterlijk niet meer plaats gehad dan een enkel gezamenlijk en in het gezelschap van hun beider vriendinnen genuttigd avondmaal, een door Dino S. en Fred R. gelijktijdig gebrachte verjaarsvisite en begrafenisbezoek, en een toevallig elkaar voorbijgaan in een Rotterdamse uitgaansgelegenheid.

En waar deze kroongetuige niet schroomt om Dino S. ernstig te belasten door hem betrokkenheid bij de moorden op Kees Houtman en Thomas van der Bijl in de schoenen te schuiven kan daaraan in redelijkheid geen geloof worden gehecht. Het ontbreekt Dino S. aan elk redelijkerwijs denkbaar motief; hij heeft Houtman noch Van der Bijl ooit ontmoet, terwijl hij nooit in enige zakelijke verhouding tot hen heeft gestaan. Waarom zou hij deze mannen dan een haar hebben willen krenken?

Voor zover het Openbaar Ministerie tracht een motief bij Dino S. te creëren door (belangen van) Dino S. in verband te brengen met (belangen van) Willem H. wordt daarmee geen recht gedaan aan de werkelijkheid. Voor zover al een verband kan worden gelegd tussen Dino S. en Willem H. is er tussen hen beiden slechts sprake geweest van incidenteel en louter sociaal contact dat niet van zakelijke aard is geweest. Daarbij komt, dat hun contact in getal zeer beperkt is geweest. Het kan daarom niet anders zijn dan dat de kroongetuige Fred R. door het belasteren van Dino S. geraffineerd leugenachtig inspeelt op de aandrang bij het Openbaar Ministerie tot het tegen beter weten in willen optuigen van een bewijsbare strafzaak tegen Dino S.. Dat alles om hem levenslang achter de tralies te doen belanden. Tot zo ver de verdediging.

Zojuist is al aangestipt dat het zeer globale beeld van de inhoud van het dossier aanknopingspunten biedt voor de voorlopige vaststelling dat er potentieel bewijs voorhanden is voor bewijs tegen opdrachtgevers en tussenpersonen van moorden. Het hof heeft de door de kroongetuige Fred R. aan het bewijs geleverde bijdrage ambtshalve nader beoordeeld. Die beoordeling heeft mede in het licht gestaan van de glasheldere standpuntbepaling van (de verdediging van) Dino S. en wat het dossier overigens aan materiaal bevat. En het hof heeft bovendien betekenis toegekend aan de bewijswaarde van de door de getuigen Peter la S. en Q5 afgelegde verklaringen.

Het *ambtshalve* verrichte onderzoek loopt langs een aantal paden en kruispunten, zoals in het arrest is uiteengezet. Het gaat dan om een onderling verband en samenhang van verklaringen van verdachten en getuigen, en ook om afgeluisterde gesprekken. Op deze plaats wordt gelet op de uitgebreidheid daarvan volstaan met de verwijzing naar dat onderzoek. De tussenconclusie van het hof na dat ambtshalve verrichte onderzoek is de volgende.

de Rechtspraak

Gerechtshof Amsterdam

De wetgever heeft aan het hof opgedragen extra behoedzaam te zijn bij bewijsgebruik van verklaringen van kroongetuigen. Die opdracht hangt samen met de belangen die voor een kroongetuige op het spel staan, in de zin dat hem op grond van de met de officier van justitie gemaakte afspraak voordelen (kunnen) toevallen. Het hof begrijpt de door de verdediging bij pleidooi betrokken stelling dat een kroongetuige "van onberispelijk verklaringsgedrag dient te zijn" in die sleutel. Een andere opvatting zou immers ten onrechte meebrengen dat een kroongetuige over meer of andere kwaliteiten zou dienen te beschikken dan een andere getuige.

Die wettelijke opdracht tot het betrachten van behoedzaamheid betekent voor het hof in het geval van Fred R. dat het hof zich rekenschap geeft van de risico's die besloten liggen in het moment waarop Fred R. als kroongetuige is gaan verklaren. Het afleggen van de weg naar de deal heeft voor Fred R. lang geduurd. En het feit dat die deal pas tijdens het hoger beroep is beklonken sluit de mogelijkheid in dat Fred R. door hem opgedane (dossier)kennis heeft betrokken bij het afleggen van zijn verklaringen. Zo is het mogelijk en niet ondenkbaar dat Fred R. in strijd met of naast hetgeen hij werkelijk heeft gezien, gehoord en ondervonden de door hem mogelijk opgedane (dossier)kennis van het Passage-dossier en van het inhoudelijke verloop van de strafzaken van zijn medeverdachten presenteert alsof het door hem uit eigen ondervinding verkregen wetenschap betreft. De uitersten van dat spectrum worden gevormd door glashard liegen aan de ene zijde daarvan en ongewilde en onbewuste vervorming van zijn geheugen aan de andere zijde daarvan.

Met het enkele bestaan van de mogelijkheid dat voor Fred R. de gelegenheid tot liegen heeft opengestaan is nog niet gegeven dat Fred R. die mogelijkheid ook heeft aangegrepen. Daarom is dat onderzoek naar verankering voor zijn verklaringen in het dossier aangewezen. Daarnaast dient aandacht uit te gaan naar aspecten die bij ieder getuigenbewijs aan de orde zijn: consistentie, authenticiteit en de indruk die de getuige heeft gemaakt op het hof, als de rechter die beslist over de bruikbaarheid van zijn verklaringen voor het bewijs.

Het beeld dat is ontstaan na een dossierverkenning van de mogelijke verankering voor wat Fred R. over onder anderen Dino S. en Jesse R. belastend heeft verklaard, levert beslist een ander beeld van het voorhanden bewijs op dan het door de verdediging breedvoerig geschetste beeld. Dat door de verdediging geschetste beeld houdt immers in dat Fred R. als de gewiekste kroongetuige volstrekt leugenachtig voor Dino S. en Jesse R. belastend heeft verklaard. Intrinsieke ongeloofwaardigheid en inconsistentie zijn niet de kwalificaties die zich na lezing van het voorhanden bewijsmateriaal aan het hof opdringen. Integendeel, dat beeld biedt op uiteenlopende onderdelen verankering voor de juistheid van de door Fred R. als getuige afgelegde verklaringen.

Anders dan door en namens Dino S. is betoogd blijkt van een verhouding van Dino S. tot Fred R. die het niveau van een enkel onschuldig etentje in het sociale circuit volstrekt ontstijgt. Er is onmiskenbaar bewijs voorhanden voor veel verdergaand (on)middellijk contact tussen hen beiden en ook andere betrokkenen. Daarbij is het belang om het bestaan van dat contact, alsmede de inhoud en het doel daarvan, aan het zicht te

onttrekken voor alle daarbij betrokkenen vanzelfsprekend geweest. Uit alle in het arrest besproken onderzoeksbevindingen, in het bijzonder in verbinding met de inhoud van de hiervoor weergegeven vertrouwelijke communicatie – waaraan niet alleen door Fred R. is deelgenomen – rijst een samenhangend beeld. Dit sluit aan op wat Fred R. als getuige heeft verklaard over de gang van zaken voorafgaand aan en rondom de moorden op Houtman en Van der Bijl, als ook op wat op die moorden is gevolgd.

Hiermee is nog niet beslist dat de verklaringen van Fred R. voor het bewijs kunnen worden gebruikt. Daarvoor is het nodig dat eerst de essentiële elementen van het gevoerde betrouwbaarheidsverweer worden beoordeeld.

Daarbij komt het aan op de nadere beoordeling van de inhoud van die verklaringen in het bijzonder waar het gaat om de voor bewijsgebruik nodige samenhang met de inhoud van het dossier.

Wel is de *tussenconclusie* dat een ambtshalve onderzoek van de inhoud van het dossier het hof tot het oordeel leidt dat de kern van de verklaringen van Fred R. past in de bedding die al eerder is verwoord.

Dino S. en Jesse R.: het bewijs nader beschouwd. Verzoek tot bewijsuitsluiting van de verklaringen van Fred R.

Inleidend

De verdediging heeft breed uitgesponnen bezwaren tegen de verklaringen van Fred R. ingebracht. Deze bezwaren monden uit in het verzoek aan het hof tot bewijsuitsluiting daarvan. Volgens de verdediging zijn de verklaringen van Fred R. van een “ongekende onbetrouwbaarheid”. Fred R. is erin “geslaagd” om werkelijk al hetgeen hij in de richting van Dino S. (en Ali A.) als belastend heeft willen schuiven, als volstrekt onbetrouwbaar te laten ontmaskeren.

Bovendien is er geen enkele ondersteuning voor zijn verklaringen aangedragen. Dit roept bij de verdediging geen verbazing op omdat nu onware verklaringen simpelweg niet ondersteund kunnen worden door feiten, aldus de verdediging bij haar eindconclusie.

Inleidend heeft het hof al overwogen dat het op hoofdlijnen van de inhoud van het dossier verkregen beeld van het gepresenteerde bewijs tegen opdrachtgevers en tussenpersonen op het eerste gezicht meer belastende onderdelen bevat dan op grond van het door de verdediging geschetste beeld werd aangenomen.

De daarop aansluitende ambtshalve uitgevoerde en zojuist besproken verkenning van het gepresenteerde bewijs heeft het hof tot twee voorlopige conclusies geleid. De ene is dat de duiding die de verdediging van Dino S. heeft gegeven aan de persoon van Fred R. en de door hem als kroongetuige afgelegde verklaringen geen steun vindt in het dossier. De andere is dat alle door het hof besproken onderzoeksbevindingen aansluiten op wat Fred R. als getuige heeft verklaard over de gang van zaken voorafgaand aan en rondom de moorden op Houtman en Van der Bijl, als ook op wat op die moorden is gevolgd.

Het hof heeft de essentiële elementen van het gevoerde betrouwbaarheidsverweer beoordeeld. Het vizier is daarbij in het bijzonder gericht geweest op de inhoud van de door de kroongetuige Fred R. afgelegde verklaringen en de vraag naar verankering voor de inhoud ervan in het dossier.

Ook voor dit onderdeel van het arrest geldt dat op deze plaats wordt toegespitst op de essentie van de bezwaren en de conclusies van het hof.

De persoon van Fred R.

De verdediging heeft aandacht besteed aan de persoon van Fred R..

Zijn strafrechtelijk verleden en vermoede betrokkenheid bij een doodslag in 1998, en zijn reputatie van opportunistisch opererende beroeps crimineel. Daarnaast is evident dat het najagen van persoonlijk gewin ten koste van anderen voor Fred R. de rode draad is in zijn leven als beroeps crimineel. En dat manipuleren bleek ook op weg naar de deal. Bijvoorbeeld zijn aandringen op verzachting van detentie-omstandigheden.

Het hof heeft geconcludeerd dat het oordeel over de betrouwbaarheid van de verklaringen van Fred R. niet (zonder meer) samenvalt met wat volgens de mening van de verdediging over de persoon van de getuige Fred R. is gebleken, wat daarvan ook zij. Wat in deze sleutel door de verdediging naar voren is gebracht is – ook indien juist – ontoereikend voor diskwalificatie van de verklaringen van deze getuige voor bewijsgebruik.

De contacten van Fred R.

Het detentieverleden van Fred R. werpt volgens de verdediging een aanzienlijke schaduw vooruit over zijn betrouwbaarheid: van de voorbije 15 jaren heeft hij ruwweg 16 maanden in vrijheid doorgebracht. Het gaat om twee periodes waarin Fred R. op vrije voeten was: de eerste periode liep van augustus 2002 tot en met 28 januari 2003, de tweede periode van december 2005 tot zijn aanhouding in Passage op 3 augustus 2006. Het is volstrekt ongeloofwaardig dat Fred R. in deze twee periodes zelf vanuit het niets via de familie Jesse R. zeer vertrouwelijk crimineel contact heeft kunnen leggen met Dino S., die naar zeggen van Fred R. gerekend dient te worden tot de hoogste regionen van de Nederlandse onderwereld. Alleen al daarom verdient de inhoud van zijn verklaringen geen geloof, aldus de verdediging.

Het hof heeft geconcludeerd dat bij de rechterlijke waardering van betrouwbaarheid van getuigenbewijs de inhoud van verklaringen het uitgangspunt daarvoor vormt. Natuurlijk kan het zo zijn dat het bestaan van een door een getuige gesteld contact zó onwaarschijnlijk is dat alleen al daarom de verklaring geen geloof verdient. Dat geval doet zich voor als het volstrekt onaannemelijk is dat de getuige tijdens de door hem genoemde (sociale) gelegenheden zijn kennis kan hebben opgedaan. Dat de inhoud van de verklaringen van Fred R. op voorhand al om die reden ongeloofwaardig is, omdat redelijkerwijs niet denkbaar is dat hij zijn wetenschap van Dino S. kán hebben verkregen

is een stelling waaraan het hof voorbijgaat. Dit oordeel lag reeds besloten in de zo-even verwoorde tussenconclusie.

De voorgenomen moord op Slachtoffer 10 en de moorden op Van Hout en Slachtoffer 12

Door de raadsman van Dino S. is het volgende aangevoerd. Fred R. is als kroongetuige gehoord, ook over de in deze twee dossiers beschreven voorgenomen moorden op Slachtoffer 10 (dossier Neef 1) en op Cor van Hout en Slachtoffer 12 (dossier Viool). Volgens de verdediging staat wel vast dat Fred R. over deze twee dossiers heeft gelogen.

Het hof heeft dit onderdeel van het verweer aldus begrepen, dat Fred R. over de gang van zaken bij deze (voorgenomen) moord(en) niet de waarheid zou hebben gesproken, wat negatief afstraalt op de betrouwbaarheid van zijn verklaringen in het algemeen: bij wijze van illustratie hoe gemakkelijk Fred R. liegt, zoals dat ook zou blijken uit zijn valse beschuldigingen aan het adres van Dino S..

Het hof stelt vast dat het bij beide dossiers om zogenoemde dealfeiten gaat; Fred R. is op grond van de deal verplicht om over deze feiten volledig en naar waarheid te verklaren. Betrokkenheid van Dino S. (en Jesse R.) bij deze twee dossiers is als zodanig niet ten laste gelegd.

Het hof wordt wél gevraagd een oordeel te geven over het waarheidsgehalte van de verklaringen van Fred R. over de dossiers Slachtoffer 10 en Van Hout/Slachtoffer 12. Daarom staat dat oordeel in de sleutel van een oordeel over de betrouwbaarheid van de verklaringen van Fred R. in het algemeen. In dat kader heeft het hof onderzocht of aanwijzingen bestaan op grond waarvan moet worden aangenomen dat Fred R. onwaarheid heeft gesproken. Als dat zou blijken komt ook de waarachtigheid van hetgeen hij overigens heeft verklaard ter discussie te staan.

Anders dan de verdediging komt het hof in het arrest niet tot de vaststelling dat aanwijzingen bestaan op grond waarvan moet worden aangenomen dat Fred R. als kroongetuige onwaarheid heeft gesproken over zijn wetenschap over de toedracht en/of achtergronden van deze voorgenomen en gepleegde moorden.

Waar het gaat om de moorden op Van Hout en Slachtoffer 12 heeft het hof de interesse van Fred R. en zijn raadsman voor dit dossier tijdens de aanloop naar de deal in een relevante context geplaatst. Verder heeft het hof de verklaringen die door een reeks van getuigen ter terechtzitting zijn afgelegd – steeds erop neerkomend: Fred R. heeft aan mij opgebiecht dat hij de moord heeft gepleegd – gewogen en te licht bevonden. Daarbij is stilgestaan bij een aantal kenmerken die aan deze getuigen en hun verklaringen kleven. Eerder in deze uiteenzetting is bij deze getuigen en de door hen afgelegde verklaringen al stilgestaan.

De op die plaats verwoorde indruk van het hof was die van getuigen die in stelling zijn gebracht of zelf stelling hebben genomen, letterlijk en figuurlijk.

Tegenover die verklaringen staan de verklaringen van een andere getuige, die erop neerkomen dat zij van haar broer Willem H. heeft gehoord dat Fred R. juist geen aandeel heeft gehad in de feitelijke uitvoering van deze moord.

En dan is er de medeverdachte Sjaak B. die in 2015 ten overstaan van een officier van justitie herhaald en ondubbelzinnig heeft verklaard dat Fred R. niet één van de twee opzittenden van de motorfiets is geweest die op 24 januari 2003 de moorden hebben gepleegd. Het gegeven dat Sjaak B. later, als getuige ter zitting van het hof, die verklaringen heeft herroepen maakt niet dat daardoor aan zijn eerder gedane uitlatingen moet worden voorbijgegaan, al is het maar omdat zijn verklaring bij het hof ernstige twijfel heeft doen ontstaan over de waarachtigheid daarvan.

De periode 2005-2006: verklaringen Fred R. in relatie tot onderzoeksbevindingen

Geplaatst in de sleutel van de dossiers die zijn gevormd naar aanleiding van de (voorgenomen) moorden op Slachtoffer 9, Slachtoffer 8 en Van der Bijl heeft de verdediging geconcludeerd dat uit de verklaringen van Fred R. alleen blijkt van gezwalk, tegenstrijdigheden en onwaarheden.

Ook dit onderdeel van het verweer is door het hof niet gevolgd.

Met betrekking tot de voorbereiding van de moord op Slachtoffer 9 heeft de verdediging terecht gewezen op het niet volkomen sporen van de verklaringen van Fred R. en Peter la S.. Dat daarmee is komen vast te staan dat het Fred R. is die onwaarheid heeft gesproken, staat daarmee bepaald niet vast.

En ook de conclusie dat Fred R. heeft gelogen over de gang van zaken rondom de voorbereiding van de moorden op Slachtoffer 8 en Van der Bijl onderschrijft het hof niet.

Tegenover de verklaring van Betrokkene 4 dat Fred R. hem heeft gevraagd om Slachtoffer 8 en Van der Bijl te vermoorden staat de ontkenning van Fred R. dat daarvan sprake is geweest. Het hof stelt voorop, dat de enkele aanwezigheid van discrepanties tussen de verklaringen van Betrokkene 4 en Fred R. niet meebrengt dat daarmee genoegzaam is komen vast te staan dat het Fred R. is die heeft gelogen althans onwaarheid heeft gesproken.

Fred R. heeft zich in eerste aanleg in overwegende mate op zijn zwijgrecht beroepen, ook waar het deze zaken betreft. Hij is onder meer voor deze gedragingen door de rechtbank veroordeeld. Na die veroordeling is hij als kroongetuige gaan verklaren, ook over de moord op Van der Bijl en wat daaraan is voorafgegaan.

Uit het ten laste van Fred R. gewezen strafvonnis blijkt dat de belastende verklaringen van Betrokkene 4 het zwaartepunt van het bewijs vormen. Nadat Fred R. tijdens het geding in hoger beroep kroongetuige is geworden heeft hij ook over deze feiten – ontkennend – verklaard. Fred R. heeft deze ontkenningen nog kracht bijgezet met een toelichting, erop neerkomend dat bekennen in het spoor van de bewezenverklaringen voor hem veel eenvoudiger zou zijn geweest. Immers, deze door de rechtbank bewezen

geachte feiten stonden aan het sluiten van de deal niet in de weg. Bovendien geven de ontkennende verklaringen van Fred R. aan de verdachten tegen wie het Openbaar Ministerie zijn verklaringen inbrengt een stevig handvat voor diskwalificatie van zijn persoon als kroongetuige. Maar omdat hij als kroongetuige verplicht is tot spreken overeenkomstig de waarheid kan hij niet anders dan de hiervoor weergegeven verklaringen afleggen, aldus Fred R..

Tegenover deze ontkenningen staan de voor Fred R. belastende verklaringen van Betrokkene 4.

Door Betrokkene 4 zijn in de loop van de tijd veel verklaringen afgelegd. Het is een feit dat Betrokkene 4 in zijn verklaringen op onderdelen een detaillering weet aan te brengen die soms overtuigt en op andere onderdelen juist twijfel oproept. Zo zijn er feitelijkheden die de authenticiteit van zijn verklaringen – waarin hij ook zichzelf belast – versterken, terwijl hij ook gewag maakt van gebeurtenissen die zich eenvoudigweg niet hebben voorgedaan. Wanneer al deze verklaringen waarin wordt beschreven wat Fred R. heeft ondernomen om Betrokkene 4 te bewegen tot het plegen van twee moorden op consistentie en begrijpelijkheid worden beoordeeld, slaat de balans in het nadeel van Betrokkene 4 door. Niet kan worden gezegd dat buiten redelijke twijfel staat dat Fred R. heeft geprobeerd om Betrokkene 4 ertoe te bewegen Slachtoffer 8 en Van der Bijl te vermoorden. In het bijzonder de door Betrokkene 4 ter zitting van het hof afgelegde verklaring draagt aan dat oordeel bij, zowel waar het de inhoud van die verklaring betreft als waar het gaat om de indruk die het hof van deze getuige heeft gekregen. Het hof heeft bij dit oordeel bovendien het verslag van een afgeluisterd en opgenomen gesprek betrokken. Volgens dit verslag heeft Fred R. op 29 oktober 2008 in gesprek met zijn (toenmalige) vertrouweling Getuige 10 zijn verbazing geuit over de belastende verklaring van Betrokkene 4. En waar Fred R. zich in dat gesprek enigszins vertwijfeld afvraagt of Betrokkene 4 zichzelf belangrijker wil maken, valt op dat door meer getuigen ondubbelzinnig is verklaard over hun van Betrokkene 4 in de loop van de (lange) tijd verkregen indrukken. Er wordt gesproken over diens gewoonte tot stoer doen, en tot stelselmatig liegen en bedriegen.

Lezing van het dossier roept van de verhouding tussen Fred R. en Betrokkene 4 de volgende beelden op. Fred R. als dominante "criminele baas" in wiens naaste omgeving Betrokkene 4 zich als enigszins labiele en aan Fred R. onderdanige "criminele knecht" een tijd heeft opgehouden. Betrokkene 4 die erg zijn best heeft willen doen om bij Fred R. in een goed blaadje te komen. In de woorden van zijn toenmalige vriendin: "Fred was God. (...) Hij was altijd onderdanig naar Fred." Betrokkene 4 als iemand met een erg rijke fantasiewereld die daarvan stelselmatig en door de vele jaren heen tegenover zijn naasten blijk heeft gegeven.

Met betrekking tot de volgens Betrokkene 4 aan hem door Fred R. opgedragen moord op Van der Bijl sluit het hof niet uit dat Betrokkene 4 het vertrouwen dat aan hem door Fred R. is "ge Gund" – hem betrekken bij de voorbereiding van de moord op van der Bijl – eigenmachtig heeft gebracht tot verderstreckende gedragingen. Het hof kan evenmin de mogelijkheid uitsluiten dat de communicatie van Fred R. richting Betrokkene 4 naar vorm

en inhoud voor Betrokkene 4 zodanig suggestief is geweest dat bij Betrokkene 4 de indruk is gewekt dat Fred R. wilde dat hij activiteiten zou gaan ondernemen die verder strekten dan "slechts" met het oog op voorbereiding van een moord het observeren, het verplaatsen van een auto en het opslaan van wapens. Tot het doen van andere vaststellingen dan het onderkennen van deze mogelijkheden is het hof evenwel niet in staat, gelet op al het voorgaande.

Dwight S. en Remy H.

Een andere door de verdediging benoemde discrepantie wordt gevormd door het verwijt van Dwight S. aan Fred R. dat deze hem zou hebben bedreigd. Toen Dwight S. en diens mededader Remy H. zich wilden onttrekken aan de met Fred R. gemaakte afspraak om Van der Bijl dood te schieten zou Fred R. (doods)bedreigingen hebben geuit. In het licht van dit onderdeel van de onderbouwing van het betrouwbaarheidsverweer acht het hof dit aspect in de zaak tegen Dino S. van ondergeschikt belang. Niettemin heeft het hof nog het volgende onderkend.

Fred R. heeft erkend dat hij Dwight S. en Remy H. heeft geworven en aangezet met het oog op het vermoorden van Van der Bijl. Dat de relatie tussen enerzijds Fred R. als opdrachtgever (met Jesse R. op de achtergrond) en anderzijds Dwight S. en Remy H. als opdrachtnemers niet steeds vrij van spanning zal zijn geweest wil het hof wel aannemen. Een door Dwight S. en Remy H. in hun strafzaken gevoerd strafbaarheidsverweer is door ieder van hen gegrond op bedreiging door Fred R.. Het hof heeft in hun zaken dat verweer echter niet aanvaard. Het hof kan op dit punt geen verderstreckende vaststellingen doen, te minder omdat de verhoren door het hof van Dwight S. en Remy H. als getuigen op niets zijn uitgelopen: beiden zijn naar aanleiding van die verhoren door de officier van justitie vervolgd; Remy H. ter zake van meened en Dwight S. ter zake van het misdrijf van artikel 192 Sr. Dwight S. is door de strafrechter veroordeeld.

Fred R. ter plaatse ten tijde van de moord op Van der Bijl?

De verdediging ziet in de verklaring van de Getuige 12 een bevestiging voor onwaarheid spreken door Fred R.. Waar Fred R. heeft gesteld tevoren niet op de hoogte te zijn geweest van dag en uur van de moord en zeker niet ter plaatse te zijn geweest, wordt die bewering gelogenstraf door wat door Getuige 12 als getuige is verklaard. Zij zou in een man die toen en daar nabij de plaats van het delict in een auto zat, de persoon van Fred R. hebben herkend. Het hof heeft haar verklaringen en haar herkenningen gewogen. De uitkomst daarvan is het resultaat bepaald te licht is om daarop de stellige conclusie van de verdediging te baseren.

Contacten van Fred R. met Dino S.: bevestiging voor de verklaringen van Fred R.?

De verdediging heeft veel werk gemaakt van de vraag naar bevestiging voor de momenten en locaties waarop Fred R. stelt contact met Dino S. te hebben gehad. Want op die momenten heeft het aansturen door Dino S. van Fred R. in aanloop op de moord op Van der Bijl plaatsgehad.

Waar Fred R. over criminele contacten met Dino S. heeft verklaard zijn die door en namens Dino S. nadrukkelijk ontkend. Het hof heeft al eerder verwoord dat de stelling van Dino S. – *het anderhalve etentje*- op zeer gespannen voet staat met wat het hof in het dossier heeft aangetroffen.

Naar aanleiding van dit onderdeel van de onderbouwing van het verweer heeft het hof nader onderzoek uitgevoerd: bestaat er verankering voor die door Fred R. gestelde contacten in het dossier?

Gelet op wat Fred R. heeft verklaard dient in dat verband de aandacht te zijn gericht op mogelijke bevestiging voor aan die contacten gerelateerde plaatsen (Diemen, Beverwijk, Rotterdam), communicatievormen (persoonlijk, semafoons) en daarbij betrokken personen (Getuige 13, Getuige 14, Getuige 15). Volgens de mening van de verdediging ontbreekt die bevestiging volledig. Dit is door de verdediging gelabeld als tegenbewijs.

Diemen, Beverwijk en Rotterdam

Fred R. heeft gesproken over zijn afspraken en ontmoetingen met Dino S. in Diemen. Bij gelegenheid van die ontmoetingen hebben zij al wandelend met elkaar gesproken, ofwel: rondjes gelopen.

Voorts heeft Fred R. verklaard over ontmoetingen met Dino S. in een Rotterdamse horecagelegenheid, op momenten dat Fred R. zijn vriendin Getuige 14 ophaalde.

Voor het (laten) leggen van contact met Dino S. zou Fred R. ook diens vriend Vrij hebben benaderd, een sportschoolhouder in Beverwijk. Voorts hebben de vriendinnen van Fred R. en Dino S., respectievelijk Getuige 14 en Getuige 15, in voorkomende gevallen kunnen bijdragen aan (het leggen van) contact tussen Fred R. en Dino S., zo volgt uit de verklaringen van Fred R..

De verdediging heeft haar stelling onderbouwd door de voorhanden historische verkeersgegevens die zijn vastgelegd naar aanleiding van aan Fred R. toegeschreven gebruik van telefoons aan een diepgravend onderzoek te onderwerpen.

Het hof heeft de beschikbare verkeersgegevens beoordeeld en waar mogelijk in een relevante context geplaatst. Ook voor het hof staat vast dat aan de voorhanden historische verkeersgegevens beperkingen kleven. Fred R. heeft van meer telefoons gebruik gemaakt, en hij heeft en hij heeft telefoons ook uitgeschakeld.

Die beperkingen brengen mee, dat op grond van wat wél is geregistreerd het feit van het daarin ontbreken van ondubbelzinnige bevestiging voor een langere aanwezigheid van die telefoon (een daarmee van de gebruiker) in Diemen niet tevens inhoudt dat een dergelijke aanwezigheid reeds daarom moet worden uitgesloten.

Daarmee kan worden geconcludeerd dat de duiding van de beschikbare historische verkeersgegevens niet het door de verdediging bepleite oordeel kan schragen dat het ervoor moet worden gehouden dat Fred R. in strijd met de waarheid heeft verklaard dat hij een aantal ontmoetingen met Dino S. heeft gehad in Diemen. Nog minder grond bestaat voor het oordeel dat die gegevens zodanig allesomvattend en sluitend zijn dat die het door de verdediging genoemde tegenbewijs opleveren.

Aldus is het soortelijke gewicht van de betekenis van de verkeersgegevens van telefoongebruik door Fred R. aanzienlijk beperkter, dan het doorslaggevende gewicht dat daaraan door de verdediging is toegekend.

Daarbij komt dat, anders dan de verdediging heeft uiteengezet, in het dossier wél bevestiging voorhanden is voor de verklaringen van Fred R. over de wijze waarop die afspraken met Dino S. tot stand kwamen. Het hof heeft dat in het arrest uiteengezet.

Het gaat daarbij om bevestiging voor semafoongebruik door Fred R., ook in relevant verband met Dino S.. Ook voor de door Fred R. beschreven rol van Getuige 13 heeft het hof in het dossier bevestiging gevonden.

Hetzelfde geldt voor een door Fred R. genoemde Rotterdamse horecagelegenheid, als ook voor de stelling van Fred R. dat het Dino S. is geweest die Getuige 14 - de vrouw die zijn vriendin zou worden - aan hem heeft voorgesteld. Het hof heeft uit die vaststelling ook kunnen afleiden dat Fred R. en Dino S. elkaar al kenden en contact met elkaar hadden, nog voordat Fred R. die vriendin leerde kennen. Het hof heeft bovendien bevestiging gevonden voor de verklaringen van Fred R. over ontmoetingen tussen Fred R. en Dino S. in een horecagelegenheid in Rotterdam in het bijzijn van de vriendinnen.

Gelet op deze vaststellingen kan ook met betrekking tot dit onderdeel bepaald niet met vrucht worden betoogd dat de verklaringen van Fred R. op dit onderdeel leugenachtig of onbetrouwbaar zijn, laat staan dat de duiding van de historische verkeersgegevens "tegenbewijs" oplevert.

De moorden op Houtman en Van der Bijl: het ontbreken van motieven

Door en namens Dino S. is bij herhaling aangevoerd en benadrukt dat de hem zwaar belastende verklaringen van Fred R. ook op een andere grond iedere geloofwaardigheid missen. Dino S. heeft Houtman en Van der Bijl nooit ontmoet, terwijl hij ook overigens geen (on)middellijk zakelijk contact met hen heeft gehad. Welk belang kan hij dan hebben gehad bij hun gewelddadige dood? Daarvoor is geen reden te verzinnen. En waar het Openbaar Ministerie probeert dat belang alsnog te creëren door Dino S. te relateren aan (veronderstelde belangen van) Willem H. doet het Openbaar Ministerie de waarheid geweld aan. De omgang die Dino S. met Willem H. heeft gehad was louter vriendschappelijk en had niet ook een zakelijk karakter. Alleen al daarom kunnen aan Willem H. toe te schrijven belangen volgens de verdediging niet ook aan Dino S. worden toegeschreven. Bovendien zijn de momenten waarop zij elkaar hebben gezien in de tijd in getal sterk teruggelopen, vooral toen het voor Dino S. duidelijk werd dat Willem H. de naam van Dino S. heeft misbruikt in (conflict)situaties waarin Willem H. met anderen kennelijk heeft verkeer. Tot zover de verdediging.

Het hof stelt voorop dat het, zoals bij iedere strafzaak, primair gaat om de vraag naar het bewijs van aan de verdachte tenlastegelegde gedragingen, niet meer en niet minder. Dat betekent niet dat de strafrechter niet ook probeert om enig zicht te hebben op

directe motieven of op achtergronden. Want als dat zicht bestaat, dan is het ook mogelijk aan die gedragingen een relevante context te geven.

Want het is die context waardoor mogelijk kan worden verklaard dát die gedragingen zich hebben voorgedaan. Of kan aanvankelijke verbazing daarover alsnog kan worden weggenomen of gereduceerd. Kennisneming van die context (en ook van het ontbreken daarvan) heeft dus in het algemeen vanzelfsprekend betekenis. Niet alleen voor de waardering van het bewijs en van wat de verdachte daar tegenover stelt. Maar ook voor de vraag naar een juiste bestraffing, in relatie tot de persoon van de verdachte en de ernst van de feiten.

In dit licht is de door de verdediging van Dino S. verwoorde verbazing op grond van de daaraan verbonden stelling op zich wel te begrijpen. Als een relevante context ontbreekt waardoor er in het geheel geen betekenisvol verband kan worden gelegd tussen Dino S. enerzijds en de op bestelling vermoorde slachtoffers Houtman en Van der Bijl anderzijds, valt niet te begrijpen dat hij toch met die moorden in verband wordt gebracht. In wezen zijn in dat geval slechts de volgende gevallen denkbaar. Het kan zijn dat Dino S. lijdt aan een ernstige geestelijke stoornis, waardoor hij de aanvechting om willekeurig wildvreemden om het leven te laten brengen niet kan onderdrukken. Dit door de verdediging beschreven geval doet zich niet voor. Een andere mogelijkheid kan zijn dat wat over zijn betrokkenheid door de kroongetuige Fred R. is verklaard is te herleiden tot een samenstel van leugens, van Fred R. en anderen.

In het arrest heeft het hof verslag gedaan van een verkenning van het voorhanden bewijs. Daaruit volgt ook dat er onmiskenbaar aanknopingspunten zijn op grond waarvan het bestaan van contacten en verbanden tussen Willem H. en Dino S. kan worden aangenomen, die volstrekt anders zijn gekleurd dan door Dino S. is verklaard.

Gelet op de (rechts)vragen die het hof in deze strafzaak heeft te beantwoorden kan worden volstaan met de vaststelling dat aannemelijk is geworden dat er op momenten contact tussen Willem H. en Dino S. is geweest, ook tijdens de voor het bewijs relevante periodes. Of, en zo ja, welke conclusie daaraan in de sleutel van het bewijs moet worden verbonden komt later aan de orde.

In de marge merkt het hof nog op dat het door de verdediging stelselmatig gemaakte inhoudelijke onderscheid tussen persoonlijke en zakelijke contacten in het licht van wat uit het dossier (niet) kan blijken van personen, hun wisselende loyaliteiten en hun zaken, sterk gekunsteld aandoet.

Verkrijgen wetenschap daderschap Jesse R. inzake Houtman

De verdediging heeft onderbouwd betoogd dat de door Fred R. gepretendeerde wetenschap over daderschap van Jesse R. bij de moord op Houtman geen geloof verdient. Het moment waarop Fred R. die kennis van Jesse R. zou hebben opgedaan kan niet juist zijn. Het gaat dan over de plaatsing in de tijd van een bezoek van Jesse R. aan Fred R. in detentie. Het hof heeft ook dit onderdeel van het verweer verworpen. In de kern komt die verwerping erop neer dat het hof de stellige zekerheid die de verdediging aan een gereconstrueerde gang van zaken toekent, niet onderschrijft. Het hof vindt in

wat door Fred R. in dit verband is verklaard zelfs een aanwijzing dat hij zijn verklaringen niet heeft afgestemd op de inhoud van het dossier, en in zoverre blijkt gevend van authenticiteit.

Betalingen aan Fred R. in detentie?

Veel is te doen geweest over betalingsafspraken met en betalingen aan Fred R. in detentie. De stelling van Fred R. is in essentie dat aan hem zwijggeld is toegezegd, dat die betalingen moeizaam verliepen en uiteindelijk zijn gestopt. Dat uitblijven van betalingen is voor Fred R. een belangrijke reden geweest om de deal te sluiten. De verdediging heeft daar tegenover gesteld dat wat er ook van die betalingen zij, die kunnen niet met Ali A. (en aldus met Dino S.) in verband worden gebracht. In een door de verdediging overgelegd briefje, in eerste aanleg door Fred R. geschreven en gegeven aan Ali A. ziet de verdediging een bevestiging van liegen door Fred R.. De betekenis daarvan voor het bewijs is indirect. Het hof volgt de verdediging niet in de stelling dat op dit punt is gebleken van liegen door Fred R..

Aannemelijk is geworden dat er aan Fred R. betalingen zijn toegezegd en ook zijn gedaan. Aannemelijk is ook geworden dat die betalingen samenhangen met de inzake Passage verrichte aanhoudingen van o.a. Fred R. en strekten tot het ontmoedigen van de verklaringsbereidheid van Fred R.. Anders gezegd: zwijggeld. Aannemelijk is ook geworden dat o.a. Ali A. daarin een feitelijke rol van betekenis heeft gespeeld, en dat hij die rol niet op louter eigen houtje heeft gespeeld.

Er zijn door het hof in het arrest sterke aanwijzingen geformuleerd voor het bestaan van samenhang tussen de volgende onderwerpen. Betalingen aan Fred R., zijn advocatenkeuze, zijn zwijgen, de aan onverhoopt praten door Fred R. verbonden risico's voor anderen. Wat dat onverhoopt praten en die risico's betreft: áls Fred R. zou gaan praten, dan mochten Jesse R. en Willem H. door hem worden opgeofferd.

De kroongetuigen als bekende verdachten: een betrouwbaarheidsprobleem?

Opmerking vooraf

Door de verdediging is in het kader van de betwisting van de betrouwbaarheid van de verklaringen van de getuigen Peter la S. en Fred R., gewezen op tegenstrijdigheden tussen hun beider verklaringen. In het bijzonder gaat het daarbij om hun verklaringen in het zaaksdossier Oma (de voorgenomen moord op Slachtoffer 7) en hun verklaringen over de voorgenomen moord op Slachtoffer 9.

Waar het hier kroongetuigen betreft, die beiden in het kader van de met ieder van hen gemaakte deal, gehouden zijn over die beide feiten volledig en naar waarheid te verklaren, heeft het hof ambtshalve de genoemde tegenstrijdigheden onderzocht en gewaardeerd.

Het hof verwijst daarbij naar hetgeen het eerder in algemene zin over getuigenbewijs en kroongetuigen heeft overwogen; het enkele constateren van tegenstrijdigheden tussen verklaringen hoeft niet te leiden tot het oordeel dat verklaringen onbetrouwbaar zijn.

47.

de Rechtspraak

Gerechtshof Amsterdam

De verklaringen over Slachtoffer 9

Peter la S. heeft verklaard dat Fred R. tegen hem had gezegd dat hij eens 'in vol ornaat' (het hof begrijpt: gekleed en gewapend voor een te plegen moord) op een voetbalterrein in Wilnis in de bosjes zou hebben klaargelegen, naar Peter la S. begreep in verband met de voorgenomen moord op Slachtoffer 9.

Fred R. heeft ontkend dat hij ooit 'in vol ornaat' in de bosjes heeft klaargelegen en heeft ook verklaard dat hij dit niet tegen Peter la S. heeft gezegd.

Het hof stelt vast dat Peter la S. niet heeft verklaard dat Fred R. daadwerkelijk 'in vol ornaat' in de bosjes heeft klaargelegen. Sterker nog, hij heeft verklaard dit verhaal met een korreltje zout te hebben genomen omdat hij Fred R. kende als iemand die zich wel vaker groter voordeed dan hij was. In zoverre is er geen sprake van een tegenstrijdigheid. Die tegenstrijdigheid is uitsluitend gelegen in de vraag of Fred R. dit, kennelijk dan als 'stoer verhaal', nu wel of niet tegen Peter la S. heeft gezegd. Wat daar verder van zij, het hof acht deze tegenstrijdigheid niet van zodanig gewicht dat daaraan gevolgen voor de beoordeling van de betrouwbaarheid van de verklaringen van de een dan wel de ander aan kunnen worden verbonden.

De verklaringen over de voorgenomen moord op Slachtoffer 7 (zaaksdossier Oma)

Het hof stelt voorop, dat dit zaaksdossier hierdoor wordt gekenmerkt dat Peter la S. en Fred R. niet alleen beiden als kroongetuige over deze zaak hebben verklaard, maar dat zij zelf in Passage ook de enige verdachten zijn in dat zaaksdossier. In zoverre zijn hun verklaringen uitsluitend in hun eigen zaken van belang. Het belang van de andere verdachten – onder wie Jesse R. en Dino S. – is een afgeleid belang. Afgeleid, omdat een vaststelling dat de kroongetuigen over dit feit niet naar waarheid hebben verklaard het oordeel over de betrouwbaarheid van hun verklaringen over andere feiten kan beïnvloeden.

Het hof heeft in het arrest de relevante verklaringen van Peter la S., Fred R., en de volgens Peter la S. beoogde schutter Betrokkene 2, en andere onderzoeksbevindingen beoordeeld. Beoordeeld op zowel inhoudelijke consistentie van verklaringen als in samenhangend verband. Tegenover de min of meer bekende verklaring van Peter la S. staat de ontkenning van Fred R..

Fred R. heeft over dit feit bij de rechtbank als verdachte een ontkennende verklaring afgelegd. Bij deze verklaring is Fred R., ook in hoger beroep en nadat hij kroongetuige is geworden, gebleven. Die verklaring houdt in dat hij ontkent dat hij heeft getracht om door tussenkomst van Peter la S. Slachtoffer 7 te laten vermoorden. Het klopt dat Peter la S. bij hem in de gevangenis op bezoek is geweest en dat hij toen Peter la S. naar Betrokkene 2 heeft doorverwezen. Maar niet met het oog op een te plegen moord, wel omdat Peter la S. aan Fred R. om vuurwapens had gevraagd. Omdat Fred R. ervan uitging dat die wapens door Betrokkene 2 konden worden geleverd heeft hij Peter la S. naar die Betrokkene 2 doorverwezen, niet meer en niet minder.

48.

Gerechtshof Amsterdam

Arresten Liquidatieproces Passage 29 juni 2017 (korte samenvatting)

Verdachten: N.P. de B., Sjaak B., Mohamed R., Jesse R., Fred R. Siegfried S., Peter la S., Dino S., Pinny S. en Freek S.

Fred R. heeft als getuige gesteld dat er voor hem redelijkerwijs geen belang denkbaar is om over dit zaaksdossier onwaarheden te verklaren.

Ook Peter la S. is, gehoord als getuige ter terechtzitting in hoger beroep, bij zijn verklaring gebleven en ook door hem is uiteengezet dat er voor hem redelijkerwijs geen belang denkbaar is om over dit zaaksdossier onwaarheden te verklaren. Voor zowel het realiteitsgehalte van de door Fred R. als de door Peter la S. verwoorde belangen valt iets te zeggen.

Vastgesteld moet dus worden dat door beide verdachten, tevens kroongetuigen, verschillend wordt verklaard over een in de zaak Oma wezenlijk punt, te weten de boodschap die Fred R. aan Peter la S. heeft meegegeven bij het bezoek in de PI. Het hof waagt zich niet aan een beantwoording van de vraag wie van beiden nu (meer) belang heeft bij het spreken van onwaarheid op dit punt, nu het die belangen – anders dan de betrokkenen wellicht zelf – niet kan vaststellen, inschatten of waarderen.

Vastgesteld kan ook worden dat, waar het om de inhoud van de door Fred R. aan Peter la S. gegeven boodschap gaat, het in beginsel het woord van Fred R. tegen dat van Peter la S. is. Dat Fred R. heeft gezegd dat Van Dijk moest worden omgebracht, heeft alleen Peter la S. verklaard. Betrokkene 2 kan alleen verklaren wat Peter la S. hierover tegen hém heeft verklaard. Gebleken is dat Peter la S., naar aanleiding van het verzoek van Fred R., contact heeft opgenomen met de CIE om naar zijn zeggen de liquidatie “kapot te maken”. De inhoud van dat contact van Peter la S. met de CIE is in een proces-verbaal vastgelegd.

Uit dat proces-verbaal leidt het hof echter af dat kennelijk toen door Peter la S. niet over een liquidatie is gesproken, terwijl de weergave van het contact zich wel verdraagt met hetgeen Fred R. daarover heeft verklaard. Het hof heeft ook stilgestaan bij het door Betrokkene 2 eigener beweging naar de politie gaan met zijn informatie. En daarnaast is er de betrokkenheid van familieleden van Jesse R. bij de totstandkoming van het bezoek van Peter la S. aan Fred R.. Ook daarin ligt een aanleiding voor het ontstaan van vraagtekens bij het hof.

En zoals eerder in gelijke zin is vastgesteld in het bestek van de verklaringen van Betrokkene 4, heeft Fred R. in een heimelijk afgeluisterd gesprek met zijn (toenmalige) vertrouweling Getuige 10 al in een vroeg stadium zijn onbegrip geuit over de inhoud van de belastende verklaring van Peter la S..

Al met al kan het hof niet met voldoende zekerheid vaststellen of het Fred R., dan wel Peter la S. is geweest die over de inhoud van hetgeen tussen hen in de PI is besproken, de waarheid heeft verklaard.

Wel moet de conclusie zijn dat kennelijk één van beiden in dit zaaksdossier niet volledig naar waarheid heeft verklaard.

Vervolgens is van belang of, en zo ja welke betekenis daaraan in de andere strafzaken verbonden dient te worden. Het zaaksdossier Oma staat, zoals gezegd, niet in verband met de dossiers die in de strafzaak tegen de verdachten voorliggen, niet feitelijk en ook niet inhoudelijk. Er zijn geen andere betrokkenen dan de twee kroongetuigen zelf. Het

hof heeft, zowel waar het Peter la S. als waar het Fred R. betreft, uitgebreide beschouwingen gewijd aan de betrouwbaarheid van hun verklaringen in de zaaksdossiers die voor de verdachte van belang zijn. Het hof heeft daarbij ook betrokken de mate waarin die verklaringen steun vinden in het dossier. Daarbij is het hof tot het oordeel gekomen dat die verklaringen voldoende betrouwbaar zijn en voor het bewijs gebruikt kunnen worden. In het licht daarvan is het hof van oordeel dat de constatering dat ofwel Fred R. ofwel Peter la S. in de zaak Oma niet volledig naar waarheid heeft verklaard, als een geïsoleerde kwestie kan worden benaderd en geen betekenis heeft voor de in de onderhavige strafzaak te nemen bewijsbeslissing. Het hof ziet geen aanleiding om aan die constatering enig gevolg te verbinden met betrekking tot de waardering van de betrouwbaarheid van de door Peter la S. en Fred R. als getuige in de zaak van de verdachte afgelegde verklaringen.

Meer in het bijzonder: de moorden op Houtman en Van der Bijl

Het hof heeft de vraag naar het bewijs in deze twee zaken niet op zaaksniveau geïsoleerd benaderd. Onderzocht is of, en zo ja, op welke gronden vaststellingen betekenisvol kunnen zijn voor het bewijs in beide zaken. En ook het spiegelbeeld: of, en zo ja op welke grond bewijsmanco's in de ene zaak ook betekenisvol zijn voor de andere zaak.

Inleidend

Deze moorden zijn in het tijdsbestek van krap een half jaar gepleegd. Naar de daders en de achtergronden van deze twee moorden is onderzoek verricht. Het onderzoek naar aanleiding van de moord op Houtman kreeg van het Openbaar Ministerie de codenaam Agenda, het onderzoek naar de moord op Van der Bijl kreeg de naam Perugia.

De moord op Houtman

Op 2 november 2005 is Kees Houtman voor zijn woning in Amsterdam Osdorp beschoten, kort nadat hij die woning had verlaten en in zijn auto was gestapt. Hij is enkele minuten later in zijn woning overleden aan de gevolgen van deze beschieting.

In het bestek van de zaak Passage stonden aanvankelijk vijf verdachten voor de moord op Houtman terecht: Jesse R., Peter la S., Sjaak B., Dino S. en Ali A..

Ali A. is – het is al eerder gememoreerd – gedurende de behandeling van zijn zaak bij het hof in december 2014 in Istanbul doodgeschoten.

De verdenking tegen Jesse R. en Peter la S. is dat zij bij deze moord als schutters betrokken zijn geweest.

De verdenking tegen Sjaak B. is dat hij als medeplichtige het pistool heeft geleverd waarmee de fatale schoten zijn gelost. En ook dat hij bemoeienis heeft gehad met de levering van een tweede vuurwapen, een Kalasjnikov.

De verdenking tegen Dino S. (en bij leven: Ali A.) luidt in de kern dat zij als opdrachtgevers, en daarmee als uitlokkers, betrokken zijn geweest bij het feit.

De moord op Van der Bijl

Op 20 april 2006 is Thomas van der Bijl in café De Hallen in Amsterdam neergeschoten. Hij is kort daarna ten gevolge van deze beschieting in het café overleden.

Dat onderzoek heeft enkele maanden na de moord onder meer geleid tot de opsporing en vervolging van twee mannen, Remy H. en Dwight S.. Zij zijn inmiddels veroordeeld tot langdurige gevangenisstraffen, voor het gezamenlijk plegen van de moord op Thomas van der Bijl.

In hoger beroep stonden aanvankelijk zes verdachten voor enige vorm van betrokkenheid bij deze moord terecht: Jesse R., Fred R., Peter la S., Sjaak B., Dino S. en Ali A..

Aan Dino S. wordt verweten dat hij samen met anderen, (onder wie Ali A.), de opdracht tot de moord op Van der Bijl heeft gegeven.

Peter la S. en Jesse R. is ten laste gelegd dat zij in de maand december 2005 samen meermalen hebben gepoogd die Van der Bijl te vermoorden. Aan Jesse R. is verder het medeplegen, subsidiair de uitlokking van de moord op Van der Bijl ten laste gelegd.

Aan Fred R. wordt verweten dat hij samen met anderen het plegen van de moord door Dwight S. en Remy H. heeft uitgelokt.

Verder verdient vermelding dat Willem H. sinds 2014 in eerste aanleg eveneens en gelijktijdig wordt berecht voor onder meer het medeplegen van het uitlokken van deze twee moorden.

In de context van het hele Passagedossier blijkt al snel dat deze twee deeldossiers niet als op zichzelf staande zaken kunnen worden beschouwd.

En dat betekent, dat als het gaat om het krijgen van zicht op inhoudelijke samenhang en de bij die zaken (in)direct betrokken personen alleen een samenhangende benadering zinvol is.

Het hof heeft het onderzoek naar het bewijs langs de volgende paden verkend:

- a. achtergronden,
- b. relevante contacten/ontmoetingen en verbanden tussen personen
- c. de voorbereiding
- d. de verstrekking van de opdrachten
- e. de communicatie
- f. de feitelijke uitvoering van de moorden en de uitbetalingen

Die verkenning heeft zicht geboden op tal van feiten en omstandigheden, die door het hof zijn onderzocht op de mate van zekerheid dat deze zich hebben voorgedaan. En als dat het geval bleek, op relevantie en onderlinge samenhang. Ook hiervan heeft het hof in de arresten verantwoording afgelegd.

Volstaan wordt met de vermelding van de conclusies die het hof naar aanleiding van deze rubrieken heeft getrokken.

ad a. Conclusies m.b.t. achtergronden

- Het gegeven van de aan de moord op Houtman voorafgegane afpersing, en de mishandeling van Van der Bijl. Voor beide feiten is Willem H. is veroordeeld
- Verklaringen van Houtman en Van der Bijl, door ieder van hen in 2005 bij medewerkers van de CIE afgelegd. Ieder van hen heeft in belastende zin over Willem H. verklaard, ook in de zin van (doods)angst voor hem
- De zusters van Willem H. hebben ieder verklaard over conflicten van broer Willem met Houtman en Van der Bijl. Willem H. heeft gezegd dat Houtman eraan zou gaan, en dat er snel mensen zouden worden vermoord.

Het hof heeft t.a.v. Houtman vastgesteld

- dat er sprake was van een conflict tussen Willem H. en Houtman;
- dat Willem H. Houtman in elk geval in 2004 heeft afgeperst, maar dat ook in 2005 nog sprake was van problemen tussen Willem H. en Houtman;
- dat Willem H. in het najaar van 2005 vermoedde dat Houtman een bedreiging vormde en hem, Willem H., wilde laten vermoorden;
- dat Willem H. zich in de periode waarin de moord op Houtman plaatsvond, ten overstaan van zijn naasten heeft uitgelaten over zijn voornemen om Houtman te (laten) vermoorden.

Het hof heeft t.a.v. Van der Bijl vastgesteld dat:

- ook Van der Bijl een conflict had met Willem H.;
- Van der Bijl sprak met de politie en verklaringen aflegde over o.a. Willem H. en Dino S.;
- de moord op Van der Bijl door zowel Fred R. als Getuige 16 in verband wordt gebracht met dit spreken met de politie en door zowel Getuige 16 als Q5 met het vermoeden dat Van der Bijl Willem H. iets wilde aandoen.

Ad b. Conclusies m.b.t. relevante contacten/ontmoetingen en verbanden tussen personen

Het hof heeft aan de hand van verklaringen van o.a. Peter la S. en andere onderzoeksbevindingen beredeneerd vastgesteld dat:

- Jesse R. sinds reeds sinds de jaren '90 actief is geweest met het plegen van moorden;
- Jesse R. in november 2004 actief bezig is geweest om zichzelf te voorzien van 'klussen', oftewel opdrachten om moorden te plegen;
- Jesse R. zich in dat verband heeft verstaan met zowel Willem H. als Ali A.;
- Jesse R. en Willem H. hebben getracht de aanwezigheid van Willem H. in het Naardense Arsenaal te bemantelen;

- Jesse R. door Willem H. is verwezen naar Dino S., waarna Jesse R. Dino S. ook heeft ontmoet.

Het hof releveert in het licht van de onder de eerste gedachtestreep verwoorde vaststelling ten overvloede, dat het hof in de zaak tegen Jesse R. zijn daderschap bij onder meer moorden, gepleegd in 1993, heeft vastgesteld.

Ad c. Conclusies m.b.t. de opdracht voor de moorden op Houtman en Van der Bijl

Het hof heeft aan de hand van verklaringen van Peter la S., Fred R., Q5, en Getuige 16 beredeneerd vastgesteld dat:

- Willem H. en Dino S. blijkens de verklaringen van de getuige Q5 een conflict hadden met Hingst, Houtman, Mieremet en Van der Bijl en daarover spraken in de Rotterdamse horeca;
- de verklaring van Q5 voor wat betreft dat conflict tussen Willem H. en genoemde personen bevestiging vindt in de verklaring van de getuige Getuige 16;
- volgens de verklaring van Peter la S. Dino S., in aanwezigheid van Ali A., in de uitgaansgelegenheid BED aan Jesse R. de opdracht heeft gegeven om drie personen, die later Houtman, Van der Bijl en Slachtoffer 13 bleken te zijn, te vermoorden;
- volgens de verklaring van Peter la S. Dino S. de volgende dag tijdens een ontmoeting in Diemen ten behoeve van de moord op Houtman informatie heeft verstrekt;
- op een later moment informatie over Van der Bijl is verstrekt;
- Q5 bevestigt dat Willem H., Dino S. en Ali A. de moorden op deze personen beraamden;
- Willem H. zich heeft bemoeid met de prioritering van de moord op Houtman en dat Dino S. zich na de moord op Houtman heeft bemoeid met de prioritering van de moord op Van der Bijl.
- Dino S. nauw heeft samengewerkt met Fred R. om de moord op Van der Bijl te doen plaatsvinden;
- de verklaringen van Fred R., Peter la S., Getuige 16 en Q5 over het voorgaande op wezenlijke onderdelen met elkaar overeenstemmen.

Ad d. Conclusies m.b.t. de communicatie

Het hof heeft ook het onderwerp communicatie onder de loep genomen. In de arresten is beredeneerd uiteengezet dat de verklaringen van Fred R. en Peter la S. over de communicatie met Jesse R., Sjaak B., Ali A. en Dino S. elkaar op hoofdlijnen bevestigen. Vastgesteld kan worden dat juist de personen die door Fred R., Peter la S. en Q5 in verband worden gebracht met de moord op Houtman, via het bezit en gebruik van semafoons met elkaar in verband kunnen worden gebracht. Het dossier biedt aan de verklaringen van Fred R. en Peter la S. voldoende objectieve steun. In het bijzonder gaat het om het vastgestelde semafooncontact tussen Ali A. en Jesse R. na de moord op Houtman en rond de ontmoeting bij een bepaald restaurant, het gebruik van

53.

versleuteling van telefoonnummers/berichten tussen enerzijds Ali A. en Sjaak B. en anderzijds Jesse R. en het gebruik van semafoons uit dezelfde nummerreeks door enerzijds Ali A. en Dino S. en anderzijds Jesse R.. In het licht van die vaststellingen heeft het hof, ook al kan geen semafoonverkeer (d.w.z.: geen specifiek semafoonnummer of contactmoment) tussen Dino S. en Jesse R. worden vastgesteld, te minder aanleiding om aan de verklaringen van Peter la S. en Fred R. te twijfelen. Ook de vaststellingen van het hof m.b.t het onderwerp communicatie dragen derhalve bij aan het oordeel dat deze verklaringen, ook waar deze Dino S. betreffen, betrouwbaar zijn.

Ad e. Conclusies m.b.t. de moorden als zodanig

En vanzelfsprekend is de wijze waarop de moord feitelijk is gepleegd onderzocht. De beredeneerde conclusie luidt, dat Jesse R. en Peter la S. op de plaats van het delict als plegers van de moord moeten worden aangemerkt. Jesse R. als degene die Houtman voor diens woning van dichtbij heeft beschoten, Peter la S. als degene die op grotere afstand met een Kalasjnikov heeft gevuld in de richting van de woning van Houtman.

Door Dino S. gevoerde verweren

Het hof heeft de verweren die zijn gericht tegen de betrouwbaarheid van de door Peter la S. afgelegde verklaringen besproken, en ook verworpen. Het gaat daarbij om onderwerpen en aspecten die betrekking hebben op de gang van zaken op de plaats van het delict.

Ook is het ontbreken van een motief benadrukt.

Dino S. heeft bij herhaling aangevoerd dat hij Houtman nooit heeft ontmoet en geen enkele reden had om Houtman kwaad te doen. Dat Willem H. een conflict heeft gehad met Houtman, kan niet aan het bewijs tegen Dino S. bijdragen omdat Willem H. en Dino S. geen zakelijke contacten onderhielden en hun eerdere vriendschappelijke relatie sterk bekoeld was geraakt. Om die reden ligt niet voor de hand dat Dino S. – al dan niet samen met Willem H. – anderen zou bewegen om Houtman te vermoorden, hetgeen reden vormt om de verklaringen van Q5 en Peter la S. als onbetrouwbaar aan te merken, aldus de verdediging.

Het hof heeft al overwogen dat met betrekking tot de gepleegde moorden niet alle vragen naar context, achtergrond en motieven voor bevredigende en ondubbelzinnige beantwoording gereed zullen liggen. Het hof heeft voorts overwogen dat het primair gaat om de vraag naar het bewijs van aan de verdachte tenlastegelegde gedragingen, maar dat zicht op de context kan bijdragen aan de waardering van het bewijs. Dat zicht is er in de zaak Agenda in enige mate. Zo is gebleken dat ook in het najaar van 2005 contacten tussen Dino S. en Willem H. kunnen worden vastgesteld. Met betrekking tot specifiek de moord op Houtman geldt dat uit de bewijsmiddelen blijkt van een ernstig conflict tussen Houtman en Willem H. over geld en vastgoed, en van een concrete samenwerking tussen o.a. Dino S. en Willem H. als het gaat om de moord op Houtman. Dino S. heeft zelf volhard in zijn ontkenning van enige betrokkenheid. Dat het hof bij die stand van zaken geen nadere vaststelling kan doen over eventuele persoonlijke belangen van Dino S. bij

de moord op Houtman, kan geen grond vormen om de verklaringen van Peter la S., Fred R. en de getuige Q5 bij het bewijs buiten beschouwing te laten.

Eindconclusie Houtman

Het hof acht bewezen dat Dino S. de moord op Houtman tezamen en in vereniging met Willem H. heeft beraamd en vervolgens opzettelijk heeft uitgelokt, door Jesse R. een beloning in het vooruitzicht te stellen en de nodige informatie te verstrekken.

Uit de analyse die in het arrest is neergelegd blijkt dat de bewijsrechtelijke wind uit meer hoeken waait: zowel Peter la S., Fred R., als Q5 verklaren ieder voor zich belastend over Dino S..

Uit de verklaring van Peter la S. blijkt dat Dino S. in Rotterdam en Diemen de feitelijke opdracht heeft verstrekt, een beloning in het vooruitzicht heeft gesteld en informatie heeft verstrekt. Deze verklaringen vinden op wezenlijke punten steun in de verklaringen van Fred R.. Uit de verklaringen van Peter la S., Q5 en – voor wat betreft de betrokkenheid van Willem H.: Getuige 16 – leidt het hof af dat Dino S. en Willem H. beiden betrokken waren bij het maken van de plannen om Houtman en Van der Bijl te vermoorden en dat Willem H. zich heeft bemoeid met de prioritering daarvan, door Jesse R. te instrueren. Gelet op dit alles kan van een gezamenlijke uitvoering van het delict uitlokking door Willem H. en Dino S. worden gesproken. Jesse R. en Peter la S. hebben samen de feitelijke uitvoering van de moord op zich genomen, waarbij Jesse R. de fatale schoten heeft gelost.

Eindconclusie Van der Bijl

Het hof acht wettig en overtuigend bewezen dat Dino S. en Jesse R. de moord op Van der Bijl tezamen en in vereniging met anderen hebben uitgelokt, door aan Dwight S. en Remy H. een beloning in het vooruitzicht te stellen en de nodige informatie te verschaffen.

Uit de verklaringen van Peter la S. blijkt dat het Dino S. is geweest die in de horecagelegenheid BED in Rotterdam en later in Diemen de feitelijke opdracht tot de moord op Van der Bijl heeft verstrekt en een beloning in het vooruitzicht heeft gesteld en informatie heeft verstrekt. Voorts blijkt uit de verklaring van Peter la S. dat Jesse R. en Peter la S. vervolgens een poging hebben ondernomen om Van der Bijl te vermoorden. Uit de verklaringen van Fred R. volgt, dat Fred R., nadat Jesse R. en Peter la S. de feitelijke uitvoering van de moord niet meer voor hun rekening wilden nemen, contact heeft onderhouden met Dino S., met het oog op de voorgenomen moord op Van der Bijl. Dino S. heeft daarbij informatie overgedragen aan Fred R., meermalen geïnformeerd wanneer de moord zou worden uitgevoerd, en Fred R. geïnstrueerd dat die moord snel uitgevoerd moest worden.

Uit de verklaringen van Fred R. en Peter la S. blijkt bovendien dat Jesse R. betrokken is geweest bij de "begeleiding" van Dwight S. en Remy H.. Die begeleiding heeft onder meer bestaan uit het instrueren van Dwight S. en Remy H., het aan hen beschikbaar stellen van een auto en vuurwapens, en het hen in het vooruitzicht stellen van een

geldbedrag. Gelet op al het voorgaande en op de inhoud van de gebezigde bewijsmiddelen hebben Dino S., Fred R. en Jesse R. in bewuste en nauwe samenwerking Dwight S. en Remy H. opzettelijk uitgelokt om Van der Bijl te vermoorden.

Dino S. en Willem H.

De naam van Willem H. is gedurende de behandeling van deze strafzaak meer dan eens genoemd. Het fenomeen Willem H.-weglaten is al ruimschoots toegelicht. Die aanvankelijk ontbrekende onderdelen zijn alsnog aan de bestaande verslaglegging toegevoegd. En iedereen die er relevant over kon verklaren is gehoord.

De naam van Willem H. is ook verbonden aan een ander, eveneens door de verdediging van Dino S. geïntroduceerd begrip: de indeplaatsstellingen. Met dat begrip heeft de verdediging de leugenachtigheid van de kroongetuige Peter la S. willen benoemen: waar die getuige in zijn verklaringen over Dino S. heeft gesproken heeft hij het in werkelijkheid over Willem H. gehad. En dan zijn er nog de door de verdediging van Dino S. geïntroduceerde naamsmisbruik- en brouilleringsverweren. Ook in de sleutel van die verweren stond de persoon van Willem H. centraal: Willem H. heeft om hem moverende redenen en tegen beter weten naar derden de naam van Dino S. in intimiderende zin misbruikt. Dit naamsmisbruik heeft naar zeggen van Dino S. hem ertoe gebracht met Willem H. te brouilleren althans zijn contacten met die Willem H. op een uiterst laag pitje te zetten. En ondertussen is tijdens de behandeling van de Passagezaken in hoger beroep tegen Willem H. bij de rechtbank strafvervolgung ingesteld, onder meer voor zijn vermoede betrokkenheid bij misdrijven waarvoor ook Dino S., Fred R. en Jesse R. thans door het hof worden berecht. En tot slot heeft het hof Willem H. tweemaal als getuige gehoord; die getuige heeft bij die gelegenheden met een beroep op zijn verschoningsrecht geen vragen willen beantwoorden.

De gelijktijdige behandeling van die strafzaken tegen Dino S., Fred R. en Jesse R. enerzijds en Willem H. anderzijds door verschillende rechtscolleges, heeft tot onvermijdelijk gevolg dat het hof als appelrechter in de strafzaak van Dino S. vaststellingen doet, die in tijd voorafgaan aan het moment waarop de rechtbank in de strafzaak van Willem H. tot het doen van vaststellingen wordt geroepen. Dat is even ongelukkig als onvermijdelijk. Het hof markeert niettemin het volgende. Voor het hof liggen alleen de in de strafzaak van Dino S., Fred R. en Jesse R. te beantwoorden vragen voor. Die beantwoording geschiedt uitsluitend op grond van het in hun zaken gehouden onderzoek ter terechtzitting, tegen de achtergrond van de inhoud van dat (Passage)dossier. En daarmee is die beantwoording vanzelfsprekend alleen betekenisvol in de thans voorliggende strafzaken, die van Dino S., Jesse R. en Fred R.. Willem H. staat immers niet terecht bij het hof.

Uit door het hof gebezigde overwegingen en de inhoud van de bewijsmiddelen blijkt dat de naam van Willem H. daarin is genoemd, ook door het hof. Waar de tenlasteleggingen naast het inhoudelijk gemaakte verwijt ook het verwijt van deelneming inhouden, heeft het hof vanzelfsprekend ook het bewijs van die deelneming onderzocht. En dan blijkt uit de inhoud van de gebezigde overwegingen en bewijsmiddelen dat ook de naam van

Willem H. daarin voorkomt, meer dan een enkele keer. Ten overvloede verdient opmerking, dat die bewijsoverwegingen en bewijsmiddelen strekken tot een inhoudelijke motivering van de bewezenverklaring, die is geënt op de tenlasteleggingen in de aan het hof voorliggende strafzaken. Uit die bewijslevering volgt, dat het hof naast Dino S. ook Willem H. aanmerkt als uitlokker van de moord op Houtman. En de naam van Willem H. komt ook voor in de redenering die heeft geleid tot bewezenverklaring van de moord op Van der Bijl. Bovendien rekent het hof naast Dino S., Fred R. en Jesse R. ook Willem H. aan als een lid van de criminele organisatie.

Het hof benadrukt dat die overwegingen en beslissingen met betrekking tot het bewijs zijn gebezigd en gegeven in de zaken tegen Dino S., Jesse R. en Fred R., naar aanleiding van het in die strafzaken gehouden onderzoek ter terechtzitting. Niet meer, maar ook niet minder. En daarmee is de juridische reikwijdte van die vaststelling met zoveel woorden en ten overvloede gemarkeerd.

De eindbeslissingen

De vonnissen

In alle zaken vernietigt het hof de vonnissen waarvan beroep en doet het opnieuw recht.

De bewijsbeslissingen, in alle zaken

Sjaak B.

Het hof spreekt Sjaak B. vrij van het verwijt dat hij moorden heeft ondersteund door het leveren van wapens en munitie. Bewezen wordt geacht dat hij wapens en munitie voorhanden heeft gehad, de overdracht van een specifiek wapen, en ook dat hij die gedurende een periode van ruim vier jaren heeft verhandeld.

Pinny S.

Het hof verklaart bewezen dat Pinny S. de moord op Slachtoffer 5 opzettelijk heeft uitgelokt.

N.P. de B.

Het hof verklaart bewezen dat N.P. de B. met anderen de moord op Slachtoffer 5 heeft gepleegd.

Mohamed R.

Het hof verklaart bewezen dat Mohamed R.:

- met anderen de moord op Slachtoffer 5 heeft gepleegd.
- met anderen de moorden op Slachtoffer 1 en Slachtoffer 2 heeft gepleegd
- medeplichtig is geweest aan de door anderen gepleegde moord op Slachtoffer 3
- met een ander heeft geprobeerd om Slachtoffer 6 te vermoorden

Siegfried S.

Het hof verklaart bewezen dat Siegfried S. met een ander de moord op Slachtoffer 3 en de doodslag op Slachtoffer 4 heeft gepleegd.

Freek S.

Het hof heeft onvoldoende wettig en overtuigend bewijs aangetroffen voor het bewijs van zijn ten laste gelegde betrokkenheid bij de moord op Slachtoffer 5. Daarom wordt hij vrijgesproken.

Jesse R.

Het hof verklaart bewezen dat Jesse R.:

- met anderen de moord op Slachtoffer 5 heeft gepleegd.
- met anderen de dubbele moord op Slachtoffer 1 en Slachtoffer 2 heeft gepleegd
- medeplichtig is geweest aan de door anderen gepleegde moord op Slachtoffer 3
- met een ander heeft geprobeerd om Slachtoffer 6 te vermoorden
- met een ander Houtman heeft vermoord
- met een ander heeft gepoogd om Van der Bijl te vermoorden en die moord heeft uitgelokt
- heeft deelgenomen aan een criminele organisatie, welke organisatie het plegen van moord tot oogmerk had

Dino S.

Het hof verklaart bewezen dat Dino S.:

- met een ander de moord op Houtman heeft uitgelokt
- met anderen de moord op Van der Bijl heeft uitgelokt
- heeft deelgenomen aan een criminele organisatie, welke organisatie het plegen van moord tot oogmerk had
- een vals en een vervalst paspoort voorhanden heeft gehad
- een geldbedrag van 25.000 Euro voorhanden heeft gehad, terwijl hij wist dat de herkomst daarvan misdadig is. Voor dit feit wordt hij ontslagen van rechtsvervolging, omdat dit feit geen misdrijf kan opleveren: het is eigen uit misdaad verworven geld dat hij voorhanden had. Dat is iets anders dan het ten laste gelegde witwassen.

Peter la S.

Het hof verklaart bewezen dat Peter la S.:

- met een ander Houtman heeft vermoord
- met een ander de moord op Van der Bijl heeft voorbereid
- meermalen met een ander en eenmaal met anderen heeft geprobeerd om Van der Bijl te vermoorden
- heeft geprobeerd een ander uit te lokken tot het plegen van moord op Van Dijk

Fred R.

Het hof verklaart bewezen dat Fred R.:

- met anderen de moord op Van der Bijl heeft voorbereid
- met anderen de moord op Van der Bijl heeft uitgelokt
- met anderen een pistool en munitie voorhanden heeft gehad
- heeft deelgenomen aan een criminele organisatie, welke organisatie het plegen van moord tot oogmerk had

Gerechtshof Amsterdam

De strafoplegging

De toewijsbaarheid van de vordering oplegging levenslange gevangenisstraf in licht rechtspraak Hoge Raad en EHRM

De advocaat-generaal heeft gevorderd dat het hof aan de verdachten Mohamed R., Jesse R., Siegfried S. en Dino S. een levenslange gevangenisstraf zal opleggen. Door de verdediging is betoogd dat oplegging van deze straf in strijd is met het in artikel 3 van het Europees Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens en de fundamentele vrijheden (EVRM) neergelegde verbod op een onmenselijke behandeling of bestraffing. Dat betekent dat eerst moet worden vastgesteld of oplegging van die straf sowieso mogelijk is.

De vraag of de Nederlandse praktijk van de tenuitvoerlegging van de levenslange gevangenisstraf zich verdraagt met dat verdragsartikel is actueel en staat in het volle licht van de schijnwerper. De Hoge Raad heeft in een arrest van 5 juli 2016 overwogen dat de huidige Nederlandse praktijk van de tenuitvoerlegging van de levenslange gevangenisstraf in strijd is met het verdrag. De Hoge Raad heeft de eindbeslissing op het cassatieberoep in die zaak aangehouden, in afwachting van politieke besluitvorming. Wel heeft de Hoge Raad het beoordelingskader uiteengezet.

Het hof heeft de vraag naar de toewijsbaarheid van de vordering beoordeeld in het spoor van het in dat arrest geformuleerde toetsingskader. En het hof heeft rechtspraak van het Europese hof in zijn beschouwingen betrokken. In essentie gaat het erom of de Nederlandse praktijk van tenuitvoerlegging van die straf aan de maat is. De politieke besluitvorming is mede door deze juridische normering beïnvloed en ook op gang gekomen. Zowel op het niveau van het proces als van de inhoud. Op 1 maart jl. is het Besluit adviescollege levenslanggestraften in werking getreden. En nog recent, op 14 juni jl., is een wijziging van dat Besluit gepubliceerd.

Het hof heeft de inhoud van dat Besluit, de toelichting op dat Besluit, en de brieven die door de Staatsecretaris aan de Tweede Kamer zijn verstuurd in samenhang beoordeeld. Die beoordeling vond plaats in het licht van de uit de rechtspraak te destilleren eisen en voorwaarden.

De uitkomst daarvan is dat de oplegging van een levenslange gevangenisstraf niet in strijd kan komen met de eisen die daaraan op grond van artikel 3 EVRM moeten worden gesteld.

De strafoplegging

Het hof heeft de strafoplegging vanzelfsprekend gemotiveerd, in alle zaken. Dat de straffen zeer aanzienlijk zullen zijn vloeit al voort uit de aard en ernst van de bewezen geachte misdrijven, en de vorderingen van de advocaten-generaal.

De strafmotiveringen zijn in ieder arrest op de persoon van de verdachte toegesneden. Nu wordt volstaan met het voordragen van een aantal kernoverwegingen die de strafopleggingen begrijpelijk kunnen maken.

*Alle zaken **muv Sjaak B.**: ten aanzien van de ernst van de bewezen geachte feiten*

Een moord is een buitengewoon ingrijpend misdrijf waardoor de samenleving ernstig wordt geschokt, zo wordt door de strafrechter in de regel op goede gronden bij straftoemeting tot uitgangspunt genomen. Een moord in de vorm van een liquidatie geeft aan die ernst een eigen diepte, terwijl in een aantal gevallen meer liquidaties voorliggen. Door een liquidatie uit te lokken of te plegen wordt blijk gegeven van een volkomen gebrek aan respect voor het leven van een ander. De ernst van de feiten is ook in hoger beroep geïllustreerd door nabestaanden van slachtoffers. Uit door hen afgelegde verklaringen blijkt van een groot leed, dat ook na verloop van tijd nog diep wordt gevoeld.

Volgens de verklaring van een nabestaande dragen publicaties in de media naar aanleiding van het langstlepende Passageproces aan het onverminderd voortduren van dat leed bij.

Dat deze misdrijven zich hebben voltrokken in de onderwereld relativeert die ernst geenszins. Integendeel zelfs. Getuigt het in koelen bloede en tegen betaling uit de weg ruimen van een medemens al op zichzelf van een beklemmende kilte en gewetenloosheid, ook de samenleving wordt ervan doordrongen dat met kennelijk gemak in een ogenschijnlijk parallelle wereld zakenpartners, concurrenten en vijanden letterlijk worden geëlimineerd. De lezer van het volumineuze dossier kan een glimp opvangen van de mores van de onderwereld: het laten doodschieten van een schuldeiser is voor zijn schuldenaar al snel goedkoper dan het hem betalen van wat hem toekomt. En wanneer iemand uit angst voor eigen lijf en leden bij de politie het hart lucht over wat zich in die onderwereld voltrekt doet hem dat met stip stijgen op de lijst van voorgenomen moorden. Het zekere moet immers voor het onzekere worden genomen. En het ook het jargon valt op: de moord als "klus", het laten vermoorden van iemand is hetzelfde als "afscheid nemen"...

Beklemmend is ook dat de uitvoering van een eenmaal voorgenomen moord haast onafwendbaar lijkt. Zowel uit uitlatingen van getuigen als bijvoorbeeld uit de gang van zaken rond het slachtoffer Van der Bijl volgt dat, wanneer een beoogd slachtoffer eenmaal 'op de lijst staat' hij daar niet meer af komt.

de Rechtspraak

Gerechtshof Amsterdam

Op zoek naar de maatschappelijke reactie op dit soort misdrijven kan al snel worden gehoord dat de onderwereld met zijn zelfreinigend vermogen de samenleving als geheel een dienst bewijst, ofwel: opgeruimd staat netjes. Die reactie suggereert bij de spreker een houding van onverholven cynisch, onverschillig schouderophalen, maar eigenlijk getuigt deze van een gevoel van ultieme machteloosheid. En daarmee is ook de brug geslagen naar het nader te bespreken strafdoel van generale preventie: met bestraffing in deze zaak wordt ook beoogd eraan bij te dragen dat anderen van het plegen van dit soort misdrijven worden weerhouden. De actualiteit leert dat met bestraffing ook aan dat strafdoel dient te worden bijgedragen.

Daarnaast weegt het strafdoel van vergelding zwaar.

I.h.b. Jesse R. en Mohamed R.

Jesse R. is in de rol van zowel pleger als uitlokker strafbaar betrokken geweest bij vijf moordaanslagen, waarbij zeven mensen zijn overleden.

Mohamed R. is in de rol van zowel pleger als medeplichtige strafbaar betrokken geweest bij vier moordaanslagen, waarbij vijf mensen zijn overleden.

Van een aantal van deze moordaanslagen staat vast dat het om liquidaties gaat: in georganiseerd verband en op bestelling gepleegde moorden in het criminele milieu, veelal tegen betaling.

In een ander geval is een liquidatie mislukt, doordat het beoogde slachtoffer op het nippertje erin is geslaagd aan Jesse R. te ontkomen.

Het aantal van de bewezen geachte liquidaties voegt aan de ernst van de feiten nog een dimensie toe. Bij één moordaanslag bestaan bovendien aanknopingspunten voor een stuitende perversie: voorafgaand aan zijn dood heeft één van zijn slachtoffers op zijn knieën gesmeekt hem in leven te laten. Na de moord is zijn lichaam zelfs nog in brand gestoken.

Ten aanzien van een ander slachtoffer bestaan zeer sterke aanwijzingen dat zij in min of meer toevallige aanwezigheid van haar partner als het beoogde slachtoffer, vrijwel letterlijk in één beweging door de schutters is "meegenomen". Daarvan wordt aan Jesse R. en Mohamed R. als gevolg van de te geven deelvrijspraken in strafrechtelijke zin geen verwijt gemaakt. Wel illustreert het gewelddadige overlijden van die partner het kennelijke gemak waarmee ook het leven van een niet door de schutters beoogd slachtoffer is genomen.

I.h.b. Pinny S., N.P. de B., Siegfried S. en Mohamed R.

Weliswaar vonden de bewezen geachte moorden in 1993 plaats, dit tijdsverloop heeft op zich niet te gelden als een omstandigheid die noopt tot strafmatiging. In tegenstelling tot wat bij andersoortige delicten wel eens kan worden aangenomen, kan niet met vrucht worden betoogd dat het maatschappelijk inzicht over het verwerpelijke karakter van een moord is gewijzigd, in die zin dat daaraan thans meer of minder zwaar wordt getild dan een kwart eeuw geleden. Weliswaar is in 2006 het wettelijk strafmaximum van de voor moord op te leggen tijdelijke gevangenisstraf verhoogd van 20 naar 30 jaren, met die wetswijziging is slechts beoogd de toen als onwenselijk groot ervaren ruimte tussen de levenslange en de maximale tijdelijke gevangenisstraf voor de strafrechter te verkleinen.

61.

Gerechtshof Amsterdam

Arresten Liquidatieproces Passage 29 juni 2017 (korte samenvatting)

Verdachten: N.P. de B., Sjaak B., Mohamed R., Jesse R., Fred R. Siegfried S., Peter la S., Dino S., Pinny S. en Freek S.

Gerechtshof Amsterdam

Het hof heeft zich ook anderszins rekenschap gegeven van de factor tijd. Het gegeven dat deze moord niet dan na verloop van lange tijd is opgelost betekent voor Pinny S., N.P. de B., Mohamed R. en Siegfried S. dat zij pas na zeer geruime tijd en verkerend in een andere fase van hun leven door het Openbaar Ministerie alsnog ter verantwoording zijn geroepen. Dit verloop van zoveel tijd had bij uitstek door ieder van hen kunnen worden beperkt, door niet het aanvankelijk moeizame verloop van het onderzoek te blijven afwachten, maar door zelf het initiatief te nemen door bij politie en justitie hun rol bij deze moord op te biechten en aldus schoon schip te maken. Deze vier verdachten hebben ervoor gekozen hun leven al die jaren in zoverre stilzwijgend en ongestraft voort te zetten in de kennelijke hoop en verwachting dat de moord onopgelost zou blijven. Die afweging en het daaraan voor ieder van hen verbonden risico van herhaalde vrijheidsbeneming, thans in de vorm van het ondergaan van gevangenisstraf, rechtvaardigt geen strafvermindering. Wel zal het hof bij de vraag naar een passende straf vanzelfsprekend acht dienen te slaan op hun huidige persoonlijke omstandigheden.

I.h.b. Sjaak B.

Sjaak B. figureert als verdachte in het Liquidatieproces Passage. Niet omdat het Openbaar Ministerie hem in die zaak het daderschap van een liquidatie verwijt, wel omdat hij twee liquidaties zou hebben ondersteund door het verschaffen van vuurwapens en munitie. Het hof heeft elders in dit arrest geconcludeerd dat de inhoud van het dossier voor het bewijs daarvan ontoereikend is. Dat betekent nog niet, dat de feiten die door het hof wél bewezen zijn geacht op grond van het onderliggende dossier als wezensvreemd voor Sjaak B. moeten worden getypeerd.

Immers, Sjaak B. heeft niet alleen wapens en munitie voorhanden gehad, maar hij heeft die bovendien gedurende een periode van ruim vier jaren verhandeld. En uit het dossier blijkt onmiskenbaar dat Sjaak B. zich gedurende vele jaren in een zwaar crimineel milieu heeft bevonden, waarin met hem ook andere verdachten in dat Liquidatieproces zich hebben opgehouden. En alhoewel het hof door de advocaat-generaal niet is ingelicht over de achtergronden van de aanslag waarvan Sjaak B. in januari 2015 in Panama het slachtoffer is geworden, stemt reeds het enkele gegeven van zijn slachtofferschap tot nadenken.

Het onbevoegde en ongecontroleerde bezit van en handel in wapens en munitie is door de wetgever met gevangenisstraf bedreigd. Die wettelijke strafbedreiging laat zich goed verklaren door het algemeen gevaarzettende karakter van die gedragingen. En dat dergelijk gevaar zich ook realiseert is reeds op grond van de naamgeving van dit proces evident.

Het hof beoogt met bestraffing van Sjaak B. – naast het gebruikelijke doel van vergelding – ook het belang te dienen dat – behalve Sjaak B. – ook anderen ervan worden weerhouden om dergelijke misdrijven te begaan.

Ten aanzien van de personen van de verdachten

Pinny S.

Door de verdediging is aandacht gevraagd voor de repercussies van het als verdachte meegezogen worden in het Passageproces, een onderzoek van ongekende omvang en

daarmee samenhangende media-aandacht. Dit een en ander heeft volgens de verdediging zijn weerslag op haar (psychische) gezondheid en op de verhoudingen in haar familie. Het hof neemt hiervan kennis, maar in het licht van haar proceshouding en de ten aanzien van het bewijs gedane vaststelling is het voor het hof niet goed mogelijk om die repercussies in de straftoemeting een plaats te geven.

Al het voorgaande leidt tot de conclusie dat Pinny S. wordt gestraft voor een buitengewoon ernstig misdrijf dat door haar in een inmiddels ver verleden is begaan. Het strafdoel van vergelding weegt daarbij zwaar. Het hof heeft daarbij haar proceshouding – zwijgen of ontkennen – in haar nadeel betrokken. Daarnaast beoogt het hof met bestraffing van Pinny S. eraan bij te dragen dat ook anderen ervan worden weerhouden om dergelijke misdrijven te begaan. Heeft het hof in deze zaak een liquidatie beoordeeld die is begaan in 1993, de actualiteit leert dat met bestraffing ook aan dat strafdoel dient te worden bijgedragen. Het hof acht daarom de oplegging van een gevangenisstraf van zeer aanzienlijke duur aangewezen.

N.P. de B.

N.P. de B. is blijkens zijn strafblad weliswaar door de strafrechter in 2004 en 2010 is veroordeeld – ook tot voorwaardelijke gevangenisstraf –, doch die veroordelingen hebben betrekking op andersoortige feiten. De verdediging van N.P. de B. heeft aandacht gevraagd voor de repercussies van deze strafzaak op zijn persoonlijk leven en het leven van zijn (directe) familie. Meer in het bijzonder het effect van de aandacht van de media voor het Passage-proces zou hem ertoe gebracht hebben te leven als een kluizenaar. Het hof neemt hiervan kennis, maar in het licht van zijn proceshouding en de ten aanzien van het bewijs gedane vaststelling is het ook bij hem voor het hof niet goed mogelijk om die repercussies in de straftoemeting een plaats te geven.

Al het voorgaande leidt tot de conclusie dat N.P. de B. wordt gestraft voor een buitengewoon ernstig misdrijf dat door hem in een inmiddels ver verleden is begaan. Het strafdoel van vergelding weegt daarbij zwaar. Het hof heeft daarbij zijn proceshouding – zwijgen of ontkennen – in zijn nadeel betrokken. Daarnaast beoogt het hof met bestraffing van N.P. de B. eraan bij te dragen dat ook anderen ervan worden weerhouden om dergelijke misdrijven te begaan. Heeft het hof in deze zaak een liquidatie beoordeeld die is begaan in 1993, de actualiteit leert dat met bestraffing ook aan dat strafdoel dient te worden bijgedragen. Het hof acht daarom de oplegging van een gevangenisstraf van zeer aanzienlijke duur aangewezen.

Mohamed R.

Door de zwijgende proceshouding van Mohamed R. is er slechts beperkt zicht verkregen op zijn belangen bij en beweegredenen voor de door hem gepleegde feiten. Het beeld dat op grond van het weinige dat hij wél heeft verteld en van verklaringen van anderen naar voren komt is dat van iemand, die zich graag bewoog in bedoelde onderwereld en bereid was daar allerhande criminele 'klussen' op te knappen, omdat dit hem in staat stelde het leven te leiden dat hij wenste, met geld, luxe en vrouwen. Dat beeld bevestigt nog eens de eerder genoemde beklemmende kilte en gewetenloosheid.

Wat die omstandigheden betreft is van belang dat Mohamed R. blijkens een op zijn naam gesteld uittreksel uit zijn strafblad eerder door de strafrechter is veroordeeld, ook tot een gevangenisstraf van aanzienlijke duur. In dat verband wijst het hof op een veroordeling tot 4 jaren gevangenisstraf op 26 oktober 2005, voor deelneming aan een criminele organisatie en drugsdelicten. Hieruit kan worden afgeleid dat ook nog kort voor zijn aanhouding van zijn criminele intenties is gebleken.

Mohamed R. wordt gestraft voor buitengewoon ernstige feiten die door hem in een inmiddels ver verleden – 1993 en 2000 – zijn begaan. Het strafdoel van vergelding weegt daarbij zwaar. Het hof heeft daarbij zijn proceshouding – zwijgen of ontkennen – in zijn nadeel betrokken. Daarnaast beoogt het hof met bestraffing van Mohamed R. eraan bij te dragen dat ook anderen ervan worden weerhouden om dergelijke misdrijven te begaan. Heeft het hof in deze zaak liquidaties beoordeeld die zijn begaan in 1993 en, waar het bij een poging bleef, in 2000, de actualiteit leert dat met bestraffing ook aan dat strafdoel dient te worden bijgedragen.

Siegfried S.

Wat die omstandigheden betreft is van belang dat – de thans 69 jarige – Siegfried S. blijkens een op zijn naam gesteld uittreksel uit het Justitieel documentatieregister van 29 maart 2017 zeer vaak door de strafrechter is veroordeeld, ook voor soortgelijke feiten en ook tot langjarige gevangenisstraffen. In dat verband wijst het hof op een veroordeling tot 17 jaren gevangenisstraf op 10 april 2009 voor onder meer een levensdelict, en een veroordeling op 13 oktober 2000 tot 7 jaren en zeven maanden gevangenisstraf, voor onder meer een geweldsdelict en wapenbezit. Het hof betreft bij de straftoemeting die veroordeling van 10 april 2009, omdat die veroordeling, in het licht van de in de onderhavige zaak bewezen geachte misdrijven en van hetgeen de documentatie overigens aan justitiële gegevens vermeldt, bijdraagt aan de redelijke vrees dat Siegfried S. in vrijheid verkerend zich andermaal zal schuldig maken aan het plegen van eenzelfde of soortgelijk misdrijf.

Siegfried S. wordt gestraft voor buitengewoon ernstige misdrijven die door hem in een inmiddels ver verleden zijn begaan. Het strafdoel van vergelding weegt daarbij zwaar. Het hof heeft daarbij zijn proceshouding – zwijgen of ontkennen – in zijn nadeel betrokken. Het aanwezig geoordeelde gevaar voor herhaling is hiervoor benoemd en ook dat gevaar dient door strafoplegging te worden beteugeld.

Sjaak B.

Voor het feit dat Sjaak B. zich in het criminele milieu heeft bewogen kan voorts bevestiging worden gevonden in zijn strafblad. Daarin valt te lezen dat hij eerder met de strafrechter in aanraking is geweest, ook in verband met aan vuurwapens gerelateerde zaken. In 1996 is hij door de strafrechter veroordeeld tot een gevangenisstraf van acht jaren voor doodslag, bedreiging en overtreding van de Opiumwet. Uit het dossier kan worden opgemaakt dat Sjaak B. bij deze doodslag gebruik heeft gemaakt van een vuurwapen. Met dit strafrechtelijk verleden houdt het hof in zijn nadeel rekening. Ook zijn proceshouding – zwijgen of ontkennen – betreft het hof bij de strafoplegging, in zijn nadeel.

Het hof beoogt met bestraffing van Sjaak B. – naast het gebruikelijke doel van vergelding – ook het belang te dienen dat – behalve Sjaak B. – ook anderen ervan worden weerhouden om dergelijke misdrijven te begaan.

Het hof heeft een verdachte tegenover zich gehad die in tal van opzichten merkbaar lijdt onder de gevolgen van de op hem gepleegde aanslag. Maar daarin is, gelet op de voorzieningen in het Nederlandse penitentiaire systeem, onvoldoende grond gelegen voor oplegging van een straf die hernieuwde vrijheidsbeneming uitsluit.

Jesse R.

Uit zijn strafblad blijkt dat hij eerder door de strafrechter tot zeer aanzienlijke gevangenisstraffen is veroordeeld, reeds in 1993 voor diefstal met geweld en poging tot doodslag tot 9 jaren. In 2006 is hij veroordeeld tot een gevangenisstraf van 32 maanden ter zake van overtreding van de Wet wapens en munitie en de Opiumwet.

De vermoede persoonlijkheid van Jesse R. baart zorgen en heeft vragen opgeroepen. Door de jaren heen als dader betrokken bij zoveel liquidaties (en pogingen daartoe), wat zegt dat over hem? Jesse R. heeft zijn betrokkenheid bij de tenlastegelegde feiten integraal ontkend. Die proceshouding heeft de mogelijkheid voor scherper zicht op zijn persoon en het functioneren van het geweten enigszins belemmerd. En wat is gebleken van zijn op wereldverbetering gerichte inzet heeft dat zicht bepaald niet scherper gemaakt: een zelfverklaarde altruïst, die – zo heeft ook het hof in hoger beroep vastgesteld – een reeks zeer ernstige feiten op zijn kerfstok heeft.

Meer dan eens is het gebeurd, dat de door Jesse R. ter terechtzitting gegeven antwoorden dermate cryptisch zijn geweest dat het erop leek dat hij daarmee beoogde het bestaande licht op de ter bespreking en beoordeling voorliggende materie diffuus te maken. In dat verband heeft hij in zijn verklaringen regelmatig het bestaan van een in zijn ogen weliswaar uiterst relevante, maar door hem nimmer onthulde werkelijkheid gesuggereerd. Door kennisneming van die werkelijkheid – waarin ook politie en justitie een plaats innemen – zou volgens Jesse R. voor het hof veel op zijn plaats kunnen vallen, met gevolg dat het over hem in het dossier geschetste beeld van hitman naar het rijk der fabelen kan worden verwezen. Wat daarvan overigens zij, het is de keuze van Jesse R. geweest het bij dat suggereren te laten, ook nadat er door het hof meer dan eens op onthulling van die werkelijkheid is aangedrongen.

Dit een en ander heeft bijgedragen aan het van de persoon van Jesse R. verkregen beeld, van iemand die soms moeite heeft gehad met het verbinden van zijn geestelijke wereld met die van de professionals in de rechtszaal.

Zijn zelfverklaarde betrokkenheid op het metterdaad verbeteren van de wereld heeft op meer momenten vorm en inhoud gekregen; jaren geleden in de vorm van een door hem voor drugsverslaafden ontwikkeld programma. Recentelijk nog door een website op te zetten voor zijn stichting Unipax.

Het hof heeft in de van de persoon van Jesse R. verkregen indruk aanleiding gezien zich door een deskundige te laten voorlichten. Een op last van het hof verricht psychiatrisch consult heeft onder meer als conclusie opgeleverd dat er bij Jesse R. geen

aanknopingspunten zijn voor psychiatrische problematiek noch van psychologische beperkingen, die nader onderzoek naar zijn geestvermogens rechtvaardigen. De rapporteur heeft naast zijn vaststelling van het ontbreken van een indicatie voor nader onderzoek ook nog gewezen op de hinderpalen die aan een nader onderzoek aan de geestvermogens in de weg staan. Die hinderpalen hangen samen met zowel zijn proceshouding als met de door Jesse R. gepretendeerde bijna-doodervaring in 1993 als oorzaak van zijn veranderde levensvisie, waarvan, naar het hof Jesse R. begrijpt, altruïsme de essentie is.

Op grond van de aard en het getal van de bewezen geachte misdrijven en het milieu waarin deze zijn begaan, moet het ervoor worden gehouden dat het gevaar voor herhaling niet alleen denkbeeldig is.

Gelet op de aard, ernst en veelheid van de bewezen geachte feiten kent het hof aan het strafdoel van vergelding groot gewicht toe. Daarnaast weegt ook het belang van beveiliging van de samenleving zwaar; zoals al is overwogen acht het hof het niet ondenkbaar dat Jesse R. zich in vrijheid andermaal schuldig maakt aan soortgelijke misdrijven. Immers, ook eerder is hij, na ommekomst van detenties, voortgegaan op de door hem ingeslagen weg van het plegen van liquidaties.

Dino S.

De rol van Dino S. is die van uitlokker geweest. Het zicht daarop is door het Openbaar Ministerie slechts moeizaam verkregen kunnen worden; de inzet van twee kroongetuigen en verklaringen van een anonieme bedreigde getuige waren daarvoor nodig. Het beeld dat het hof van Dino S. heeft kunnen krijgen is even helder als diffuus.

Helder in de zin van een strategisch, verscholen op de achtergrond van het criminele speelveld opererende figuur. In de justitiële schijnwerper steeds beheerst en goed voorbereid op wat het Openbaar Ministerie aan materiaal in het dossier heeft gevoegd. In dat verband is illustratief dat al bij gelegenheid van zijn aanhouding in 2010 is gebleken van dat voorbereiden: USB-sticks met daarop delen van het Passagedossier en zijn naar aanleiding van dossierstudie schriftelijk gemaakte aantekeningen en aan een derde gedane verzoeken illustreren die houding.

Diffuus, omdat het hof het precieze en onbelemmerde zicht op de inhoud van de verhouding van Dino S. tot andere, op diezelfde achtergrond van dat speelveld opererende en belanghebbende personen, niet heeft kunnen verkrijgen. Het hof neemt aan, dat de voor Dino S. en die personen op het spel staande belangen en wisselende loyaliteiten tussen personen daaraan mede debet zijn. Daarmee hangt samen dat het evenmin mogelijk is gebleken om de onderliggende motieven voor dat uitlokken van die moorden tot in detail en glashelder op tafel te krijgen. Dit een en ander neemt evenwel niet weg dat, zoals uit de inhoud van de door het hof gebezigde bewijsoverwegingen volgt, daarop wel enig zicht is verkregen.

Dino S. heeft ervoor gekozen om de tegen hem ingebrachte beschuldigingen categorisch te ontkennen. In het verlengde daarvan heeft hij ter zitting ook met enige compassie over nabestaanden van de vermoorde slachtoffers gesproken. Nu zijn schuld echter door

het hof is vastgesteld, is het moeilijk de waarachtigheid van zijn woorden over de nabestaanden aan te nemen en lijken die woorden in retrospectief vooral gericht te zijn geweest op louter behartiging van eigen belang.

Wat de persoon van Dino S. betreft is van betekenis dat op grond van het dossier sterke aanwijzingen bestaan dat hij zich al gedurende langere tijd in de onderwereld beweegt. Uit zijn strafblad blijkt dat hij eerder door de strafrechter tot zeer aanzienlijke gevangenisstraffen is veroordeeld, in 1990 voor zijn betrokkenheid bij een geweldsdelict met dodelijke afloop, en in 2012 voor – langdurige – deelneming aan een criminele organisatie, en overtreding van de Opiumwet.

Gelet op de aard en ernst van de bewezen geachte feiten kent het hof aan het strafdoel van vergelding groot gewicht toe. Het hof heeft daarbij de door Dino S. vervulde rol – uitlokkend en op de achtergrond opererend – betrokken. Reeds op grond van zijn ontkennende proceshouding is het voor het hof niet mogelijk om inzichten van Dino S. over de ernst van zijn gedragingen bij de vraag naar passende bestraffing te betrekken. Daarnaast weegt ook het belang van beveiliging van de samenleving zwaar; de aard van de bewezen geachte misdrijven en het milieu waarin deze zijn begaan maken, dat het gevaar voor herhaling niet alleen denkbeeldig is.

De bestraffing geschiedt ook voor zijn bezit van twee paspoorten, waarvan een vals en de andere vervalst. Het hoeft geen nader betoog dat het soortelijk gewicht van deze misdrijven in het licht van de bewezen geachte uitlokking van twee moorden bij de straftoemeting nagenoeg is verdampt.

Peter la S. en Fred R.

Peter la S. en Fred R. zochten hun bestaan, evenals een aantal van hun medeverdachten, in de criminaliteit. Hun strafblad vormt daarvan een bevestiging.

Daarin valt te lezen dat Peter la S. eerder met de strafrechter in aanraking is geweest. In 1987 en 1994 is hij door de strafrechter veroordeeld tot zeer aanzienlijke gevangenisstraffen, voor afpersingen en diefstallen met geweld. Met dit strafrechtelijk verleden houdt het hof in zijn nadeel rekening.

Fred R. heeft zelf over zijn crimineel verleden verklaard en zijn strafblad vormt daarvan een bevestiging. Daarin valt te lezen dat hij eerder met de strafrechter in aanraking is geweest. In 2002 en 2006 is hij door de strafrechter veroordeeld tot gevangenisstraffen, voor onder meer overtreding van de Wet wapens en munitie en de Opiumwet. Die veroordeling in 2006 betreft feiten die door hem in 2003 zijn begaan. Met dit strafrechtelijk verleden houdt het hof in zijn nadeel rekening.

Aan de andere kant van de weegschaal ligt het gegeven dat Peter la S. en Fred R. zelf de stap naar justitie hebben gezet en veel informatie hebben verstrekt over een groot aantal in het verleden gepleegde moorden en over degenen die zij op grond van wat zij in het criminele milieu hebben waargenomen en ondervonden daarmee in verband brengen. En daarbij heeft Peter la S. zichzelf niet gespaard.

Ook Fred R. heeft over eigen strafbare gedragingen verklaard, zij het niet bovenmatig ruimhartig. Al met al heeft hij bovendien laten zien dat hij heeft gebroken met dat zwaar criminele milieu.

Het hof heeft onder ogen gezien dat met enig gevoel van cynisme kan worden opgemerkt dat hun beider motieven voor het zetten van die stap wellicht meer zijn gelegen in het opportunistisch najagen van hun eigenbelang en niet of minder in een doorleefde keer ten goede.

Vooraf Fred R. heeft gedurende de veeljarige loop van het Passageproces zijn kansen aangezien, gewogen en uiteindelijk ook benut. Mede door het stikken van betalingen uit criminele hoek als tegenprestatie voor zijn zwijgen bij politie en justitie, is hij uiteindelijk overstag gegaan en heeft hij zijn kans gegrepen, door met de officier van justitie een verklaringsafpraak te maken. Het hof heeft in dat verband de steeds terugkerende gedachte niet weten te onderdrukken dat met deze gang van zaken en de daarmee gemoeide tijd wel de belangen van Fred R. en de zijnen gediend zijn geweest, doch niet de belangen van de opsporing en vervolging.

Wat daarvan ook zij, feit is en blijft dat hun beider succesvolle bijdrage aan de opsporing, vervolging en berechting van hemzelf en van anderen als het gevolg van die stap uiteindelijk in hun voordeel spreekt.

De officier van justitie heeft in de schriftelijke verklaringsafspraken met deze kroongetuigen neergelegd dat en waarom bij Peter la S. de strafeis op 16 jaren en bij Fred R. op 30 jaren zal worden gesteld, en voorts onder welke voorwaarden die eis bij gelegenheid van het requisitoir wordt teruggebracht tot de helft daarvan.

De advocaat-generaal heeft tegen Peter la S. in het spoor van die afspraak beredeneerd strafvermindering gevorderd. Daarbij is uiteengezet dat, en op welke gronden, door het hof moet worden aangenomen dat door de ingevolge die verklaringsafpraak door Peter la S. afgelegde getuigenverklaringen een belangrijke bijdrage is of kan worden geleverd aan de opsporing of vervolging van misdrijven. Die onderbouwde uiteenzetting van de advocaat-generaal is, zo blijkt uit de wetsgeschiedenis van de kroongetuigenregeling, in beginsel de leidraad voor de rechter. Het hof is van oordeel dat het Openbaar Ministerie, gelet op wat daaraan ten grondslag is gelegd, in redelijkheid tot deze eis heeft kunnen komen.

De advocaat-generaal heeft tegen Fred R. op grond van een beperkte bewezenverklaring een lagere basisstrafeis geformuleerd. Het hof acht die eis, gelet op hetgeen hiervoor is overwogen, in beginsel passend. Daarbij heeft het hof betrokken de rol die Fred R. gedurende geruime tijd bij de voorbereiding van de bewezen geachte moord heeft vervuld, en deelneming aan een criminele organisatie, die het plegen van moorden als doelstelling heeft gekend.

De strafopleggingen

Pinny S. en N.P. de B.

Waar het gaat om bepaling van de duur van die aan Pinny S. en N.P. de B. op te leggen gevangenisstraffen heeft het hof zich rekenschap gegeven van de straffen die in gelijksoortige strafzaken door het Openbaar Ministerie worden gevorderd en door de strafrechter worden opgelegd. Mede in dat licht bezien doen de door de rechtbank opgelegde en door de advocaat-generaal gevorderde gevangenisstraffen

- Pinny S.: opgelegd (12 jaren) en gevorderd door de advocaat-generaal (11 jaren en 6 maanden)
- N.P. de B.: opgelegd (10 jaren) en gevorderd door de advocaat-generaal (9 jaren en 6 maanden)

onvoldoende recht aan die met hun bestraffing na te streven doelen: vergelding en generale preventie. Daarom zal het hof aan Pinny S. en N.P. de B. hogere gevangenisstraffen hebben op te leggen.

Het hof acht voor ieder van hen de *gevangenisstraf van 14 jaren* aangewezen. Omdat hun berechting niet binnen een redelijke termijn heeft plaatsgehad wordt op elk van die straffen een korting van 6 maanden toegepast.

Derhalve: voor ieder van hen een *gevangenisstraf van 13 jaren en 6 maanden*, met op elk van die straffen toe te passen aftrek op van de tijd die door Pinny S. resp. N.P. de B. in preventieve hechtenis is doorgebracht.

Deze strafoplegging brengt mee dat het hof de *opheffing beveelt van de schorsing* van hun voorlopige hechtenis.

Mohamed R. en Siegfried S.

Het hof acht geen ruimte aanwezig voor de oplegging van een andere gevangenisstraf dan de *levenslange*. Het hof legt aan hen die straffen op.

Sjaak B.

Al het voorgaande voert het hof tot de slotsom dat een gevangenisstraf van langere duur dan door de advocaat-generaal is gevorderd aan Sjaak B. dient te worden opgelegd. Dit zwaarder straffen is ingegeven door een andere waardering, zowel van het bewijs als van de ernst van de bewezen geachte feiten en de met bestraffing nagestreefde doelen. In het bijzonder geldt dat het hof het aangewezen acht, zeker in het bestek van dit Liquidatieproces, de strafwaardigheid van de handel in vuurwapens te onderstrepen. Het hof acht de oplegging van een gevangenisstraf voor de duur van *6 jaren* passend en geboden.

Omdat zijn berechting niet binnen een redelijke termijn heeft plaatsgehad wordt op die straf een korting van 6 maanden toegepast.

Derhalve: een gevangenisstraf van *5 jaren en 6 maanden*, met aftrek van de door Sjaak B. in preventieve hechtenis doorgebrachte tijd.

Jesse R.

Gelet op de aard, ernst en veelheid van de bewezen geachte feiten kent het hof aan het strafdoel van vergelding groot gewicht toe. Daarnaast weegt ook het belang van beveiliging van de samenleving zwaar; zoals al is overwogen acht het hof het niet ondenkbaar dat Jesse R. zich in vrijheid andermaal schuldig maakt aan soortgelijke misdrijven. Immers, ook eerder is hij, na ommekomst van detenties, voortgegaan op de door hem ingeslagen weg van het plegen van liquidaties.

Al het voorgaande voert het hof tot de slotsom dat het hof geen ruimte aanwezig acht voor de oplegging van een andere gevangenisstraf dan de *levenslange*. Het hof legt hem die straf op.

Dino S.

Een tijdelijke gevangenisstraf, ook de maximale, doet onvoldoende recht aan de rol van iemand die ongestraft meent te kunnen beschikken over leven en dood van anderen. Al het voorgaande voert het hof tot de slotsom dat het hof geen ruimte aanwezig acht voor de oplegging van een andere gevangenisstraf dan de *levenslange*. Het hof legt hem die straf op.

Peter la S.

De advocaat-generaal heeft ter terechtzitting in het spoor van de deal beredeneerd strafvermindering gevorderd. Daarbij is uiteengezet dat, en op welke gronden, door het hof moet worden aangenomen dat door de ingevolge die deal door Peter la S. afgelegde getuigenverklaringen een belangrijke bijdrage is of kan worden geleverd aan de opsporing of vervolging van misdrijven. Die onderbouwde uiteenzetting van de advocaat-generaal is, zo blijkt uit de wetsgeschiedenis van de kroongetuigenregeling, in beginsel de leidraad voor de rechter. Het hof is van oordeel dat het Openbaar Ministerie, gelet op wat daaraan ten grondslag is gelegd, in redelijkheid tot deze eis heeft kunnen komen. Dit geldt zowel waar het gaat om de vaststelling dat die bijdrage is of kan worden geleverd, als de gevorderde mate van strafvermindering.

Derhalve: een gevangenisstraf voor de tijd van *16 jaren* is passend en geboden. Het hof wijst de vordering tot strafvermindering toe en bepaalt de *gevangenisstraf op 8 jaren*, met aftrek van de tijd die door Peter la S. in preventieve hechtenis is doorgebracht.

Fred R.

In het spoor van de deal heeft de advocaat-generaal beredeneerd strafvermindering gevorderd. Daarbij is uiteengezet dat, en op welke gronden, door het hof moet worden aangenomen dat door de ingevolge die deal door Fred R. afgelegde getuigenverklaringen een belangrijke bijdrage is of kan worden geleverd aan de opsporing of vervolging van misdrijven. Die onderbouwde uiteenzetting van de advocaat-generaal is, zo blijkt uit de wetsgeschiedenis van de kroongetuigenregeling, in beginsel de leidraad voor de rechter. Het hof is van oordeel dat het Openbaar Ministerie, gelet op wat daaraan ten grondslag is gelegd, in redelijkheid tot deze eis heeft kunnen komen. Dit geldt zowel waar het gaat om de vaststelling dat die bijdrage is of kan worden geleverd, als de gevorderde mate van strafvermindering.

de Rechtspraak

Gerechtshof Amsterdam

Derhalve: een *gevangenisstraf voor de tijd van 28 jaren* is passend en geboden. Het hof wijst de vordering tot strafvermindering toe en bepaalt de *gevangenisstraf op 14 jaren*, met aftrek van de tijd die door Fred R. in preventieve hechtenis is doorgebracht. Deze straf heeft voor hem tot gevolg dat het hof het bevel tot zijn voorlopige hechtenis opheft.

Civiele vorderingen en beslag

Voorts heeft het hof beslissingen gegeven op civiele vorderingen door benadeelde partijen en over onder de verdachten inbeslaggenomen voorwerpen).